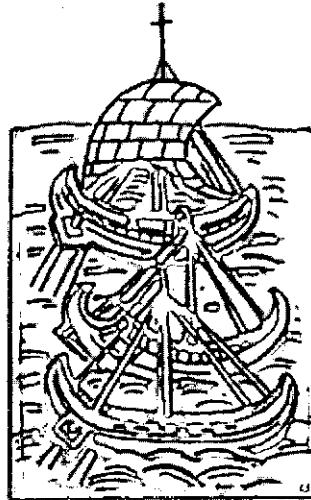


# NUNTIA



PONTIFICA COMMISSIO  
CODICI IURIS CANONICI ORIENTALIS  
RECOGNOSCENDO

# NUNTIA

*Directio:* PONTIFICIA COMMISSIO CODICI IURIS  
CANONICI ORIENTALIS RECOGNOSCENDO

VIA DELLA CONCILIAZIONE, 34 - 00193 ROMA

*Administratio:* LIBRERIA EDITRICE VATICANA - CITTÀ DEL VATICANO

1980

## INDEX

	PAG.
Schema canonum de cultu divino et praesertim de sacramentis . . .	3-64
The Schema <i>De magisterio ecclesiastico</i> - Part I (George Nedungatt S.J. - Relator) . . . . .	65-86
Révision des canons <i>De normis generalibus</i> (Archim. Elias Jaranian - Relator) . . . . .	87-118
Resoconto sulla pubblicazione delle <i>Fonti</i> della Codificazione Orientale (Luis Glinka O.F.M.) . . . . .	119-128

---

*Tres naviculae symbolice plures Ecclesias Orientales sui iuris significant quae eadem directione — codice communi nempe — per mare vitae animas ad salutem ducunt ut πηδάλιον, kormčaja, al-huda.*

# **NUNTIA**

PONTIFICIA COMMISSIO  
CODICI IURIS CANONICI ORIENTALIS  
RECOGNOSCENDO

**10**

**TIPOGRAFICA POMPEI S.p.A.**

## SCHEMA CANONUM DE CULTU DIVINO ET PRAESERTIM DE SACRAMENTIS

*Animadversio: Schema quod, speciali facultate pro hac Commissione obtenta, hic lectori proponitur, die 2 iunii vertentis anni, ad Patriarchas ceterosque Ecclesiarum Orientalium Hierarchas necnon ad alia quoque Organa consultationis transmissum est, eo consilio, ut mentem sententiamque circa schema aperiant atque animadversiones oportunas, si quae propo-nendae habeantur, addant, non ultra tamen diem 31 decembris 1980.*

### *Praenotanda*

Praeter Litteras Apostolicas «Crebrae allatae sunt», diei 22 Februarii 1949, quibus canones de disciplina sacramenti matrimonii pro orientalibus Ecclesiis promulgati sunt, nullum prodiit pontificium documentum quo ceteri de sacramentis canones vel *de temporibus et locis sacris* necnon *de cultu divino*, a Pontifica Commissione ad Codicem Iuris Canonici Orientalem Redigendum inde ab anno 1948 iam extantes, promulgarentur. Attamen, hi etiam canones recognitioni subiecti sunt, ex pontificio quidem mandato, ut pote ex Litteris Constitutionis praesentis Commissionis, nempe Codici Iuris Canonici Orientalis Recognoscendo, satis colligi potest. Quapropter, inde ab initio laborum, Consultoribus qui Coetui a Studiis *de Sacramentis* adscripti sunt, canones isti, in sic dicto «textu initiali» ex archivo praecedentis Commissionis desumpto, viritim divisi sunt; deinde vero, sive ad scientiam canonicaem provehendam sive ad necessariam pro Coetuum a studiis laboribus informationem, publici etiam juris in commentario *Nuntia* facti sunt<sup>1</sup>.

Schema «De Cultu Divino et praesertim de Sacramentis», quod hic proponitur, fructus est, multa meditatione quaeſitus a duobus Coetibus a studiis, scilicet respective *de Sacramentis* et *de Matrimonio* denominatis. Schema deinceps Coetui a Studiis Centrali Consultorum Commissionis, ante Paschalia festa anno 1979 vertente coadunato, substantialiter placuit, non nullis emendationibus tamen in textum aliquorum canonum introductis.

Allocutionem Pauli P. P. VI ad Sodales Commissionis die 18 mensis martii anni 1974 habitam, quae totum laborem Commissionis illuminat, necnon «Principia fundamentalia» Orientalium Codici recognoscendo a Plenario Coetu Membrorum Commissionis, eodem anno, adprobata pres-sius sequentes, Consultores schemate praesenti proponunt ut eae tantummodo normae in Codicem Ecclesiarum Orientalium communem inserendaे

<sup>1</sup> *Nuntia* 4, pp. 41-71 de Sacramentis in genere, de Baptismo, Chrismate et Eucharistia; *Nuntia* 6, pp. 66-79 de Poenitentia et Unctione infirmorum; *Nuntia* 7 pp. 64-103 de sacramento Ordinis, de locis et temporibus sacris, de cultu divino.

sint, quae ad bonum commune omnium Ecclesiarum, ad animarum scilicet salutem promovendam necnon vinculum communionis inter eas magis in dies firmandum, vere necessariae visae sunt, ceteris ad ius particulare singularum Ecclesiarum remissis; quapropter dum «textus initiales» schematis 564 canones complectebantur<sup>2</sup> disciplina canonica prout hic proponitur, 236 tantum canonibus constat.

Principia fundamentalia de «natura orientali» Codicis eiusdemque «oeccumenicis proprietatibus» consultores moverunt ad proponendas non paucas, maioris etiam momenti, mutationes vigentis iuris, quae quidem, consentaneae visae sunt postulatis Concilii Vaticani II de rituum orientalium custodia necnon legitima varietate theologicarum formularum quibus aspectus quidam Mysterii revelati ab orientalium Ecclesiarum fidelibus magis congrue percipitur (cfr. Conc. Vat. II, Decretum *Unitatis Redintegratio* n. 17). Hinc aliquae theologicae considerationes, de singulis sacramentis imprimis, retentae sunt quae traditioni etiam respondent cum, etsi naturae Codicis minus consonae, in canonum collectionibus orientalibus passim fere inveniri possunt.

Ad technica vocabula quod attinet, plerumque voces iam in usu retentae sunt illis exceptis quae in oriente communiter alio modo exprimuntur, ut sunt plura vocabula «byzantina» in thesaurum verborum aliarum linguarum, ut syriaci sermonis, recepta (v. gr. Myron) - necnon illis quae unam tantummodo scholam sapient et ab orientalibus vix intelliguntur, nisi ad rectam de sacramentis fidem exprimendam necessaria omnino videbantur.

#### TITULUS SCHEMATICIS GENERALIS NECNON CANONES GENERALES

Ut legenti oculis statim occurrit, *Cultus divinus* in primis in titulo generali nominatur. Proponitur enim ut canones de Sacramentis in sectione Codicis de *Cultu* compraehendantur. Huius propositionis praecipua ratio est necessitas sese conformandi orientalium menti quae considerat Sacraenta, maxime Eucharisticum Sacrificium, adaequate a *Cultu divino* distingui non posse.

Inter *canones generales* inveniuntur sive normae quae ad *Sacraenta in genere* (cann. 1, 5-9) sive eae quae ad canones (can. 2, 3) de *Cultu divino in genere* in «textibus initialibus» referuntur. Plura tamen in hac sectione omissa sunt.

In can. 3 § 1 Patriarchis et Synodis episcoporum ius adprobandi libros liturgicos recognoscitur, clausula addita («ad normam iuris») qua alii canones Codicis indicantur quibus hoc ius magis in particulari determinatur:

<sup>2</sup> Motu proprio «Crebrae allatae sunt» canones 130; *Nuntia 4* canones 133 (123 + 10); *Nuntia 6* canones 62; *Nuntia 7* canones 239 (68 + 93 + 78) = 564.

§§ 2 et 3 eiusdem canonis ex Decreto «Orientalium Ecclesiarum» n. 23 et ex Constitutione «Sacrosanctum Concilium» n. 22 § 3 Vaticani II Concilii desumpti sunt.

Normae de communicatione in sacris (cann. 4 et 5) innituntur Decreto conciliari Orientalium Ecclesiarum nn. 26-29, Directorio de re oecumenica nn. 42-47, 55, atque Instructione de peculiaribus casibus admittendi alios Christianos ad Communionem Eucharisticam in Ecclesia Catholica, diei 1 iunii 1972, nn. 4 et 5.

### *De baptismo*

Canones de baptismo (cann. 10-26) plerumque disciplinam in omnes Ecclesias orientales receptam proponunt. Plura, quae in «textibus initialibus» continebantur, omissa sunt sive quia minus congruere videntur cum natura iuridica Codicis, ut sunt e. gr. minutae praescriptiones de baptismo amentium vel foetus humani, sive quia ius particulare de his satis providere potest, e. gr. requisita ad liceitatem de patrinis admittendis quod spectat vel ea quae de ritibus vel caerimoniis baptismi in libris liturgicis extant.

Sacerdotem tantummodo esse ordinarie baptismi ministrum can. 12 statuit, diaconis nonnisi in § 2 nominatis, ubi de baptismo in casu necessitatis agitur, quod communi Orientalium disciplinae consentaneum esse videatur.

In can. 13, id quod iam anno 1958 propositum est (cfr. *Nuntia* 4, p. 45 can. 9), substantialiter retinetur, scilicet obligatio parochorum cuiuslibet ritus, latino haud excluso, non denegandi sacerdoti catholico facultatem baptismum conferendi iis qui sui ipsius ritus sunt, necnon canonica exhortatio (§ 2), Hierarchis latini etiam ritus facta ad designandum, in locis ubi non pauci degant fideles orientalis ritus proprium parochum non habentes, sacerdotem sui ipsorum ritus qui his fidelibus baptismum conferat.

Norma quae in can. 16 § 4 schematis proponitur, de baptismo infantis qui in vitae discrimine versatur, requirit ut saltem unus ex parentibus consentiens sit. Hoc novum est in iure, sed ideo requiri videtur quod actus fidei natura sua voluntarius sit (cfr. Conc. Vat. II Declaratio *Dignitatis humanae* n. 10) et parentes infantem talis actus haud capacem, iure naturae, repraesentent ipsius iura et officia exercentes.

In § 2 canonis 18 retinetur textus, alia tamen forma, anno 1958 a precedenti Commissione propositus (cfr. *Nuntia* 4, pag. 47, can. 25 § n. 2), quo permittitur, in matrimonii ubi pater ad Ecclesiam Orthodoxam pertinet, baptizari proles, matre consentiente a sacerdote catholico ritus patris;

proles ita baptizata adscribitur Ecclesiae catholicae baptizantis, i.e. Ecclesiae Catholicae ritus patris.

Ad patrinos quod attinet, nonnisi requisita ad valide munus patrini agendum in can. 20 § 1 continentur; quae liceitatem hac in re spectant, ad ius particulare remittuntur (§ 3). In § 2, prae oculis habito *Directorio de re oecumenica* n. 48, facultas fit iusta de causa admittendi simul cum patrino catholico etiam patrinum qui Ecclesiae orthodoxae adscriptus est. Haec norma strictior relate ad Orientales proponitur cum in canone non agatur de «baptizato non catholico» sed de «orientali acatholico».

De *cognitione spirituali* ex baptismo orta nihil habetur in canonibus de baptismo, verumtamen haec affirmatur in can. 147 schematis (ubi de impedimentis matrimonialibus) cum res ad venerandas Orientis traditiones pertineat et ab Catholicis ac Orthodoxis plerumque magni habeatur atque ad ligamina spiritualia in mundo hodierno in dies extollenda multum conferat.

#### *De chrismatione sancti myri*

Explanatio canonum de sancti myri chrismatione (cann. 27-32), utpote in schemate proponuntur, legi potest in *Nuntia 2*, pag. 13-20.

Fons canonis introductorii (can. 27) est 48 canon Laodicensis Synodi (sub finem saec. IV) qui ita sonat: «Oportet eos, qui baptizantur, post lavacrum chrisma caeleste percipere et regni Christi participes inveniri».

In can. 28 proponitur ut Episcopo, utpote ministro originario huius sacramenti (cfr. Conc. Vat. II, Const. dogm. *Lumen Gentium* n. 26) reservertur sanctum myron («chrisma») conficiendum, dum ipsa sacramenti collatio, myro ab Episcopo consecrato adhibito, a presbyteris inde ab antiquissimis temporibus in Oriente fiat. Quilibet presbyter orientalis ritus, non tantum ius habet, sed etiam officio tenetur hoc sacramentum coniunctim cum baptismo conferendi, salvo casu extremae necessitatis (can. 30), unde de «facultate a iure concessa», ut visum est, relate ad presbyteros orientales minus convenit loqui, dum ea potius, ad presbyteros latini ritus, in Concilii Vaticani II documentis etiam, refertur. Decretum *Orientalium Ecclesiarum*, n. 14, fere ex integro § 1 can. 31 schematis constituit, cum in § 2 eiusdem canonis prohibentur presbyteri orientales qui latini ritus infantibus baptismum administrent, ne simul cum baptismo chrismationem sancti myri conferant «ne quid in praeiudicium disciplinae, cui baptizatus subicitur, agatur».

In canone 32 norma proponitur, intimae trium sacramentorum initiationis christianaee coniunctioni (cfr. Conc. Vat. II, Const. *Sacrosanctum*

*Concilium* n. 71) atque immemorabili et probatae Orientis traditioni congrua, de administranda divina Eucharistia quamprimum post receptum baptismum una cum chrismatione sancti myri, idque ad normas iuris particulatis. De hac re etiam can. 46, schematis, agit, ut infra dicetur.

#### *De divina Eucharistia*

In «textibus initialibus» (*Nuntia*, 4, pp. 55-71) titulus «de Divina Eucharistia» in duo capita dividitur, quorum primum «De Sacrificio Divinae Liturgiae», alterum vero «De Divina Eucharistiae Sacramento» agunt. Ad haec alia sectio, «De custodia et cultu Divinae Eucharistiae» nuncupata addenda est (cfr. *Nuntia* 7, pag. 99). In textu recognito, ut hic proponitur, haec omnia sub unico titulo comprehenduntur, cum Divina Eucharistia insimul Sacrificium et Sacramentum sit. Tota materia nunc 20 canonibus persolvitur qui, utpote pauci, visi sunt subdivisionem in capita minime requirere.

Concelebrationem can. 35 sustinet, ita tamen ut ius sacerdotum singulatim Divinam Liturgiam litandi non minuatur (cfr. Conc. Vat. II, Const. *Sacrosanctum Concilium* n. 57).

In canone sequente (can. 36) de concelebratione sacerdotum diversorum rituum norma proponitur: concelebratio «interritualis», quae dicitur, nonnisi ex licentia saltem praesumpta, Hierarchae loci videtur permittenda, dummodo omnes concelebrantes saltem eandem anaphoram, primi scilicet celebrantis, sequantur. Haec norma nova est et proponitur praesertim, ad caritatem atque unionem inter Ecclesias fovendas.

Hic animadvertendum est Consultoribus, exarato quodam canone, explicite prohibere concelebrationem Divinae Liturgiae cum sacerdotibus non catholicis haud opportunum visum esse. Haec enim prohibitio, donec plena inter Ecclesias communio, cuius concelebratio Divinae Liturgiae signum est supremum, restauretur, omnibus orientalibus perspicua est eaque ex canonibus 4 et 5 huius schematis indubie eruitur, cum ibidem limites circa in sacris cum acatholicis communicationem distincte exprimuntur.

Praescriptum Concilii Vaticani II in Decreto *Orientalium Ecclesiarum* n. 15 contentum de obligatione Divinam Liturgiam diebus dominicis et festis participandi, canon 43 schematis verbatim refert. In canone 44 vero obligatio recipiendi Divinam Eucharistiam urgetur, ita tamen ut consuetudines uniuscuiusque Ecclesiae sui iuris salvae tectaeque maneant. Ad hanc obligationem quod attinet, tempus Paschale maxime commedatur una cum aliis sacris temporibus in quibus Orientales, antiquissima traditione innixi, Divinam Eucharistiam recipere consueverunt ut sunt, in pluribus saltem

Orientalibus Ecclesiis, sollemnitates Natalis Domini, Assumptionis Beatae Mariae Virginis, SS. Apostolorum Petri et Pauli.

In canone 45 proponitur ne permittatur christifidelibus ordine sacro non auctis ut Divinam Eucharistiam distribuant, exceptis casibus verae necessitatis ad normas iuris particularis. In canone sequenti (can. 46) retinentur consuetudines probatae necnon normae liturgicae plurium Ecclesiarum, iuxta quas pueris usum rationis nondum potitis, opportunis adhibitis cautelis, licet administrari Divinam Eucharistiam non tantum in periculo mortis, sed aliis etiam in casibus. Nihil novi hic. Norma haec iam in schemate anni 1958 continetur, pluribus documentis a Sede Apostolica editis vel adprobatis innixa (cfr. *Nuntia* 4, p. 66 can. 109).

De cultu et custodia Divinae Eucharistiae unicus canon (49) proponitur quo praescriptiones librorum liturgicorum, quae sat diversificantur, canoniam vim obtinent in hac re summi momenti.

De oblata occasione Divinae Liturgiae stipe tres tantummodo canones in schemate proponuntur (cann. 50-52). In can. 50 § 2 «textus initialis» anno 1958 a praecedenti Commissione elaboratus (*Nuntia* ib. pp. 63, can. 83 § 1) substantialiter retinetur, quippe qui traditioni genuinae orientalium maxime correspondeat. Adiungitur (in § 1) generalis norma de liceitate recipiendi oblata quae christifideles pro celebratione Divinae Liturgiae ad proprias intentiones offerunt. Haec norma, pluribus Consultoribus ita sentientibus, potius *praeter* quam *contra* antiquas consuetudines orientalium dicenda esse videtur. Nec opportunum visum est praescriptiones magis particulares, veluti quae in «textibus initialibus» (*Nuntia* ib. pp. 62-64) continentur, pro futuro Codice proponi. Justitia tamen postulat ut sacerdotes orientales qui a christifidelibus diversi ritus, latini praesertim, stipem occasione Divinae Liturgiae recipient normas de hac re in Ecclesia cui oblatores adscripti sunt vigentes adamussim observent. In schemate igitur non invenies nisi can. 52 ex quo tamen satis constat normas de «missarum stipendiis» in C.I.C. contentas necnon ceteras Sedis Apostolicae de iisdem praescriptiones vim suam retinere etiam relate ad orientales qui talia stipendia recipient. Visum est etiam facultates Episcopis hac in materia concessas alio modo, quam per Codicem ipsum, ad Orientales, si casus fert, extendi posse.

#### *De sacramento poenitentiae*

Decem et quinque de hoc sacramento canones in schemate propositi (cann. 53-67) visi sunt ad eas normas pertinere quae omnibus Ecclesiis Orientalibus communes esse debent, ceteris omnibus ad ius particulare remissis (cfr. *Nuntia* 6, pp. 56-65; 66-79).

De necessitate individualis confessionis can. 54 agit. Praeter casum periculi mortis aliasve gravis necessitatis «absolutio generalis» nonnisi ad normas iuris particularis, ab Auctoritate legislativa uniuscuiusque Ecclesiae sui iuris statutas, impertiri potest. In his normis ferendis, intuitu sive boni communis christifidelium catholicorum sive sani oecumenismi, requiritur, in canonе proposito, prævia consultatio cum Hierarchis aliorum rituum, Orthodoxis non exclusis.

De speciali facultate, qua presbyteri ad valide sacramentum poenitentiae administrandum indigent, in cann. 55-58 agitur. Hi canones, uti in spe Consultorum est, correspondent, sive conceptui Orientalium «spiritualis patris» sive intentioni accessum ad hoc sacramentum faciliorem reddendi. Quapropter proponitur ut presbyteri qui vel vi officii sibi collati vel speciali concessione Hierarchae loci, in quo domicilium vel quasi-domicilium habent, facultate gaudent sacramentum poenitentiae administrandi, eadem uti possunt ubique terrarum et erga omnes, servatis normis a Hierarchis locorum statutis necnon obtenta licentia Rectorum ecclesiarum in quibus sacramentum poenitentiae administrare intendunt. Novissimas has condiciones *ad liceitatem esse ex generalibus iuris principiis de textuum Codicis interpretatione facile colligitur.*

Canon 60 de «complicis absolutione» multas post considerationes ita propositus est ut Orientalium sensui magis respondeat. Facultas absolvendi complices in textu negatur non tantum circa gravia peccata contra castitatem, sed circa quodcumque grave peccatum, excepto semper mortis periculo de quo in can. 59.

Item nova est etiam formulatio in can. 61 de falsa denuntiatione confessarii iisdemque fere rationibus ac can. 60 innixa. Formalem rationem negationis absolutionis in casu falsae denuntiationis confessarii Orientalibus non videtur restringendam esse ad unam tantum speciem denuntiati criminis. Unde proponitur ut in canone de falsa cuiuscumque criminis denuntiatione, contra quam confessario nulla patet defensio propter sigillum sacramentale ad quod tenetur, provideatur, loco solius «criminis sollicitationis» de quo in cann. 894, 904, 2368 C.I.C.

In can. 67 adfirmatur obligatio quamprimum sese confitendi eorum qui sibi consci sunt gravis peccati. Expressam canon propositus non facit mentionem de obligatione semel in anno peccata gravia confitendi, cum haec ex canone 44 schematis sufficienter pateat eademque colligitur ex commendatione, christifidelibus qui peccatis gravibus non onerantur facta, ut saltem temporibus ieunii et poenitentiae in propria Ecclesia servandis ad sacramentum poenitentiae accedant.

Ad normas de *indulgentiis* quod attinet (cfr. *Nuntia* 6, pp. 74-77) propositio est ut eaedem in futuro C.I.C.O. non includantur, etsi, ut obvium est, christifideles orientales indulgentiis, normis et conditionibus in *Enchiridio indulgentiarum* a S. Poenitentiaria Apostolica editis adamussim servatis, frui laudabiliter possunt. Item iura, quibus Patriarchae ac Episcopi orientales in concessione indulgentiarum gaudent, magis convenienter, prout visum est Consultoribus, inter speciales facultates ipsis a Sede Apostolica concessas enumerari possunt, quippe quae ad pietatem potius quam ad ius canonicum stricto sensu spectare videantur.

#### *De unctione infirmorum*

Canonibus 68-74 de infirmorum unctione, ut in schemate proponuntur, ad genuinas Orientis traditiones Consultores redire voluerunt. Sacramentum hoc non tantum iis administrari potest «qui adeptum usum rationis ob infirmitatem vel senium in periculo mortis versantur». (cfr. *Nuntia*, 6, p. 78, can. 179 § 1), sed iis etiam qui quacumque gravi aegritudine laborant. Haec enim veniunt nomine morbi in canone 68 schematis. Vox haec primo loco «morbum mortiferum» significat, deinde vero ceteras graves aegritudines, quod etiam ex libris Orientalium liturgicis atque ex recepto usu confirmatur. Unde necesse visum non est maiores determinationes (e. gr. de dubie gravi aegritudine) in Codicem omnibus Ecclesiis Orientalibus communem referre.

#### *De sacramento sacerdotii*

Vox «sacerdotium» in titulo adhibita, vocem *Ordo* non excludit, cum haec in pluribus schematum canonibus appareat, sed magis terminis Orientalium respondere videtur.

Exceptis nonnullis canonibus (cann. 91 n. 5, 94) de ordinibus minoribus, tota haec sectio nonnisi episcopatum, presbyteratum ac diaconatum respicit. Normae de minoribus ordinibus ad ius particulare remittuntur.

Canon 77 de competenti mandato ad quamlibet ordinationem episcopalem requisito, Patriarcharum ac Synodorum iura in Decreto Concilii Vaticani II *Orientalium Ecclesiarum* n. 9 enunciata, refert. In aliis Codicis locis (e. gr. intra canones de iuribus Patriarcharum) dicetur quaenam auctoritas in singulis casibus mandatum hoc emittere possit.

Ordinatio episcopalis semper a tribus episcopis, etsi diversi ritus, confenda est, quod inde a primo Sanctorum Apostolorum canone praescribitur, excepto casu «extremae necessitatis» (can. 77), quae quidem unica ratio proportionate gravis a canonis observantia excusans esse declaratur.

Quilibet presbyter vel diaconus a proprio Episcopo ordinari debet aut cum legitimis litteris dimissoriis (can. 72). De litteris dimissoriis cann. 80-85 agunt.

Circa canones de sacrae ordinationis subiecto (cann. 86-104) notandum quod inter requisita *ad liceitatem* enumeratur aetas canonica viginti trium annorum expletorum (can. 92) ut quis diaconus ordinari possit, firmo iure particulari provectiorem aetatem praescribente. Dispensatio ultra annum ab aetate iure communi requisita reservatur Sedi Apostolicae.

De diaconis permanentibus, qui in Oriente generatim matrimonium ineunt ante susceptionem ordinis sacri, nulla datur particularis regula, nisi ut ipsi, Hierarchae iudicio congrua cognitione doctrinae christiana et scientiae pro ordine suscipiendo ac munere diaconali rite exercendo praediti sint (can. 90 § 2).

De irregularitatibus aliisque ad ordines impedimentis schema propositum introducit in ius canonicum Orientalium Catholicorum distinctas notiones irregularitatum, sive ex defectu sive ex delicto, ac impedimentorum. Haec distinctae notiones, etiamsi in antiquis canonibus consuetudinibusque substantialiter continentur, hactenus sive inter se sive cum ad sacram ordinationem requisitis (e. gr. aetate canonica) confundebantur. Obsolutis omissionis, schema distinctius separat normas quae ordines recipiendos respiciunt ab aliis quae ad ordines exercendos referuntur. Irregularitates et impedimenta quae in schemate retinenda proponuntur de cetero in fontibus iuris orientalibus fundamentum habent (cfr. «textus initiales» cum indicatione fontium in *Nuntia* 7, pp. 73-75).

Ad dispensationes ab irregularitatibus ac impedimentis ex parte Episcoporum quod attinet, nonnisi eae quae maximi momenti sunt Sedi Apostolicae reservandae proponuntur (can. 103); Patriarchis vero facultas sit, de consensu tamen Synodi Episcoporum, dispensandi ab omnibus irregularitatibus, una tantummodo excepta, scilicet irregularitate ex delicto publico homicidii vel abortus. Nec omissa est norma, iam in usu, quae cuilibet confessario tribuit facultatem ab irregularitatibus et impedimentis in casibus occultis urgentioribus dispensandi, sed ad hoc dumtaxat ut poenitens ordines iam receptos excercere valeat atque firmo onere recurrendi quamprimum ad competentem Hierarcham (can. 10 § 2).

### *De matrimonio*

In canone 115 notiones proponuntur matrimonii, eiusque finium atque essentialium proprietatum iuxta doctrinam Concilii Vaticani II, in unum co-

niugendo canonem primum et secundum ex Litt. Apost. «Crebrae allatae sunt», ubi ius nunc pro Orientalibus de matrimonio vigens continetur.

Loco vocum «contractus matrimonialis», «matrimonium contrahere», «matrimonio assistere» aliae voces, in toto schemate ponuntur, quae vocabulo biblico «foedus» necnon Orientalium de matrimonio sacramento conceptionibus magis respondent ut sunt «matrimonium inire» vel «celebrare», «matrimonium benedicere».

Canones 118 et 119 novi sunt, atque hoc consilio proponuntur ut trita in iurisprudentia quaestio dirimatur, quaenam scilicet lex applicanda sit cum Ecclesia iudicare debeat de validitate matrimonii initi inter personas quae, ut proponitur, aptius in specialibus Sedis Apostolicae instructionibus non tenentur.

Excluditur in schemate can. 4 ex Litt. Apostolicis «Crebrae allatae sunt», quo variae species matrimonii definiuntur. Vox enim «matrimonium ratum» in traditione orientali non habetur et vix ab Orientalibus intellegitur. Nec videtur necessarium in Codice Orientali definitionem «matrimonii consummati» tradere, cum haec fieri non possit, nisi facta expressa mentione elementorum quae copulam matrimonii consummativam constituunt, quae, ut proponitur, aptius in specialibus Sedis Apostolicae instructionibus delineari possunt. Hac in materia visum est sufficere id quod in canonibus 183, 192 et 193 schematis preascribitur, i.e. ut matrimonii vinculum sacramentale, matrimonio consummato, nulla humana potestate nullaque causa, praeterquam morte, dissolvi possit, necnon ut matrimonii non consummati solutio nonnisi a Romano Pontifice obtineri possit adamussim servatis normis a Sede Apostolica statutis.

Notiones matrimonii *legitimi* et *putativi* in iure canonico Orientali applicationem vix, vel ne vix quidem, habent, et, si quando eam habere possint, facile in locis propriis Codicis id alio quidem modo enuntiari poterit.

Normae de sponsalibus ad ius particulare remittuntur (can. 120). Item de praescriptis in 16 canonibus ex Litt. Apostolicis «Crebrae allatae sunt» circa ea quae matrimonii celebrationi praemitti debent, aliquot tantummodo in schemate servantur, ceteris ad ius particulare remissis.

In capite II *de impedimentis in genere* (cann. 128-137) retinetur, quoad substantiam, prohibitio, ne iure particulari statuantur impedimenta matrimonium dirimentia, excepta gravissima causa, collatis praeterea consiliis Hierarcharum aliarum Ecclesiarum quorum interest et consulta demum Sede Apostolica (can. 130).

Disciplina de dispensationibus simplicior proponitur. Episcopi ab impedimentis dispensare possunt, exceptis 7 casibus, qui Sedi Apostolicae in schemate reservantur (can. 133 § 1 et 3). Patriarchis vero concedenda pro-

ponitur amplissima facultas dispensandi, unico impedimento, sacri presbyteratus nempe, excluso (ib. § 2).

Caput de *impedimentis prohibentibus* proponitur ex parte supprimendum, ex parte vero, canones de mixtis nuptiis quod attinet, alio transferendum. Hi canones in schemate sub titulo peculiari «de matrimonio cum non catholicis» (cann. 148-152) inveniuntur.

Attenta arcta cum christianis non catholicis orientalibus in rebus fidei communione, quam Concilii Vaticani II Decretum *Unitatis redintegratio* enixe extollit (nn. 13-18), non ex aequo tractantur in schemate matrimonia Catholicorum cum Orthodoxis et matrimonia Catholicorum cum Protestantibus. In can. 148 proprie dictum impedimentum circa primam speciem matrimoniorum mixtorum non proponitur, sed necessitas licentiae tantummodo loci Hierarchae impletis condicionibus iure particulari determinatis quae, ut patet, imprimis curare debent ut in tuto ponatur principium indissolubilitatis matrimonii necnon catholica prolis educatio.

Impedimentum aetatis (can. 138) proponitur extendendum ad 18 pro viro et 16 pro muliere annos expletos, facultate facta iure particulari maiorem aetatem statuendi. Mutatio quae hic proponitur postulatis maioris maturitatis in iis qui matrimonium in hodierna societate ineunt respondet ac simul vitat ne nimia habeatur discrepantia hac in re inter Codicem iuris canonici ac Codices civiles.

Impedimentum ordinis sacri (can. 141) retinetur, iis tantummodo diaconis exceptis qui iam coniugati ordinem sacrum receperunt, quae exceptio in can. 10 Synodi Ancyrae fontem aliquomodo habet.

Impedimentum voti religiosi nova formula proponitur (can. 142) terminis, qui schemati *de Monachis ceterisque Religiosis...* correspondent, adhibitis.

Proponitur ut supprimatur impedimentum raptus de quo in can. 64 ex Litt. Apostolicis «Crebrae allatae sunt»: hoc enim ab orientali traditione abest, et ipse raptus hodie perraro locum habet. Ceterum ex normis de validitate consensus, matrimonium validum in casu sufficienter excludi videtur.

Consanguinitatis impedimenta in linea collaterali reducuntur ad quartum inclusive gradum; multiplicatio huius impedimenti supprimitur (can. 144).

Affinitas ex digeneia vel trigeneia, sicut et multiplicatio huius impedimenti supprimuntur; affinitatis simplicis impedimentum in linea collaterali reducitur ad secundum gradum (can. 145).

Impedimenta tutelae et cognationis legalis de quibus in can. 71 ex Litt. Apostolicis «Crebrae allatae sunt» supprimuntur; impedimentum enim tutelae non viget nisi in duabus mundi Nationibus, de impedimento vero cognationis.

tionis legalis (quod institutum viget in quarta parte Nationum) sufficienter providetur in can. 127 n. 2 schematis propositi.

In capite IV *de consensu matrimoniali* (cann. 153-162) proponuntur elementa consensus matrimonialis naturaliter validi, qui nulla humana potestate suppleri potest (can. 153). Quod ad incapacitates consensum matrimonialem validum eliciendi spectat, normae iuris vigentis retinentur, sed clarius exprimuntur. Incapacitas totalis tribus ex capitibus oritur (can. 154): carentia sufficientis usus rationis ad consensum eliciendum; gravis defectus discretionis iudicij circa iura et officia matrimonialia mutuo tradenda et acceptanda; gravis anomalia psychica quae impedit ut obligationes matrimoniij essentiales assumantur.

Proponitur ut simplex error circa personae qualitatem quae nata sit ad communitatem vitae coniugalis graviter perturbandam, caput nullitatis constitut, si tamen matrimonio ineundo causam dederit (can. 156); si quis vero matrimonium init dolo circa talem qualitatem deceptus, proponitur, ut in casu caput nullitatis extet etiamsi dolus non fuit perpetratus ad obtinendum consensum (ib. § 3).

Prohibitioni matrimonium sub condicione ineundi de qua in can. 83 ex Litt. Apostolicis «Crebrae allatae sunt» addita est clausula: «condicio si nihilominus apposita sit pro non adiecta habetur, firmo can. 159 § 2». Hoc nonnisi post plurimas considerationes ac studia factum est (cfr. *Nuntia* 6, pp. 34-41). Consensus matrimonialis hac clausula nullo modo suppletur, sed actio tantummodo matrimonium impugnandi ex capite condicoris apposita omnino praeclusa manet.

Matrimonium per procuratorem inire in can. 172 prohibetur, nisi ius particulare id expresse permittat, quo in casu etiam ceterae de procuratore praescriptiones eodem iure statuendae sunt; vix tamen Orientalium liturgiae de matrimonio praescriptiones in casu servari poterunt.

In capite V *de forma celebrationis matrimonii* (can. 163-177) delegaciones generales matrimonia benedicendi (can. 165) a Hierarchis locorum concedendae proponuntur cuilibet sacerdoti proprii ritus. Si ipsa delegatio, semel obtenta, ob quodcumque vitium invalida sit, matrimonium ipso iure sanatur iuxta can. 166 schematis propositi, dummodo matrimonium ritu sacro coram duobus testibus celebratum sit.

Quoad sit dicta «loca exclusiva» alicuius ritus proponitur ut ea nec validitatem nec liceitatem matrimonii benedictionis affiant, nisi Hierarcha loci expresse aliud statuerit (cann. 164, 167 § 1 n. 3).

In can. 169 § 2 praescriptum Conc. Vaticani II in n. 18 decreti Orientalium Ecclesiarum contentum ita completur ut nullum iam oriri possit dubium de necessitate benedictionis seu ritus sacri in matrimoniis mixtis cum

Orientalibus non catholicis, quippe quod cum universalis in Oriente praxi et multorum saeculorum traditione firmiter cohaereat.

Dispensatio a formae canonicae elemento «ritus sacri» Sedi Apostolicae vel Patriarchae reservatur (can. 169 § 2); a ceteris vero elementis canonicae formae ipsi Hierarchae loci dispensare possunt.

In capite VII *de separatione coniugum* (can. 183-197) plures mutationes proponuntur, ut doctrina clarius exprimatur, attenta iurisprudentia recentiori, praesertim circa solutionem matrimonii in quo una saltem pars baptismum non recepit (can. 191). De nova forma, Orientalibus magis accomodata, qua in schemate «matrimonium ratum et non consummatum» tractatur, substantia iuris vigentis plene servata, supra iam dictum est. Canones «de separatione coniugum» modo magis pastorali proponuntur, pluribus, e. gr. de causis separationis (can. 195 § 2), ad ius particulare remissis.

Quod spectat ad canones *de matrimonii convalidatione* (can. 198-206) mutationes non sunt substantiales, sed formam ac dispositionem materiae potius respiciunt, excepto can. 206 de facultate Hierarcharum loci concedendi, servatis servandis, sanationem in radice in singulis casibus.

De secundis nuptiis (Litt. Apostolicae «Crebrae allatae sunt» can. 131) proponitur ut nihil dicatur in novo Codice.

*De sacramentalibus, locis temporibusque sacris, cultu Sanctorum,  
voto et iureiurando*

Sectio haec, ut iam dictum est, in schema «De cultu divino et praesertim de sacramentis» inserenda proponitur, unde «canones praeliminares de cultu divino» qui in schematibus C.I.C.O. anni 1945 alibi inveniebantur (ut in C.I.C. Lib. III pars III cc. 1255-1264; cfr. *Nuntia* 7 pp. 96-97) in praesenti schemate — si retineantur — inter canones praeliminares positi sunt.

Attento principio subsidiaritatis, quod vocant, necnon varietate matrimonii liturgici Ecclesiarum Orientalium quae «nendum noceat unitati, sed eam potius declarat» (cfr. Conc. Vat. II, Decretum *Orientalium Ecclesiarum* n. 2), visum est perplurimas normas schematis a praecedente Commissione propositi (cfr. *Nuntia* 7 pp. 79-103) ad eas solas normas reducere in Codice communi sine quibus rectus in Ecclesia Christi ordo haud obtinetur.

De sacramentalibus unus tantummodo proponitur canon (can. 207) ex Concilii Vaticani II Constitutione *Sacrosanctum Concilium* n. 60 de promptus.

In sectione *de locis sacris* (cann. 208-220) nihil habetur in schemate de oratoriis privatis, sacellis et altaribus. Normae de his rebus, nisi ipsa con-

suetudo immemorabilis singularum Ecclesiarum sufficiat, iuri particulari, liturgico praesertim, ex ipso schematis silentio relinquuntur. Schema propositum nonnisi de ecclesiis, de coemeteriis atque sepultura ecclesiastica aliquas normas maioris momenti servat.

In capite de *diebus festis et poenitentiae* (mutato titulo «de temporibus sacris») inveniuntur plerumque Concilii Vaticani II praescripta in nn. 15, 19 et 21 decreti *Orientalium Ecclesiarum* contenta, addita norma abstinenti diebus dominicis et festis ab operibus et negotiis quae cultum Deo redendum, laetitiam diei Domini propriam, aut debitam mentis et corporis relaxionem impediunt.

i In capite *De cultu Sanctorum, sacrarum imaginum et reliquiarum* can. 226 agit tantummodo de cultu servorum Dei qui inter Sanctos auctoritate Ecclesiae relati sunt. Vox «beatos» in schemate omissa est. Plures enim consultores Commissionis censem eam in canone non esse necessariam cum in Oriente, illi etiam servi Dei qui canonice inter beatos adscripti sunt in cultu publico inter sanctos venerantur sub pluribus distinctionibus (in ritu byzantino adsunt saltem sex «gradus» festorum) in libris liturgicis accurate significatis. Etenim difficile videtur duplarem tantummodo «gradum» diversis liturgicis traditionibus convenienter aptare.

Canones de sacris processionibus, peregrinationibus atque de sacra suppellecili de quibus in *Nuntia* 7 pp. 99-102 omnes ad ius particulare, etiam consuetudinarium et liturgicum, deferri proponuntur.

*De iureiurando* unus tantummodo canon (can. 236) proponitur, quo, iuxta antiquissimas Orientis traditiones edicitur, illud praestari posse coram Ecclesia tantummodo in casibus iure requisitis, secus nullum parit iuridicum effectum.

*De voto* 5 canones proponuntur (cann. 230-235) in quibus unica distinctio servatur, scilicet inter votum publicum et privatum. Propter quaestiones controversas circa obligationem voti erga haeredes tantum obligatio emittentis votum lege urgetur.

Nullum proponitur votum privatum Sedi Apostolicae vel Patriarchae reservatum. Ut dispensandi facultas a votis privatis fiat confessariis in foro interno proponitur in can. 254 § 2.

## DE CULTU DIVINO ET PRAESERTIM DE SACRAMENTIS

### Can. 1

In sacramentis, quae Ecclesia dispensare tenet ut signa mysteriorum Christi, per Spiritum Sanctum et vivificantem homines singulari modo Dei Patris veri adoratores fiunt, Filio Dei in unico suo corpore ecclesiali conformantur et sanctificantur; quare christifideles omnes, praesertim vero ministri sacri, iisdem sacramentis religiose celebrandis ad canones qui sequuntur adamussim adhaereant.

### Can. 2

Cultus, si deferatur nomine Ecclesiae a personis legitime ad hoc deputatis et per actus ex Ecclesiae institutione exhibendos, dicitur publicus; si minus privatus.

### Can. 3

§ 1. Liturgiam ordinare atque libros liturgicos adprobare, in Ecclesiis patriarchalibus, Patriarchae et Synodi Episcoporum est ad normam iuris; in ceteris vero Ecclesiis hoc ius est unice Sedis Apostolicae atque, intra limites ab ipsa statutos, Episcoporum eorumque coetuum legitime constitutorum.

§ 2. Superiori cuiusque Ecclesiae non patriarchalis Auctoritati cum Consilio Hierarcharum ius pertinet moderandi usum linguarum in sacris actionibus liturgicis nec non, facta relatione ad Sedem Apostolicam, probandi versiones textuum in linguam vernaculam.

§ 3. Nemo omnino alias quidquam proprio marte in Liturgia addat, demat, aut mutet.

### Can. 4

§ 1. Catholici iusta de causa adesse possunt cultui liturgico christianorum plenam cum Ecclesia Catholica communionem non habentium vel

---

etiam in ipso partem habere, servatis his quae ab Hierarcha loci aut a Synodo vel Coetu competenti Episcoporum, habita ratione gradus communionis cum Ecclesia Catholica, statuta sunt.

§ 2. Si christianis non catholicis desunt loca in quibus caeremonias suas rite et digne celebrent, Hierarcha loci usum aedificii catholici vel coemeterii vel ecclesiae concedere potest, iuxta normas a Synodo vel Coetu competenti Episcoporum statutas.

#### Can. 5

§ 1. Ministri catholici, salvis praescriptis huius canonis §§ 2,3 et 4 necnon canonis 12 § 2, sacramenta licite solis christifidelibus catholicis administrant, qui pariter eadem a solis ministris catholicis licite recipiunt.

§ 2. Quoties necessitas id postulet aut vera spiritualis utilitas id suadeat, et dummodo periculum vitetur erroris vel indifferentismi licet christifidelibus catholicis quibus physice aut moraliter impossibile sit accedere ad ministrum catholicum, sacramenta poenitentiae, Eucharistiae et unctionis infirmorum petere et recipere a ministris non catholicis in quorum Ecclesiis valida existunt sacramenta.

§ 3. Ministri catholici licite sacramenta poenitentiae, Eucharistiae et unctionis infirmorum administrant christifidelibus Ecclesiarum Orientalium quae plenam communionem cum Ecclesia Catholica non habent, si sponte id petant et rite sint dispositi, quod etiam valet quoad christifeles aliarum Ecclesiarum iudicio Sedis Apostolicae in pari, ad sacramenta quod attinet, conditione ac predictae Orientales versantium.

§ 4. Si adsit periculum mortis aut alia de iudicio loci Hierarchae aut Synodi Episcoporum, urgeat gravis necessitas, ministri catholici licite sacramenta administrant ceteris quoque christianis, plenam communionem cum Ecclesia Catholica non habentibus, qui ad propriae Communitatis ministrum accedere non valeant atque sponte id petant, dummodo tamen fidem quoad eadem sacramenta manifestent et rite sint dispositi.

§ 5. Pro casibus de quibus in §§ 2,3 et 4, Hierarchae loci aut Synodus Episcoporum generales normas ne ferant nisi post favorablem exitum consultationis cum auctoritate competenti saltem localis Ecclesiae vel Communitatis cuius interest.

#### Can. 6

Sacramenta baptismi, unctionis sancti myri et ordinis iterari nequeunt; si vero prudens dubium existat num revera aut num valide collata fuerint, dubio quidem post seriam investigationem permanente, censenda sunt non fuisse collata, ita ut conferri debeant.

### Can. 7

Administratio sacramentorum, utpote actio Ecclesiae, ubi fieri possit, cum actuosa communitatis participatione celebretur.

### Can. 8

§ 1. In sacramentis administrandis ac suscipiendis accurate serventur ritus et caerimoniae quae in libris liturgicis a competenti auctoritate probatis praecipiuntur.

§ 2. Minister sacramenta conferat secundum proprium ritum, nisi expresse aliud in iure statuatur.

### Can. 9

Christifidelibus ius est sacramenta petendi et recipiendi ab Ecclesiae ministris: ministri vero eadem denegare non possunt iis qui opportune petant, rite sint dispositi nec iure ab iis recipiendis prohibeantur.

## Titulus I

### DE BAPTISMO

### Can. 10

§ 1. In baptismo homines, fide in Christo, ex aqua et Spiritu Sancto, ad vitam novam regenerantur, Christum induunt et Ecclesiae, quae corpus eius est, incorporantur.

§ 2. Baptismus valide confertur nonnisi aqua vera cum praescripta verborum forma per immersionem vel ablutionem.

§ 3. Tantummodo baptismate in re suscepto homo fit capax ceterorum sacramentorum.

### Can. 11

In mortis periculo conferri licet baptismum ea tantum ponendo quae sunt ad validitatem necessaria.

### Can. 12

§ 1. Baptismus confertur ordinarie a sacerdote; sed eius collatio competit parocho aliove sacerdoti de eiusdem parochi vel Hierarchae loci licentia, quae iusta de causa legitime praesumitur.

§ 2. In casu necessitatis baptismum conferre potest diaconus, alius clericus, monachus vel religiosus et, his absentibus, etiam laicus; parentes autem, quando aliis, qui baptizandi modum noverit, praesto non sit.

Can. 13

§ 1. In alieno territorio nemini licet, sine debita licentia baptismum conferre; haec vero licentia a parocho diversi ritus denegari nequit sacerdoti qui praesto sit quique eiusdem ritus sit ac baptizandus.

§ 2. In locis ubi non pauci degunt fideles diversi ritus proprium parochum non habentes, loci Hierarcha, cuiusvis ritus, presbyterum eiusdem ritus ac fideles designet, inquantum fieri potest, qui baptismum conferat.

Can. 14

Baptismi recipiendi capax est omnis et solus homo nondum baptizatus.

Can. 15

Fetus abortivi, si vivant, quantum id fieri possit, baptizentur.

Can. 16

§ 1. Ut infans licite baptizetur oportet:

- 1) spes habeatur fundata eum in fide Ecclesiae Catholicae educatum iri;
- 2) parentes, saltem eorum unus, aut qui legitime eorundem locum tenet, consentiant.

§ 2. Infantes expositi et inventi, nisi de eorundem baptismo certe constet, baptizentur.

§ 3. Rationis usu ab infantia destituti, baptizandi sunt ut infantes.

§ 4. Infans, sive parentum catholicorum sive etiam non catholicorum, qui in eo versetur vitae discriminé ut prudenter praevideatur moriturus antequam usum rationis attingat, licite baptizatur, dummodo ne sint expresse contrarii ambo parentes aut qui legitime eorundem locum tenent.

Can. 17

§ 1. Ut adultus baptizari possit, requiritur ut voluntatem suam baptismum recipiendi manifestet et sufficienter fidei veritatibus sit instructus.

§ 2. Adultus qui in periculo mortis versatur baptizari potest, si quam de praecipuis fidei veritatibus habeat cognitionem et quovis modo intentiōnem suam baptismum recipiendi manifestaverit.

### Can. 18

§ 1. Proles ritu patris baptizari debet; si vero sola mater sit catholica, ritu matris.

§ 2. Ad magis consulendum nuptiarum firmatati, sanctitati ac domesticae paci, proles a matre catholica et patre acatholicō ritus orientalis nata baptizari potest, rogante matre, a sacerdote catholicō ritus patris; proles ita baptizata adscribitur Ecclesiae ad quam pertinet baptizans.

### Can. 19

§ 1. Ex vetustissimo Ecclesiarum more baptizandus suum habeat patrimum.

§ 2. Patrini, ex suscepto munere, est curare, deficientibus praesertim parentibus, ut baptizatus conscientie vitam christianam baptismō congruam ducat obligationesque eidem inherentes fideliter adimpleat.

### Can. 20

§ 1. Ut quis patrini munere valide fungatur oportet: sit baptizatus; usum rationis assecutus; intentionem habeat id munus gerendi; sit ab ipso baptizando eiusve parentibus vel tutoribus aut, his deficientibus, a ministro designatus; non sit pater aut mater aut coniux baptizandi, nec innodatus excommunicatione etiam minore, suspensione, depositione vel privatione iuris patrini munus agendi.

§ 2. Iusta de causa licet admittere fidelem orientalem acatholicum ad munus patrini, simul cum patrino catholicō, in baptismō catholici infantis vel adulti, dummodo de educatione catholica baptizati satis provisum sit et de idoneitate patrini constet.

§ 3. Praescriptiones liceitatem ad munus patrini spectantes definiantur a iure particulari.

### Can. 21

§ 1. Parentes obligatione tenentur ut infantes quam primum iuxta legitimas consuetudines locorum et temporum baptizentur.

§ 2. Parochi de hac gravi obligatione frequenter fideles commoneant.

### Can. 22

§ 1. Baptismus, extra casum necessitatis, in ecclesia paroeciali conferendus est, salvis legitimis consuetudinibus.

§ 2. In domibus autem privatis baptismus administrari potest iuxta praescripta iuris particularis vel loci Hierarchae licentia.

### Can. 23

Qui baptismum administrat ad norman can.12 curet ut, nisi adsit patrinus, habeatur unus saltem testis quo collatio baptismi probari possit.

### Can. 24

§ 1. Parochus debet nomina baptizatorum, mentione facta de ministro, parentibus ac patrinis, de loco ac die collati baptismi, in baptizatorum libro sedulo et sine ulla mora referre, insimul indicatis die et loco nativitatis.

§ 2. Si de illegitimo filio agitur, matris nomen inserendum est, si publice de eius maternitate constet aut ipsa sponte sua scripto vel coram duobus testibus id petat; item nomen patris inserendum est, si eius paternitas probatur sive publico documento etiam civili sive ipsius declaratione coram parocho et duobus testibus facta, in ceteris casibus, inscribatur baptizatus nulla indicatione facta de patris aut parentum nomine.

### Can. 25

§ 1. Si baptismus nec a parocho nec eo praesente administratus fuerit, minister baptismi, quicunque sit, de collato baptismi certiorem facere debet parochum paroeciae in qua baptismus administratus est.

§ 2. Si baptismus administratus fuerit in paroecia quae non est parentum propria, parochus paroeciae in qua baptismus collatus est, certiorem facere debet parochum paroeciae in qua parentes domicilium aut quasi-domicilium habent; qui parochus in baptizatorum libro adnotet, mentione facta de nomine baptizati eiusque parentum, se certiorem factum esse infanten in alia paroecia esse baptizatum.

### Can. 26

Ad collatum baptismum comprobandum, si nemini fiat praeiudicium, sufficit declaratio unius testis omni exceptione maioris, aut ipsius baptizati iusiurandum, si ipse in aetate adulta baptismum receperit.

## Titulus II

### DE CHRISMATIONE SANCTI MYRI

### Can. 27

Oportet eos qui baptizati sunt sancto myro chrismari ut, dono Spiritus Sancti signati, aptiores testes atque coaedificatores Regni Christi effiantur.

Can. 28

Sanctum myrum, quod oleo olivarum aut aliis plantis et aromatibus constat a solo Episcopo conficitur salvo iure particulari iuxta quod hoc Patriarchae reservatur.

Can. 29

Ex vetustissima Ecclesiarum Orientalium traditione chrismatio sancti myri, sive coniunctim cum baptismo sive separatim, confertur a presbytero.

Can. 30

§ 1. Chrismatio sancti myri conferri debet coniunctim cum baptismo, salvo casu verae necessitatis in quo tamen curandum est ut quamprimum conferatur.

2. Si collatio huius sacramenti non fit simul cum baptismo, minister collationis tenetur de ea admonere parochum loci ubi baptismus administratus est, ut in libro baptizatorum adnotetur.

Can. 31

§ 1. Presbyteri omnes orientales hoc sacramentum, sive una cum baptismo sive separatim, valide conferre possunt omnibus fidelibus cuiusvis ritus, latino haud excluso, servata quoad liceitatem § 2; presbyteri quoque latini ritus, secundum facultates quibus gaudent circa ministracionem huius sacramenti, valent illud etiam fidelibus Ecclesiarum orientalium ministrare sine praeiudicio ritui.

§ 2. Etsi presbyter orientalis ritum propriae Ecclesiae sequi debet quando sacramenta fidelibus aliarum Ecclesiarum administrat, non tamen ipsi licet in baptismo fidelium occidentalis Ecclesiae chrismationem sancti myri una cum baptismo conferre, ne quid in praeiudicium disciplinae cui baptizatus subicitur agatur.

Can. 32

Initiatio sacramentalis in mysterium salutis receptione Sanctissimae Eucharistiae perficitur; ideoque Ea post baptismum et chrismationem sancti myri administretur quamprimum iuxta disciplinam unicuique Ecclesiae propriam.

Titulus III  
DE DIVINA EUCHARISTIA

Can. 33

In Eucharistica celebratione, ad vocem ministri in sacro ordine debito constituti, renovatur, Spiritus Sancti operante virtute, id quod in novissima Cena gessit Ipse Christus Dominus, qui, scilicet, dedit discipulis panem ad manducandum, Corpus Eius factum et in Cruce pro nobis oblatum, atque vinum ad bibendum Sanguinem Eius pro nobis effusum; per hoc incruentum sacrificium, in memoriam Eius celebratum, mors et resurrectio Eius annuntiantur donec veniat atque Deo Patri gratiae aguntur; per christifidelium cum ministro litante unionem, in Eucharistica oblatione et communione, unitas populi Dei significatur et mirabiliter efficitur.

Can. 34

§ 1. Potestatem celebrandi Divinam Liturgiam habent soli Episcopi et presbyteri.

§ 2. Diaconi ad servitium Episcopis et presbyteris praestandum consecrati, cum ipsis proprio ministerio, ad normam legum liturgicarum, in celebratione Divinae Liturgiae arctius partem habent.

§ 3. Ceteri christifideles, virtute baptismi atque sancti myri chrismationis in oblationem Divinae Liturgiae concurrentes, in primis ministeria, si quae receperint, exercent, necnon modo in libris liturgicis vel iure particula-ri determinato, in Sacrificio Christi actuose participant atque ex eodem Sa-crificio Corpus et Sanguinem Domini sumunt.

Can. 35

Divinam Liturgiam presbyteri, in quantum fieri potest, una cum Episcopo praeside aut cum alio presbytero, qui primi celebrantis personam sustinet, celebrent: ita enim magis unitas sacerdotii ac sacrificii manifestatur, salvo iure uniuscuiusque sacerdotis Divinam Liturgiam singillatim litandi, non autem eodem tempore quo in eadem ecclesia concelebratio habetur.

Can. 36

§ 1. Concelebratio inter Episcopos et presbyteros diversorum rituum, iusta de causa, praesertim caritatem atque unionem inter Ecclesias fovendi gratia, de licentia Hierarchae loci fieri potest, dummodo omnes concelebrantes eandem saltem anaphoram, ritus primi celebrantis nempe, sequantur.

§ 2. In hac concelebratione omnibus licet vestibus liturgicis proprii ritus uti.

§ 3. Licentia de qua in § 1, si casus fert, legitime praesumitur.

Can. 37

§ 1. Sacerdos ad celebrandum admittatur etiamsi rectori ecclesiae sit ignotus, dummodo aut litteras commendatitias sui Hierarchae exhibeat, aut alio modo ipsi rectori de eius probitate satis constet.

§ 2. Integrum est Hierarchae loci hac de re normas magis determinatas edere, ab omnibus sacerdotibus, etiam quomodocumque exemptis, servandas.

Can. 38

Sacerdos Divinam Liturgiam in quantum fieri potest celebret cum christifideliū partecipazione.

Can. 39

Divina Liturgia omnibus diebus celebrari potest, exceptis iis qui lege liturgica Ecclesiae ritus, ad quam sacerdos pertinet, excluduntur.

Can. 40

§ 1. Deficiente altari proprii ritus, sacerdoti fas est ritu proprio in altari alius ritus Divinam Liturgiam celebrare.

§ 2. Iusta de causa, licet sacerdoti Divinam Liturgiam celebrare super altare alicuius Ecclesiae orientalis plenam communionem cum Ecclesia catholica non habentis.

§ 3. Ut sacerdos Divinam Liturgiam celebrare possit in templis aliarum Ecclesiarum communitatuumque Ecclesialium cum Ecclesia catholica plenam communionem non habentium, licentia eget loci Hierarchae.

Can. 41

In Divina Liturgia sacra dona quae offeruntur confici debent ex pane et vino, cui modica aqua miscenda est.

§ 2. Panis debet esse mere triticeus et recenter confectus.

§ 3. Vinum debet esse naturale de genimine vitis.

Can. 42

§ 1. Quod attinet panis Eucharistici formam, preces a sacerdotibus ante celebrationem Divinae Liturgiae persolvendas, iejunium Eucharisticum

servandum, vestes liturgicas tempus et locum celebrationis, et huiusmodi, a iure particulari uniuscuiusque Ecclesiae definienda sunt et ab omnibus sacerdotibus et diaconis diligenter servanda.

§ 2. Iusta de causa, remota tamen fidelium admiratione, aliorum rituum vestibus et panis forma uti licet.

#### Can. 43

Fideles obligatione tenentur diebus dominicis et festis interesse Divinae Liturgiae aut, iuxta praescripta vel consuetudinem proprii ritus, celebrationi divinarum Laudum; quo facilius fideles hanc obligationem adimplere valent, statuitur tempus utile, pro hoc paecepto adimplendo, decurrere inde a vesperis vigiliae usque ad finem diei Dominicae vel festi; enixe commendatur christifidelibus, ut his diebus, imo frequentius ac vel etiam quotidie, Sacram Eucharistiam suscipiant.

#### Can. 44

Curent Hierarchae locorum ac parochi ut omni diligentia christifideles instruantur de obligatione ad Divinam Eucharistiam participandi in periculo mortis necnon temporibus a laudabilissima consuetudine vel iure particulari cuiusque Ecclesiae statutis, tempus Paschale praesertim quod attinet in quo Christus Dominus Eucharistica Mysteria tradidit, immolatus est pro nobis et morte mortem vincendo resurrexit.

#### Can. 45

§ 1. Divinam Eucharistiam distribuit sacerdos vel, iusta de causa, etiam diaconus.

§ 2. Integrum est Superiori Auctoritati cuiusque Ecclesiae sui iuris, pro casibus extremae necessitatis, opportunis normis, etiam ceteris christifidelibus facultatem concedere Divinam Eucharistiam distribuendi.

#### Can. 46

Puerorum, usu rationis nondum potitorum, in Divina Eucharistia participatio, post baptismum ac chrismationem sancti myri, opportunis adhibitis cautelis, praescriptis regitur in probatis libris liturgicis cuiusque Ecclesiae contentis.

#### Can. 48

§ 1. Divina Eucharistia ad normam legum liturgicarum distribuenda est in celebratione Divinae Liturgiae, nisi gravis causa aliud suadeat.

§ 2. Quod attinet praeparationem participationis Divinae Eucharistiae per ieunium, preces, aliaque opera in proprio ritu forte recepta, christifideles fideliter normas Ecclesiae cui adscripti sunt servant non solum in regionibus orientalibus sed, in quantum fieri potest, ubicumque terrarum.

Can. 49

§ 1. In ecclesiis ubi publici cultus caerimoniae et saltem aliquoties in mense Divina Liturgia celebratur Sancta custodientur, praesertim pro infirmis, Eucharistica Mysteria, paescriptis liturgicis cuiusque Ecclesiae sui iuris fideliter servatis, atque summa reverentia a clero et Dei populo adorentur.

§ 2. Haec asservatio Divinae Eucharistiae est sub vigilantia ac moderamine Hierarchae ecclesiae Rectoris proprii.

Can. 50

§ 1. Sacerdotibus licet oblata recipere, quae christifideles secundum receptum et probatum Ecclesiarum morem pro celebratione Divinae Liturgiae, ad proprias intentiones, ipsis offerunt.

§ 2. Licet etiam, si ita ferat probata consuetudo, oblationes recipere pro Liturgia Praesanctificatorum et pro commemorationibus in Divina Liturgia.

Can. 51

Firmo can.4 *De bonis acquirendis* enixe commendatur ut Hierarchae locorum proxim introducant, inquantum fieri potest, iuxta quam unice eae oblationes occasione Divinae Liturgiae acceptentur quae ex fidelium spontanea voluntate fiunt; singuli vero sacerdotes libenter etiam sine ulla oblatione Divinam Liturgiam ad intentionem christifidelium, praecipue egentium, celebrent.

Can. 52

Sacerdotes, si oblationes ad Divinam Liturgiam celebrandam ab christifidelibus alterius ritus accipiunt, gravi obligatione tenentur de his oblationibus servandi normas Ecclesiae ad quam pertinent illi qui oblationes faciunt, nisi aliud constet ex parte offerentis.

Titulus IV  
DE SACRAMENTO POENITENTIAE

Can. 53

In sacramento poenitentiae exercetur a sacerdote potestas remittendi retinendive peccata quae christifideles post baptismum commiserint ut ipsi, dignos fructus poenitentiae facientes, ad sacramentalem Eucharisticam communionem disponentur qua manifeste instauretur atque roboretur eorum plena vividaque cum Deo amoris coniunctio in compagine Corporis Christi quod est Ecclesia.

Can. 54

§ 1. Baptizatus peccati gravis sibi conscius reconciliatur cum Deo et plene Ecclesiae reintegratur per individualem et integrum confessionem atque peccatorum a sacerdote remissionem, nisi impossibilitas ab huiusmodi confessione excuset.

§ 2. In casu autem periculi mortis aut aliis gravis necessitatis, si confessio individualis non est possibilis, absolutio communis impetrari potest.

§ 3. Auctoritati legislativae cuiusque Ecclesiae sui iuris reservatur oportunas normas de ceteris casibus absolutionis generalis statuere, collatis consiliis cum Hierarchis diversorum rituum in eodem territorio potestatem habentibus.

§ 4. Ut christifidelis sacramentali absolutione una simul pluribus data frui valeat, requiritur non tantum ut sit apte dispositus, sed ut insimul sibi proponat singillatim debito tempore confiteri peccata gravia quae in praesens ita confiteri nequit.

Can. 55

§ 1. Sacramentum poenitentiae administratur, virtute sacerdotalis gratiae, ab Episcopo vel presbytero.

§ 2. Presbyteri tamen ut valide agant debent praeterea esse praediti speciali facultate hoc sacramentum administrandi, quae facultas donatur sive ipso iure sive speciali commissione, ab auctoritate competenti facta.

§ 3. Presbyteri qui facultate de qua in § 2 potiuntur in suo territorio vi officii sibi collati vel ii qui ea donantur a Hierarcha loci in quo domicilium, eoque deficiente quasi-domicilium, habent, sacramentum poenitentiae administrare possunt ubique erga omnes; eadem vero facultate licite utuntur servatis normis a Hierarcha loci editis necnon ex licentia Rectoris ecclesiae, vel Superioris de quo in canone sequenti § 2.

### Can. 56

§ 1. Vi officii pro sua quisque ditione facultate sacramentum poenitentiae administrandi gaudet loci Hierarcha et parochus aliique qui loco parochi sunt.

§ 2. Vi officii eadem facultate gaudent, Superiores monachorum ceterorumque religiosorum erga suos confratres ad normam statutorum, necnon illos qui diu noctuque in domibus, in quibus praedicti Superiores potestatem regiminis executivam exercent, degent.

### Can. 57

§ 1. Solus loci Hierarcha competens est qui facultatem sacramentum poenitentiae quibuslibet christifidelibus administrandi commissione speciali conferat presbyteris quibuscumque.

§ 2. Superiores de quibus in can. 56 § 2 facultatem qua gaudent aliis presbyteris, etiam eparchialibus, conferre possunt ad normam statutorum.

### Can. 58

1. Facultas sacramentum poenitentiae administrandi ne revocetur nisi gravem ob causam.

§ 2. Revocata hac facultate concessa ab Hierarcha domicilii vel quasi-domicilii de quo in can. 55 § 3, presbyter eandem amittit ubique terrarum; revocata autem ab alia auctoritate legitima eandem amittit in ditione revocantis tantum.

### Can. 59

Quilibet sacerdos, licet sacramentum poenitentiae administrandi facultate careat, quoslibet poenitentes in periculo mortis versantes valide et licite absolvit a quibusvis peccatis, etiamsi praesens sit sacerdos adprobatus.

### Can. 60

Absolutio complicis in quocumque peccato gravi invalida est, praeterquam in mortis periculo.

### Can. 61

Qui confitetur se falso confessarium innocentem denuntiasse de crimen de quo confessario nulla est defensio propter sigillum sacramentale ad quod tenetur, ne absolvatur nisi prius falsam denuntiationem formaliter retractaverit et paratus sit ad damna, si quae habeantur, reparanda.

## Can. 62

Pro qualitate et numero peccatorum, habita ratione poenitentis condicionis necnon eiusdem ad conversionem dispositionis, confessarius convenientem morbo afferat medicinam, opportuna opera poenitentiae imponens iuxta proxim propriae Ecclesiae.

## Can. 63

§ 1. Sacramentale sigillum inviolabile est; quare caveat diligenter confessarius ne verbo aut signo aut alio quovis modo et quavis de causa prodat aliquatenus peccatorem.

§ 2. Non prohibetur quis, si velit, quominus per interpretem confiteatur, vitatis quidem abusibus et scandalis.

§ 3. Alicuius Instituti educationis praepositi sacramentum poenitentiae suis alumnis ordinarie ne administrent.

## Can. 65

Omnis cui animarum cura vi muneric est demandata, gravi tenetur obligatione providendi ut sacramentum poenitentiae administretur fidelibus sibi commissis, qui rationabiliter confiteri petant, utque iisdem opportunitas praebeatur ad confessionem individualem, diebus ac horis in eorum comodum statutis, accedendi.

## Can. 66

§ 1. Locus proprius sacramentum poenitentiae administrandi est ecclesia, firmis ceteris praescriptis iuris particularis necnon legitimis consuetudinibus propriae Ecclesiae.

§ 2. Ob infirmitatem vel ob veram spiritualem utilitatem hoc sacramentum administrari potest etiam extra locum proprium.

## Can. 67

Qui gravis peccati sibi conscientia est, quamprimum id fieri potest, confiteatur, ceteris vero christifidelibus enixe commendatur ut saltem temporibus ieunii et poenitentiae in propria Ecclesia servandis ad hoc sacramentum accedant.

**Titulus V**  
**DE UNCTIONE INFIRMORUM**

Can. 68

Sacramentali infirmorum unctione, a presbyteris oratione peracta, christifideles, morbo affecti cordeque contriti, gratiam percipiunt qua, a peccatis soluti speque aeterni praemii roborati, ad emendationem vitae disponuntur et ad infirmitatem superandam patienter ve sufferendam adiuvantur.

Can. 69

§ 1. Unctionem infirmorum valide administrant omnes et soli sacerdotes.

§ 2. Officium et ius unctionem infirmorum ministrandi habent parochus, vicarii paroeciales, atque omnes alii presbyteri relate ad illos quorum cura ipsis ex officio commissa sit; ex licentia saltem praesumpta praedictorum, alius quilibet presbyter hoc sacramentum licite administrare potest, in casu vero necessitatis, etiam debet.

Can. 70

Ubi mos viget ut, ad normam librorum liturgicorum, sacramentum unctionis infirmorum a pluribus sacerdotibus simul administretur, parochus aliusve presbyter de quo in canone praecedenti § 2 curet, ut servetur, nisi rationabilis causa excuset.

Can. 71

Christifideles aegrotantes qui sensus vel usum rationis amiserint praesumuntur se velle ut hoc sacramentum ipsis administretur in periculo mortis vel etiam, ad iudicium sacerdotis, alio tempore.

Can. 72

Quamvis unctionis infirmorum per se non sit de necessitate medii ad salutem, fideles tempore idoneo illam recipient; current praesertim animarum pastores et infirmorum propinquai ut tempore opportuno hoc sacramento infirmi subleventur

Can. 73

Iuxta praescripta librorum liturgicorum oleum in sacramento unctionis infirmorum adhibendum debet esse ad hoc benedictum a sacerdote qui sacramentum ministrat, nisi aliter ferat ius particulare.

Can. 74

unctiones verbis, ordine et modo praescriptis in probatis liturgicis libris, accurate peragantur; in casu tamen necessitatis sufficit unica unctione cum propria formula.

**Titulus VI**

**DE SACRAMENTO SACERDOTII**

Can. 75

Per sacramentalem ordinationem ab Episcopo Sancti Spiritus operante virtute peractam, ministri sacri constituuntur qui, hoc ipso, munere et potestate, a Christo Domino apostolis suis concreditis, adaugentur et in variis gradibus fruuntur Evangelium annuntiandi, populum Dei pascendi et sacrificandi.

**Caput I - *De Sacrae Ordinationis Ministro***

Can. 76

Sacrae ordinationis minister est solus Episcopus.

Can. 77

Ordinatio episcopalnis reservatur, ad normam iuris, Romano Pontifici, Patriarchae vel Metropolitae, ita ut nulli Episcopo liceat quemquam ordinare Episcopum, nisi prius constet de competenti mandato.

Can. 78

§ 1. Episcopus ordinetur ab Episcopis tribus, excepto casu extremae necessitatis.

§ 2. Episcopus secundus et tertius, de quibus in § 1, deficientibus Episcopis eiusdem ritus ac Episcopus ordinans, possunt esse ritus diversi.

Can. 79

§ 1. Unusquisque a proprio Episcopo ordinetur aut cum legitimis litteris dimissoriis.

2. Candidatum suum subditum ritus a proprio diversi Episcopus ordinare nequit nisi de licentia Patriarchae si ad ritum Ecclesiae patriarchalis candidatus pertineat, secus vero Sedis Apostolicae.

### Can. 80

Episcopus proprius quod attinet ad ordinationem eorum qui nulli eparchiae qua clerici adscripti sunt, est Episcopus eparchiae in qua candidatus habet domicilium vel in cuius territorio promovendus scripto declareret se animum habere perpetuo manendi.

### Can. 81

§ 1. Litteras dimissorias saecularibus dare possunt, quamdiu potestatem regiminis in territorio retinent:

- 1) Episcopus proprius, non vero Syncellus, nisi ex speciali Episcopi mandato;
  - 2) firmo § 2, Administrator Ecclesiae patriarchalis atque, de consensu consultorum eparchialium, Administrator eparchiae vacantis;
  - 3) Exarchi omnes, licet Episcopi non sint.
- § 2. Administrator Ecclesiae patriarchalis litteras dimissorias ne concedat iis qui a Patriarca reiecti fuerint, nisi de consensu Synodi permanentis; nec Administrator eparchiae vacantis iis qui ab Episcopo reiecti fuerint.

### Can. 82

Litterae dimissoriae ne concedantur nisi habitis antea omnibus testimoniiis, quae iure exiguntur, ad normam can. 105.

### Can. 83

Litterae dimissoriae mitti possunt ab Episcopo proprio ad quemlibet eiusdem ritus Episcopum communionem cum Sede Apostolica habentem, non autem ad Episcopum qui sit diversi ritus atque ordinandus, nisi de licentia eorum de quibus in can. 79 § 2.

### Can. 84

Litterae dimissoriae possunt ab ipso concedente aut ab eius successore limitibus circumscribi aut revocari, sed semel concessae non extinguntur resoluto iure concedentis.

### Can. 85

Ad litteras dimissorias Monachorum ceterorumque religiosorum quod spectat servantur praescripta canonum NN<sup>1</sup>.

<sup>1</sup> Canones 62, 119, 139 § 3 schematis "De Monachis ceterisque Religiosis...".

## *Caput II - De Sacrae Ordinationis Subiecto*

### Can. 86

- § 1. Sacram ordinationem valide recipit solus vir baptizatus.  
§ 2. Lcite ordinatur qui, ad normam iuris, debitibus qualitatibus, iudicio proprii Hierarchae, praeditus est, neque ulla detineatur irregularitate aliove impedimento.

### Can. 87

Proprius Hierarcha nonnisi ex causa canonica, licet occulta, potest diaconis sibi subditis ascensum ad presbyteratum interdicere, salvo iure recursus ad ipsius Hierarchae immediatum Superiorum.

### Can. 88

Nefas est quemquam, quovis modo, ob quamlibet causam, ad ordines recipiendos cogere, vel canonice idoneum ab iisdem recipiendis avertere.

### Can. 89

Candidati ad sacerdotium accurate efformentur ad normam canonum NN *de Seminariis*.

### Can. 90

§ 1. Ordinatus qui superiorum ordinem recipere recuset, nec potest ab Hierarcha ad eum recipiendum cogi, nec prohiberi a recepti ordinis exercitio, nisi impedimento canonico detineatur, aliave gravis, iudicio Hierarchae, obsit causa.

§ 2. Diaconatus conferri potest candidatis ad presbyteratum non destinatis, dummodo iudicio Hierarchae congrua ac sufficienti cognitione doctrinae christiana et scientiae pro ordine suscipiendo ac munere rite exercendo praediti sint.

## **ART. I - De requisitis in candidatis ad sacram ordinationem**

### Can. 91

Ut quis licite ordinari possit, requiruntur:

- 1) receptum chrismatis sacramentum;
- 2) mores atque qualitates physicae et psychicae ordini recipiendo congruentes;

- 3) aetas canonica;
- 4) debita scientia;
- 5) ordinum inferiorum susceptio;
- 6) interstitiorum a iure particulari requisitorum observatio;
- 7) titulus canonicus.

#### Can. 92

§ 1. Fermo iure particulari proiectiorem aetatem exigente, aetas canonica ad diaconatum est vigesimus tertius annus expletus, ad presbyteratum vigesimus quartus expletus.

§ 2. Dispensatio ultra annum super aetate requisita ad normam § 1, exceptis iis quae ius particulare statuit, Sedi Apostolicae reservatur.

#### Can. 93

Fermo can. 32 de *Seminariis*<sup>1</sup>, candidatus ad diaconatum promoveri potest tantum post expletum quintum curriculi studiorum philosophico-theologicorum annum, nisi Synodus Episcoporum aliter statuerit.

#### Can. 94

§ 1. Nemo diaconus ordinetur nisi prius ordines minores iuxta praescripta iuris particularis receperit.

§ 2. Candidatus, ut ad ordinem diaconatus aut presbyteratus promoveri possit, proprio Hierarchae declarationem tradat propria manu subscriptam, qua testificetur se sponte ac libere sacrum ordinem et obligationes eidem ordini adnexas suscepturum atque se ministerio ecclesiastico perpetuo mancipaturum esse, insimul petens ut ad ordinem recipiendum admittatur.

§ 3. Petatio de qua in § 2 indiget scripta acceptatione Hierarchae proprii, vi cuius Ecclesiae electio efficitur.

#### Can. 95

§ 1. Omnes diaconi eparchiales ordinentur titulo servitii eparchiae cui sese stabiliter devovere intendunt.

§ 2. Huius tituli ratione, Episcopus eparchialis curare debet ut debite consulatur diaconorum et presbyterorum honestae sustentationi utque provideatur eorundem congruenti cautioni et adsistentiae sanitariae, ad normam iuris.

---

<sup>1</sup> Hic canon in schemate 1978: Institutio diaconis et aliis ministris ad presbyteratum non destinatis propria ex normis supra datis adaptetur et pressius statuatur a *Ratione Institutionis Clericorum Particulari*.

§ 3. Diaconi Monasteriorum ceterorumque religiosorum ordinentur titulo Monasterii, Ordinis vel Congregationis cui adscribuntur, quibus est eorumdem congruae sustentationi providere; eadem valet regula de diaconis qui alicui Societati sunt adscripti, nisi eparchiae incardinentur.

#### ART. II - De irregularitatibus aliisque impedimentis

##### Can. 96

§ 1. A recipiendis ordinibus arcentur qui quovis perpetuo impedimento, quod venit nomine irregularitatis, aut aliquo simplici impedimento afficiuntur: nullum autem impedimentum perpetuum, sive ex defectu sive ex delicto, nullumque simplex impedimentum contrahitur, nisi quae exprimuntur in canonibus qui sequuntur.

§ 2. Consuetudo novam irregularitatem inducens aut statutae irregularitati contraria reprobatur.

##### Can. 97

Ad recipiendos ordines sunt irregulares ex defectu:

- 1) qui ob corporis debilitatem aut deformitatem convenienter altaris ministerio defungi non valet;
- 2) qui, iudicio peritorum, aliqua forma laborat psychici defectus, qua inhabilis reddatur ad ministerium rite implendum.

##### Can. 98

Ad recipiendos ordines sunt irregulares ex delicto, sive publico sive occulto, dummodo delictum post baptismum fuerit perpetratum:

- 1) qui a plena communione Ecclesiae catholicae scienter et libere defecerit;
- 2) qui matrimonium attentare vel inire etiamsi civile tantum ausus fuerit, vel ipsem vel vinculo matrimoniali aut ordine sacro aut voto publico castitatis perfectae, etiam temporaneo, a matrimonio ineundo impeditus, vel cum muliere matrimonio valido coniuncta aut eodem voto adstricta;
- 3) qui voluntarium homicidium perpetraverit aut fetus humani abortum procuraverit, effectu secuto, omnesque positive cooperantes;
- 4) qui seipsum vel alium mutilaverit vel sibi vitam adimere tentaverit;
- 5) qui actum ordinis posuerit constitutis in ordine sacro reservatum, vel eodem carens, vel ab eius exercitio poena aliqua canonica prohibitus.

### Can. 99

Sunt a recipiendis ordinibus simpliciter impediti:

- 1) qui officium vel administrationem gerit clericis vetitam cuius rationem reddere debet, donec deposito officio et administratione atque rationibus redditis, liber factus sit;
- 2) neophytus, donec, iudicio Hierarchae, sufficienter probatus fuerit.

### Can 100

§ 1. Ad exercendos ordines receptos sunt irregulares:

- 1) qui irregularitate ad ordines recipiendos dum afficiebatur, illegitime ordines receperit;
- 2) qui gravi corporis delibilitate laborat, quatenus rite sacras functiones peragere non valeat;
- 3) qui aliquod delictum commiserit ex iis, de quo in can. 98 n.1, si delictum est publicum;
- 4) qui aliquod delictum commiserit ex iis, de quibus in can. 98 nn. 2, 3, 4, 5;

§ 2. Ab ordinibus exercendis impediuntur:

- 1) qui impedimento ad ordines recipiendos detentus, illegitime ordines receperit;
- 2) qui amentia aliove defectu psychico de quo in can. 97 n. 2, afficitur usquedum Hierarcha eiusdem ordinis exercitium permiserit.

### Can. 101

Ignorantia irregularitatum sive ex delicto sive ex defectu atque impedimentorum ab eiusdem non eximit.

### Can. 102

Irregularitates et impedimenta multiplicantur ex diversis eorumdem causis, non autem ex repetita eadem causa, nisi agatur de irregularitate ex homicidio voluntario aut ex procurato fetus humani abortu, effectu secuto.

### Can. 103

§ 1. Hierarcha potest suos subditos dispensare ab omnibus irregularitatibus et impedimentis, exceptis irregularitatibus:

- 1) quae innituntur facto ad forum iudiciale deducto;
- 2) ex delicto publico de quibus in can. 98 n. 1 quoties agatur de ordine recipiendo;
- 3) ex delicto publico de quibus in can. 98 n. 2
- 4) ex delicto sive publico sive occulto de quibus in can. 98 n. 3.

§ 2. Eadem facultas competit cuilibet confessario in casibus occultis urgentioribus in quibus Hierarcha adiri nequeat et periculum imminet gravis damni vel infamiae, sed ad hoc dumtaxat ut poenitentes ordines iam suscep-tos exercere licite valeant firmo onere recurrendi quamprimum ad Hierar-cham.

§ 3. Dispensatio ab irregularitatibus de quibus in § 1 nn. 1, 2. 3 reser-vatur in territorio Ecclesiae patriarchalis Patriarchae cum consensu Synodi Episcoporum, extra hoc territorium Sedi Apostolicae.

#### Can. 104

§ 1. In precibus ad obtinendam irregularitatum ac impedimentorum di-spensationem, omnes irregularitates ac impedimenta indicanda sunt: atta-men, dispensatio generalis valet etiam pro reticisis bona fide, exceptis ir-regularitatibus de quibus in can. 98 n. 3, aliave ad forum iudiciale deducta, non autem pro reticisis mala fide.

§ 2. Si agatur de irregularitate ex voluntario homicidio aut ex procura-to foetus humani abortu, etiam numerus delictorum ad validitatem dispen-sationis exprimendus est.

§ 3. Dispensatio generalis ab irregularitatibus et impedimentis ad ordi-nes recipiendos valet pro diaconatu et presbyteratu.

#### Caput III - *De iis quae sacrae Ordinationi praeire debent*

#### Can. 105

Antequam Hierarcha candidatum ad sacram ordinationem promovet obtineat:

- 1) testimonium ultimae ordinationis aut, si de prima ordinatione aga-tur, receptorum sacramentorum baptismatis et sancti myri unctionis;
- 2) si ordinandus sit uxoratus testimonia matrimonii et consensus uxoris;
- 3) testimonium de peractis studiis ad normam can. 93 requisitis;
- 4) testimonium Rectoris Seminarii vel Superioris monasterii vel domus religiosae, aut presbyteri cui candidatus extra Seminarium commendatus fuerit, de bonis eiusdem candidati moribus;
- 5) testimoniales litteras Superioris Monasterii sui iuris vel Superioris Maioris religiosorum, si de monachis ceterisque religiosis agatur;
- 6) si id expedire iudicet, de candidati qualitatibus deque eius libertate ab omni impedimento canonico testimoniales litteras aliorum Hierarcharum locorum vel Superiorum Monasteriorum vel domorum religiosarum ubi candidatus per aliquot tempus commoratus sit.

### Can. 106

Curet Episcopus aut Superior Monasterii vel Religiosorum ut candidatis, antequam ad ordinem aliquem promoveantur, instructiones dentur quibus rite edoceantur in iis quae ad ordinem pertinent.

### Can. 107

Episcopus alienum subditum saecularem sive religiosum ordinans cum legitimis litteris dimissoriis, quibus asseritur candidatum ad ordinem recipiendum idoneum esse, potest huic attestationi acquiescere, sed non teneatur; et, si pro sua conscientia censeat candidatum non esse idoneum, eum ne promoveat.

### Can. 108

§ 1. Nomina promovendorum ad sacros ordines, publice denuntientur in paroeciali cuiusque candidati ecclesia, ad normam iuris particularis.

§ 2. Omnes fideles obligatione tenentur irregularitates et impedimenta ad sacros ordines, si qua norint, Hierarchae vel parocho ante sacram ordinationem revelandi.

§ 3. Parocho qui publicationem peragit, et etiam alii presbytero, si id expedire videatur, Hierarcha committat ut de ordinandorum moribus et vita a fide dignis diligenter exquirat, et litteras testimoniales, ipsam investigationem et publicationem referentes, ad curiam transmittat.

§ 4. Hierarcha alias percontationes etiam privatas, si id necessarium aut opportunum iudicaverit, facere ne omittat.

### Can. 109

Omnes qui ad aliquem ordinem promovendi sunt, recessibus spiritualibus videntur, loco et modo a Hierarcha determinatis.

## Caput IV - *De tempore, loco, adnotatione et testimonio sacrae Ordinationis*

### Can 110

Ordinationes cum Christifidelium quam maxima frequentia celebrentur in ecclesia, die dominico vel festo, nisi iustae causae, iudicio loci Hierarchae, aliud suadeant.

### Can. 111

Quoties ordinatio iteranda sit vel aliquis ritus supplendus, id fieri potest quovis die ac secreto.

### Can. 112

**Episcopus extra proprium territorium sine Hierarchae loci licentia nequit ordines conferre, salvo iure Patriarcharum.**

### Can. 113

**§ 1. Expleta ordinatione, nomina singulorum ordinatorum ac ministri ordinantis, locus et dies ordinationis notentur in peculiari libro in curia loci ordinationis diligenter custodiendo, et omnia singularum ordinationum documenta accurate serventur.**

**§ 2. Singulis ordinatis detur authenticum ordinationis receptae testimonium, qui, si ab Episcopo extraneo cum litteris dimissoriis promoti fuerint, illud proprio Hierarchae exhibeant pro ordinationis adnotatione in speciali libro in archivo servando.**

### Can. 114

**Praeterea loci Hierarcha si agatur de ordinatis e clero eparchiali aut Superior competens si de monachis ceterisque religiosis, cum suis litteris dimissoriis notitiam celebratae ordinationis uniuscuiusque diaconi transmittat ad parochum apud quem ordinati baptismus ad normam canonum erat adnotandus, qui id signet in suo baptizatorum libro ad normam iuris.**

## Titulus VII

### DE MATRIMONIO

#### Can. 115 (CA 1-2)<sup>1</sup>

**§ 1. Matrimonium uti intima communitas vitae et amoris inter virum et mulierem a Creatore condita suisque legibus instructa foedere coniugii seu irrevocabili consensu personali instauratur atque indeole sua naturali ad bonum coniugum ac ad prolis procreationem et educationem ordinatur.**

**§ 2. Ex Christi institutione matrimonium validum inter baptizatos est eo ipso sacramentum, quo coniuges roborantur et veluti consecrantur ut propriam communionem amoris ita vivant ut sint fidelis imago indefectibilis unionis Christi cum Ecclesia.**

**§ 3. Essentialis matrimonii proprietates sunt unitas et indissolubilitas,**

<sup>1</sup> Numeri intra parentheses referuntur ad canones Litterarum Apostolicarum «Crebrae allatae sunt» (CA) anni 1947.

quae in matrimonio inter baptizatos peculiarem obtinent firmitatem ratione sacramenti.

Can. 116 (CA 3)

Matrimonium gaudet favore iuris: quare in dubio standum est pro validitate matrimonii. donec contrarium probetur.

Can. 117 (CA 5)

Matrimonium baptizatorum, etsi una tantum pars sit baptizata, regitur iure non solum divino sed etiam canonico, salva competentia civilis potestatis circa mere civiles eiusdem matrimonii effectus et salvis canonibus 118 et 119 qui sequuntur.

Can 118 (novus)

In matrimonio ineundo inter partem baptizatam in Ecclesia catholica vel in eandem receptam et partem baptizatam quae ad plenam communio nem cum Ecclesia catholica non pervenerit aut partem non baptizatam, quod attinet ad impedimenta quae non sunt iuris divini positivi vel naturalis, lex propria utriusque partis servetur, a qua tamen auctoritas catholica competens dispensare potest.

Can. 119 (novus)

Ubi Ecclesia iudicare debet de validitate matrimonii initi inter personas quae legibus matrimonialibus mere ecclesiasticis non tenentur, normae sequentes servandae sunt:

- 1) quod attinet ad impedimenta quae non sunt iuris divini positivi vel naturalis attendendae sunt leges quibus ipsae tenentur;
- 2) quod attinet ad formam celebrationis matrimonii Ecclesia agnoscit quamlibet formam lege praescriptam vel agnitam cui partes tempore celebrationis matrimonii subiectae fuerint, dummodo consensus expressus sit forma publica et, ubi una saltem pars sit baptizata non catholica orientalis, matrimonium ritu sacro ineatur.

Can. 120 (CA 6-7)

§ 1. Sponsalia, quae laudabiliter matrimonio praemittuntur ex antiquissima orientis traditione, reguntur legibus ab Auctoritate legislativa uniuscuiusque Ecclesiae sui iuris latis.

§ 2. Ex matrimonii promissione non datur actio ad petendam matrimonii celebrationem; datur tamen ad reparationem damnorum, si qua debeatur.

*Caput I - De Iis quae matrimonii celebrationi praemitti debent*

Can. 121 (CA 8, 23)

§ 1. Pastores animarum, Patriarchae ac Synodi Episcoporum imprimis vi officii tenentur curandi ut christifideles ad statum matrimonialem praeparentur:

1) praedicatione et catechesi minoribus, iuvenibus et adultis aptata, quibus christifideles de significatione matrimonii christiani deque obligacionibus coniugum inter se et erga prolem instituantur;

2) instructione sponsorum personali ad matrimonium qua sponsi ad novi status officia disponantur.

§ 2. Enixe commendatur sponsis ut in celebratione matrimonii Sanctissimam Eucharistiam recipient qua amore foecundo inter Christum et Ecclesiam participant.

Can. 122 (CA 10)

In iure particulari singularum Ecclesiarum, collatis consiliis Hierarchorum in eodem territorio potestatem habentium, statuantur normae de examine sponsorum et de aliis mediis ad investigationes, praecipue quod ad baptismum et ad statum liberum spectat, quae ante matrimonium peragendae sunt, quibus diligenter observatis, procedi possit ad matrimonii celebrationem.

Can. 123 (CA 9)

§ 1. Pastorum animarum officium est pro temporum locorumque necessitatibus omnia pericula a matrimonio invalide ac illicite celebrando remediis opportunis arcere, ideoque antequam matrimonium celebratur constare debet nihil eius validae ac licitae celebrationi obsistere.

§ 2. In periculo mortis, si aliae probationes haberi nequeant, sufficit, nisi contraria adsint indicia, affirmatio contrahentium, si casus ferat, etiam iurata, se baptizatos fuisse et nullo detineri impedimento.

Can. 124 (CA 17)

Omnis fideles obligatione tenentur impedimenta, si qua norint, parochio aut loci Hierarchae, ante matrimonii celebrationem, revelandi.

Can. 125 (CA 19)

Parochus qui investigationes peregerit de harum exitu statim per authenticum documentum certiorem faciat parochum qui matrimonium benedicere debet.

Can 126 (CA 20, 21)

Si quod dubium post accuratas investigationes adhuc superest de existentia impedimenti parochus rem ad Hierarcham loci deferat.

Can. 127 (CA 22)

Sacerdos sine licentia Hierarchae loci ne benedicat:

- 1) matrimonium vagorum;
- 2) matrimonium quod ad normam legis civilis agnosci vel celebrari nequit;
- 3) matrimonium eius qui obligationibus tenetur naturalibus erga tertiam partem filiosve ex praecedenti unione cum illa parte ortos;
- 4) matrimonium de quo in can. 152;
- 5) matrimonium filii familias minoris insciis aut invitis parentibus;
- 6) matrimonium eius qui sententia ecclesiastica vetatur transeundi ad novas nuptias nisi quasdam conditiones impleat.

Caput II - *De impedimentiis in genere*

Can. 128 (CA 25, 26)

§ 1. Omnes possunt matrimonium inire, qui iure non prohibentur.

§ 2. Impedimentum, quamvis ex alterutra tantum parte se habeat, alteram partem etiam afficit cum iisdem iuridicis effectibus, nisi aliud iure expresse caveatur.

Can. 129 (CA 27)

Publicum censetur impedimentum quod probari in foro externo potest; secus est occultum.

Can. 130 (novus)

Auctoritas legislativa uniuscuiusque Ecclesiae sui juris impedimenta matrimonium dirimentia ne statuat, nisi gravissima de causa collatis consilii Hierarcharum aliarum Ecclesiarum quorum interest et consulta Sede Apostolica, fimo can. 138 § 2.

Can. 131 (CA 30)

Consuetudo novum impedimentum inducens aut impedimentis existentibus contraria reprobatur.

### Can. 132 (CA 29)

§ 1. Hierarchae locorum omnibus propriis subditis necnon ceteris christifidelibus proprii ritus in eorum territoriis actu degentibus, vetare possunt matrimonia in singulis casibus, sed ad tempus tantum, gravi de causa eaque perdurante.

§ 2. Vetito clausulam dirimentem Patriarcha, de consensu Synodi permanentis, addere potest; in aliis Ecclesiis vetito clausulam dirimentem una Sedes Apostolica addere potest.

### Can. 133 (CA 32)

§ 1. Hierarcha loci, iusta de causa, habita etiam ratione gravitatis legis, christifideles sive proprii sive alieni ritus, qui ratione domicilii vel alias tituli ei subiciuntur, dispensare potest ab impedimentis iuris ecclesiastici exceptis iis de quibus in § 3 qui sequuntur.

§ 2. Patriarcha proprios subditos ubique, et omnes sui ritus christifideles in territorio Ecclesiae patriarchalis actu degentes, dispensare potest etiam ab impedimentis de quibus in § 3 excepto n. 3.

§ 3. Sedi Apostolicae reservatur dispensatio ab impedimentis:

- 1) aetatis, quoties aetatis defectus biennium excedat;
- 2) sacri ordinis diaconatus;
- 3) sacri ordinis presbyteratus;
- 4) status monastici vel religiosi definitive assumptis, nisi agatur de monasteriis vel religionibus iuris eparchialis;
- 5) criminis de quo in can. 143 § 2;
- 6) consanguinitatis in linea collaterali in tertio gradu;
- 7) affinitatis in linea recta.

§ 4. Synodi Episcoporum facultate gaudent dispensationem ab impedimento disparitatis cultus Patriarchae reservandi.

§ 5. Nunquam datur dispensatio ab impedimento consanguinitatis in linea recta aut in secundo gradu lineae collateralis.

### Can. 134 (CA 33, 34)

§ 1. Urgente mortis periculo, loci Hierarcha, ad consulendum conscientiae et, si casus ferat, legitimationi proliis, potest tum super forma in matrimonii celebratione servanda, tum super omnibus et singulis impedimentis iuris ecclesiastici sive publicis sive occultis, dispensare proprios subditos ubique commorantes et omnes in proprio territorio actu degentes.

§ 2. In iisdem rerum adjunctis de quibus in § 1 et solum in casibus in quibus ne loci quidem Hierarcha adiri possit, eadem dispensandi facultate

pollet tum parochus, tum sacerdos rite delegatus, tum ille de quo in canone 168 § 3. Confessarius gaudet eadem facultate si agatur de impedimento occulto, pro foro interno sive extra sive intra actum sacramentalis confessionis.

§ 3. In casu de quo in § 1, loci Hierarcha censetur adiri non posse, si tantum per telegraphum vel telephonum ad eum possit recurri.

#### Can. 135 (CA 35)

§ 1. Hierarcha loci illis de quibus in can. 134 § 1 dispensationem concedere potest ab omnibus impedimentis de quibus in eodem canone exceptis impedimentis sacri presbyteratus vel diaconatus quoties impedimentum tunc solum ad notitiam Hierarchae aut parochi deferatur sive quando omnia sunt parata ad nuptias sive agatur de convalidatione matrimonii iam initi, nec matrimonium vel eiusdem convalidatio, sine probabili gravis mali periculo, deferri possit usque dum a Sede Apostolica vel, quod attinet ad impedimenta a quibus dispensare valet, a Patriarcha dispensatio obtineatur.

§ 2. In iisdem rerum adiunctis, eadem, facultate gaudent omnes de quibus in can. 134 § 2, sub iisdem clausulis, sed solum si casus natura sua vel tantum facto sit occultus et ne loci quidem Hierarcha adiri possit, vel nonnisi cum periculo violationis secreti.

#### Can. 136 (CA 36)

Sacerdotes de quibus in can. 134 § 2 de concessa dispensatione pro foro externo Hierarcham loci statim certiorem faciant; eaque adnotetur in libro matrimoniorum.

#### Can. 137 (CA 37)

Nisi aliud ferat rescriptum Sedis Apostolicae aut, intra limites cuiusque competentiae, Patriarchae vel loci Hierarchae, dispensatio in foro interno non sacramentali concessa ab impedimento occulto adnotetur in secreto curiae archivo, nec alia dispensatio pro foro externo est necessaria, etsi postea occultum impedimentum publicum evaserit.

### Caput III - *De impedimentis in specie*

#### Can. 138 (CA 57)

§ 1. Vir ante duodevigesimum aetatis annum completum, mulier ante decimum sextum item completum, matrimonium valide inire non possunt.

§ 2. Patriarchae cum suis Synodis vel Superior Auctoritas singularum

Ecclesiarum Orientalium cum Consilio Hierarcharum maiorem aetatem determinare possunt, ratione habita legum civilium necnon receptorum morum regionis, collatis consiliis cum Hierarchis aliarum Ecclesiarum catholicae eiusdem regionis.

Can. 139 (CA 58)

§ 1. Impotentia coeundi antecedens et perpetua sive ex parte viri sive ex parte mulieris, sive absoluta sive relativa, matrimonium dirimit.

§ 2. Si impedimentum potentiae dubium sit, sive dubio iuris sive dubio facti, matrimonium non est impediendum, nec stante dubio nullum declarandum.

Can. 140 (CA 59)

§ 1. Invalidae matrimonium attentat qui vinculo tenetur prioris matrimonii.

§ 2. Quamvis prius matrimonium sit irritum aut solutum qualibet ex causa, non ideo licet aliud inire, antequam de prioris nullitate aut solutione legitime et certo constiterit.

Can. 141 (CA 62)

Invalidae matrimonium attentant qui in sacris ordinibus sunt constituti, exceptis diaconis qui coniugati ordinem sacram receperunt.

Can. 142 (CA 63)

Invalidae matrimonium attentant qui statum monasticum vel religiosum de quo in can. 1 de *Monachis ceterisque Religiosis*, definitive ad normam iuris, assumpserunt.

Can. 143 (CA 65)

§ 1. Valide contrahere nequeunt matrimonium qui, perdurante eodem valido matrimonio, notorium adulterium inter se patrarunt vel consuetudinem adulterinam inter se gesserunt.

§ 2. Invalidae quoque matrimonium inter se attentant qui mutua opera physica vel morali mortem coniugi intulerint.

Can. 144 (CA 66)

§ 1. In linea recta consanguinitatis matrimonium irritum est inter omnes ascendentis et descendentes tum legitimos tum naturales.

§ 2. In linea collaterali irritum est usque ad quartum gradum inclusive.

§ 3. Numquam matrimonium permittatur, si quod subsit dubium num partes sint consanguineae in aliquo gradu lineae rectae aut in secundo gradu lineae obliquae.

§ 4. 1) Consanguinitas computatur per lineas et gradus;  
2) in linea recta, tot sunt gradus quot personae, stipite dempto;  
3) in linea collaterali, tot sunt gradus quot personae in utroque tractu, stipite dempto.

§ 5. Impedimentum consanguinitatis non multiplicatur.

Can. 145 (CA 67, 68)

§ 1. 1) Affinitas oritur ex matrimonio valido;  
2) viget inter alterutrum coniugem et consanguineos alterius;  
3) qua quis linea et quo gradu, alterutrius coniugis est consanguineus, alterius est affinis.

§ 2. Affinitas matrimonium dirimit in linea recta, in quolibet gradu; in linea collaterali, usque ad secundum gradum inclusive.

§ 3. Impedimentum non multiplicatur.

Can. 146 (CA 69)

§ 1. Impedimentum publicae honestatis oritur ex matrimonio invalido post instauratam vitam communem aut ex notorio vel publico concubinatu, et nuptias dirimit in primo gradu lineae rectae inter virum et consanguineas mulieris ac viceversa.

§ 2. Matrimonium invalidum de quo in § 1, intelligitur etiam matrimonium civiliter contractum, quod est propter defectum formae canonicae invalidum.

Can. 147 (CA 70)

§ 1. Ea spiritualis cognatio matrimonium dirimit de qua in § 2.

§ 2. 1) Ex baptismo spiritualem cognitionem contrahit patrinus cum baptizato eiusque parentibus;  
2) si iteretur baptismus sub condicione, cognitionem spiritualem patrinus non contrahit, nisi iterum idem adhibitus sit.

*De Matrimonio cum non catholicis*

Can. 148 (novus: CA 50-54)

§ 1. Matrimonium inter duas personas baptizatas orientales quarum altera sit catholica altera vero non-catholica nonnisi cum Hierarchae loci li-

centia, impletis conditionibus a iure particulari determinatis, concessa, iniri licet.

§ 2. Auctoritates legislativae variarum Ecclesiarum sui iuris in eodem territorio potestatem habentes curare tenentur ut, collatis consiliis, conditiones de quibus in § 1 in omnibus Ecclesiis eiusdem territorii eadem sint.

Can. 149 (novus: CA 50-54)

§ 1. Matrimonium inter duas personas baptizatas, quarum altera sit catholica altera vero non-catholica et non orientalis, sine praevia Hierarchae loci dispensatione, prohibitum est.

§ 2. Ad impetrandam dispensationem, pars catholica declarat se paratum esse pericula a fide deficiendi removere; eadem insuper gravi obligatione tenetur promissionem sinceram praestandi, se omnia pro viribus facturam esse, ut universa proles in Ecclesia catholica baptizetur et educetur; de his promissionibus a parte catholica faciendis, pars non catholica tempestive certior fiat, adeo ut constet ipsam vere conscientiam esse promissionis et obligationis partis catholicae.

§ 3. Ambae partes edoceantur de finibus et proprietatibus essentialibus matrimonii, a neutro cantrahente excludendis.

§ 4. Auctoritati legislativae uniuscuiusque Ecclesiae sui iuris est statuere cum modum quo hae declarationes et promissiones, quae semper requiruntur, facienda sint, tum rationem definire qua de ipsis et in foro externo constet et pars non catholica certior reddatur.

Can. 150 (CA 60)

§ 1. Sine praevia competentis Auctoritatis dispensatione, matrimonium cum non baptizatis valide contrahi nequit.

§ 2. Si pars tempore initi matrimonii tamquam baptizata communiter habebatur aut eius baptismus erat dubius, praesumenda est ad normam can. 117 validitas matrimonii donec certo probetur alteram partem baptizatam esse, alteram vero non baptizatam.

§ 3. Conditiones ad dispensationem quod attinet applicatur can. 149 §§ 2, 3 et 4.

Can. 151 (novus)

Locorum Hierarchae aliquique animarum pastores current, ne coniugi catholico et filiis e matrimonio cum non-catholico natis, auxilium spirituale desit ad eorum officia conscientiae adimplenda, atque coniuges adiuvent ad vitae coniugalnis et familiaris fovendam unitatem. Qua de re, optandum est, ut iidem pastores relationes instituant cum ministris aliarum communitatum religiosarum, easque sincera probitate et sapienti fiducia conforment.

### Can. 152 (Ca 55-56)

Matrimonium eius, qui notorie catholicam fidem abiecit, etsi ad communitatem acatholicam non transierit ne celebretur, nisi Hierarcha loci, servatis normis canonis 149 ad singulos casus convenienter aptatis, licentiam dederit.

### Caput IV - *De consensu matrimoniali*

#### Can. 153 (Ca 72)

§ 1. Consensus matrimonialis est actus voluntatis quo vir et mulier sese mutuo tradunt et accipiunt ad constituendum matrimonium.

§ 2. Consensus matrimonialis nulla humana potestate suppleri valet.

#### Can. 154 (novus)

Sunt incapaces matrimonium ineundi:

1) qui mentis morbo aut gravi perturbatione animi ita afficiuntur ut matrimonialem consensum, utpote sufficienti rationis usu carentes, elicere nequeunt;

2) qui laborant gravi defectu discretionis iudicii circa iura et officia matrimonialia mutuo tradenda et acceptanda;

3) qui ob gravem anomaliam psychicam obligationes matrimonii essentiales assumere nequeunt.

#### Can. 155 (CA 73)

§ 1. Ut matrimonialis consensus haberi possit, necesse est ut contrahentes saltem non ignorent matrimonium esse societatem permanentem inter virum et mulierem ad filios procreandos.

§ 2. Haec ignorantia post pubertatem non praesumitur.

#### Can. 156 (CA 74)

§ 1. Error in persona vel in qualitate personae in errorem personae redundans invalidum reddit matrimonium.

§ 2. Error in qualitate personae matrimonium dirimit si matrimonio ineundo causam dederit et qualitas, per se aut ex adjunctis, nata sit ad communitatem vitae coniugalis graviter perturbandam.

§ 3. Qui matrimonium init deceptus dolo circa aliquam alterius partis qualitatem, quae nata est ad communitatem vitae coniugalis graviter perturbandam, invalide init.

Can. 157 (CA 75)

Error circa matrimonii unitatem vel indissolubilitatem, dummodo ne afficiat voluntatem, non vitiat consensum matrimonialem, salvo praescripto can. 155.

Can. 158 (CA 76)

Scientia aut opinio nullitatis matrimonii consensum matrimonialem non necessario excludit.

Can. 159 (CA 77)

§ 1. Internus animi consensus praesumitur conformis verbis vel signis in celebrando matrimonio adhibitis.

§ 2. At si alterutra vel utraque pars positivo voluntatis actu excludat matrimonium ipsum aut essentiali aliquam matrimonii proprietatem vel absolute excludat actum coniugalem aut prolem aut communionem vitae coniugalnis, invalide matrimonium init.

Can. 160 (CA 78)

Invalidum est matrimonium initum ob vim vel metum gravem, quo ut quis se liberet eligere cogatur matrimonium.

Can. 161 (CA 83)

Matrimonium sub conditione iniri nequit; conditio si nihilominus ap- posita sit pro non adiecta habetur, firmo can. 159 § 2.

Can. 162 (CA 84)

Etsi matrimonium invalide ratione impedimenti vel defectus formae ini- tum fuerit, consensus praestitus praesumitur persevarare, donec de eius re- vocatione constiterit.

*Caput V - De forma celebrationis matrimonii*

Can. 163 (CA 85)

§ 1. Ea tantum matrimonia valide sunt quae celebrantur ritu sacro, co- ram parocho, vel loci Hierarcha, vel sacerdote cui ab alterutro facta sit fa- cultas matrimonium benedicendi et duobus saltem testibus, secundum ta- men praescripta canonum qui sequuntur, et salvis exceptionibus de quibus in cann. 168, 169.

§ 2. Sacer censetur ritus, ad effectus de quo in § 1, ipso interventu sacerdotis adsistentis ac benedicentis.

Can. 164 (CA 86)

§ 1. Parochus et loci Hierarcha a die initi officii, quandiu valide officio funguntur, valide matrimonia, sive contrahentes sunt subditi, sive non subditi modo alterutra saltem pars sit adscripta Ecclesiae sui ritus, celebrant intra fines sui territorii ubique; nisi Hierarcha loci, quoad loca sui ritus, expresse renuerit.

§ 2. Hierarcha et parochus personalis vi officii matrimonium solummodo eorum quorum saltem alteruter subditus sit intra fines suae dicionis valide celebrant.

Can. 165 (CA 87)

§ 1. Parochus et loci Hierarcha, quandiu valide officio funguntur, possunt facultatem intra fines sui territorii matrimonium celebrandi in casibus singularibus delegare sacerdotibus cuiuscumque ritus; facultatem vero generalem delegare potest tantummodo Hierarcha loci et quidem nonnisi sacerdotibus Ecclesiae proprii ritus, firmo § 3 et can. 23 § 6 *de parochis* circa facultatem generalem vicario paroeciali concessam.

§ 2. Delegatio facultatis celebrandi matrimonia, ut valida sit, determinatis sacerdotibus expresse immo si de delegatione generali agitur, scripto dari debet.

§ 3. Locorum Hierarchae administrationem fidelium Ecclesiae diversi ritus ad normam iuris gerentes dare possunt cuiusvis orientalis ritus Rectoribus ecclesiarum vel aliis sacerdotibus, curam fidelium, parocho proprii ritus orborum, habentibus, generalem facultatem celebrandi matrimonia fidelium ritus orientalis, etsi a ritu Rectoris vel presbyteri diversi.

Can. 166 (novus)

Matrimonium celebratum a sacerdote ad normam can. 165 delegato, cuius tamen delegatio ob quodcumque vitium valida non est Ecclesia a momento celebrationis in radice sanat, dummodo matrimonium celebretur ritu sacro coram duobus testibus.

Can. 167 (CA 88)

§ 1. Parochus autem vel loci Hierarcha matrimonium licite benedicunt:

1) postquam sibi constiterit de domicilio vel quasi-domicilio vel menstrua commoratione aut, si de vago agatur, actuali commoratione alterutrius contrahentis in loco matrimonii;

2) habita, si condiciones deficiant de quibus in n. 1, licentia parochi vel Hierarchae domicilii vel quasi-domicilii alterutrius partis, nisi iuxta causa excuset;

3) in locis exclusivis alias ritus, nisi Hierarchae horum locorum expresse renuerint.

§ 2. Matrimonium coram sponsi parocho celebretur, nisi vel legitima consuetudo aliud ferat vel iusta causa excuset; matrimonia autem catholicorum mixti ritus, in ritu viri et coram eiusdem parocho sunt celebranda, nisi vir, domicilium vel quasi-domicilium habens in regione orientali, consentiat ut matrimonium ritu sponsae et coram huius parocho celebretur.

#### Can. 168 (CA 89)

§ 1. In mortis periculo si haberit nequeat sine gravi incommodo sacerdos ad normam cann. 164 et 165, matrimonium valide et licite initur coram solis testibus.

§ 2. Extra mortis periculum si haberit vel adiri nequeat sine gravi incommodo sacerdos ad normam can. 164 et 165, matrimonium valide et licite initur coram solis testibus, dummodo prudenter praevideatur eam rerum condicionem esse per mensem duraturam.

§ 3. In utroque casu, si praesto sit alius sacerdos qui adesse possit, ipse in quantum fieri queat vocetur ut matrimonium benedicat, salva coniugii validitate coram solis testibus.

§ 4. Coniuges saltem benedictionem de qua in can. 163 § 2 a sacerdote quamprimum recipere ne negligant.

#### Can. 169 (CA 90)

§ 1. Statuta superius forma servanda est si saltem alterutra pars nuptu-  
rientium in Ecclesia catholica baptizata vel in eandem recepta est salvis §§ 2,3.

§ 2. Si pars catholica orientalis, de qua in § 1, matrimonium celebrat cum parte non catholica ritus orientalis, forma canonica celebrationis ser-  
vanda est tantum ad liceitatem; ad validitatem autem requiritur benedictio sacerdotis, servatis aliis de iure servandis.

§ 3. Salvo iure Hierarcharum loci a ceteris elementis formae canonicae in celebratione matrimonii gravi de causa dispensandi, a ritu sacro in cano-  
nibus requisito dispensatio Sedi Apostolicae vel Patriarchae reservatur eaque gravissima tantum de causa concedi potest.

#### Can. 170 (CA 91)

Extra casum necessitatis, in matrimonii celebratione serventur ritus et caeremoniae in libris liturgicis ab Ecclesia probatis praescriptae aut legitimis consuetudinibus receptae.

### Can. 171 (CA 79)

Ad matrimonium valide ineundum necesse est ut partes sint praesentes una simul, firmo can. 172, et consensum matrimoniale mutuo exprimant.

### Can. 172 (CA 80-82)

Matrimonium per procuratorem iniri nequit, nisi auctoritas legislativa uniuscuiusque Ecclesiae sui iuris aliud propria lege statuerit, quo in casu etiam de conditionibus, sub quibus tale matrimonium iniri possit, provideri debet.

### Can. 173 (CA 93-96)

§ 1. Permissio matrimonii secreti a loci Hierarcha gravi et urgenti causa concedi potest et secumfert:

1) facultatem formam matrimonii ad ritum sacrum de quo in can. 163 § 2 reducendi, a parocho loci, Hierarcha ipso, vel sacerdote ab alterutro delegato, administrandum;

2) obligationem gravem secretum servandi ex parte Hierarchae loci, parochi, sacerdotis delegati, testium si adsint, et alterius coniugis altero non consentiente divulgationi.

§ 2. Obligatio secretum servandi, ex parte Hierarchae loci, cessat si grave scandalum aut gravis erga matrimonii sanctitatem iniuria ex secreti observantia immineat.

§ 3. Matrimonium secreto celebratum in peculiari tantummodo regesto, servando in secreto Curiae archivo, adnotetur, nisi gravissima causa obstet.

### Can. 174 (novus)

Vetatur ne ante vel post canonicam celebrationem ad normam can. 163, alia habeatur eiusdem matrimonii celebratio religiosa ad matrimonialem consensum praestandum vel renovandum; itemque ne fiat celebratio religiosa, in qua sacerdos catholicus et minister non catholicus insimul, quisque ritum suum peragentes, partium consensum exquirat.

### Can. 175 (CA 92)

§ 1. Celebrato matrimonio, parochus loci celebrationis vel qui eius vires gerit, quamprimum describat in libro matrimoniorum nomina coniugum ac testium, locum et diem celebrati matrimonii, dispensationem a forma vel ab impedimentis, eiusque auctorem una cum impedimento eiusque gradu, delegationem concessam, atque alia secundum modum in libris liturgicis et

a proprio Hierarcha praescriptum; idque licet alius sacerdos facultate vel a se vel ab Hierarcha obtenta matrimonium celebraverit.

§ 2. Praeterea, parochus in libro quoque baptizatorum adnotet coniugem tali die in sua paroecia matrimonium inisse. Quod si coniux alibi baptizatus fuerit, parochus notitiam initi matrimonii ad parochum, apud quem coniugis baptismus ad normam canonum adnotandus est, per se vel per curiam episcopalem transmittat, ut matrimonium in baptizatorum librum referatur nec acquiescat donec peractae adnotationis notitiam receperit.

§ 3. Quoties matrimonium ad normam c. 168 initur, sacerdos, si idem celebraverit, secus tum testes cum nupturientes curare debent ut initum coniugium in praescriptis libris quamprimum adnotetur.

#### Can. 176 (novus)

Quoties matrimonium vel convalidatur pro foro externo, vel nullum declaratur, vel legitime praeterquam morte solvitur, parochus loci celebrationis matrimonii certior fieri debet, ut adnotatio in regestis matrimoniorum et baptizatorum rite fiat.

#### Can. 177 (CA 97-98)

§ 1. Matrimonium celebretur in ecclesia paroeciali vel in alia aede sacra; in aliis autem locis celebrari non poterit nisi cum licentia Hierarchae loci.

§ 2. Tempus celebrationis matrimonii quod attinet servanda sunt normae in iure particulari uniuscuiusque Ecclesiae sui iuris statutae.

#### Caput VI - *De matrimonii effectibus*

#### Can. 178 (CA 99,100)

Ex matrimonio enascitur inter coniuges aequum ius et officium ad ea quae ad communitatem vitae coniugalnis pertinent.

#### Can. 179 (CA 102)

Parentes gravissimum officium et ius primarium habent prolis educationem physicam, socialem, culturalem, morallem et religiosam pro viribus curandi.

#### Can. 180 (CA 103-104)

§ 1. Legitimi sunt filii concepti aut nati ex iustis nuptiis.

§ 2. Pater is est quem iustae nuptiae demonstrant, nisi evidenter argumentis contrarium probetur.

§ 3. Legitimi praesumuntur filii qui nati sunt saltem post centum octoginta dies a die celebrati matrimonii, vel intra tercentos dies a die dissolutae vitae coniugalis.

Can. 181 (CA 105)

Fili illegitimi legitimantur per subsequentes iustas nuptias parentum vel per rescriptum Romani Pontificis aut Patriarchae.

Can. 182 (novus)

Nisi ex natura rei aliud constet filii legitimis aequiparantur in iure canonico illi qui legitime adoptati sunt.

Caput VII - *De separatione coniugum*

ART. I - De dissolutione vinculi

Can. 183 (CA 107)

Matrimonii vinculum sacramentale, matrimonio consummato, nulla humana potestate nullaque causa, praeterquam morte, dissolvi potest.

Can. 184 (CA 109)

§ 1. Matrimonium initum a duobus non baptizatis solvitur ex privilegio paulino in favorem fidei partis, quae baptismum recepit, celebratione eiusdem partis novi matrimonii, dummodo pars non baptizata discesserit ad normam § 2 et cann. 185 et 187.

§ 2. Discedere censetur pars non baptizata si nolit pacifice cohabitare cum parte baptizata sine contumelia Creatoris, nisi haec post baptismum receptum iustum illi dederit discedendi causam.

Can. 185 (CA 110)

§ 1. Ut pars baptizata novum matrimonium valide ineat, pars non baptizata semper interpellari debet:

- 1) an velit et ipsa baptismum recipere;
- 2) an saltem velit cum parte baptizata pacifice cohabitare, sine contumelia Creatoris.

§ 2. Haec interpellatio post baptismum fieri debet; at loci Hierarcha, gravi de causa, permittere potest ut interpellatio ante baptismum fiat, imo ab interpellatione dispensare, sive ante sive post baptismum, dummodo modo procedendi saltem summario et extra judiciali constet eam fieri non posse aut fore inutilem.

### Can. 186 (CA 111)

§ 1. Interpellatio fiat regulariter de auctoritate Hierarchae partis conversae, a quo Hierarcha concedendae sunt alteri coniugi, siquidem eas petierit, inducias ad respondendum, eo tamen monito fore ut, induciis inutiliter praeterlapsis, eius silentium pro responsione negativa habeatur.

§ 2. Interpellatio etiam privatim facta ab ipsa parte conversa valet, imo est licita, si forma superius praescripta servari nequeat.

§ 3. In utroque casu de interpellatione facta deque eiusdem exitu in foro externo legitime constare debet.

### Can. 187 (CA 112)

Pars baptizata ius habet novas nuptias ineundi:

1) si altera pars negative interpellationi responderit;

2) si interpellatio legitime omissa fuerit;

3) si pars non baptizata, sive iam interpellata sive non, prius perseverans in pacifica cohabitatione postea sine iusta causa discesserit, servatis cann. 185 et 186.

### Can. 188 (novus)

Hierarcha loci tamen gravi de causa, concedere potest ut pars baptizata, utens privilegio paulino, ineat matrimonium cum parte non catholica sive baptizata sive non baptizata, servatis etiam praescriptis de matrimoniis cum non catholicis.

### Can. 189 (CA 114)

§ 1. Non baptizatus qui plures uxores non baptizatas simul habeat, recepto in Ecclesia catholica baptismō, si durum sit cum eorum prima permanere, unam ex illis, ceteris dimissis, retinere potest. Idem valet de muliere non baptizata, qui plures maritos non baptizatos simul habeat.

§ 2. Non baptizatus qui, recepto in Ecclesia catholica baptismō, cum coniuge non baptizato ratione captivitatis vel persecutionis cohabitationem restaurare nequit, aliud matrimonium inire potest, etiamsi altera pars baptismum interea receperit.

§ 3. In casibus de quibus in §§ 1 et 2 matrimonium, recepto baptismō, forma legitima ineundum est, servatis etiam, si opus sit, praescriptis de matrimoniis cum non catholicis et aliis de iure servandis.

§ 4. Hierarcha, prae oculis habita conditione morali, sociali, oeconomica locorum et personarum curet ut eorum qui dimisi sunt necessitatibus satis provisum sit, iuxta normas iustitiae, christianaē caritatis et naturalis aequitatis.

Can. 190 (CA 116)

In re dubia privilegium fidei gaudet favore iuris.

Can. 191 (novus)

Matrimonium inter personas quarum una saltem baptizata non est a Romano Pontifice solvi potest in favorem fidei.

Can. 192 (CA 108)

Matrimonium non consumatum solvi potest, iusta de causa, a Romano Pontifice, utraque parte rogante vel alterutra, etsi altera sit invita.

Can. 193 (novus)

Ad obtinendam solutionem matrimonii de qua in canonibus 191 et 192 servandae sunt normae a Sede Apostolica statutae.

#### ART. II - De separatione manente vinculo

Can. 194 (CA 118, 119)

§ 1. Licet enixe commendetur ut coniux, caritate christiana motus et boni familiae sollicitus, veniam non abnuat comparti adulterae atque vitam coniugalem non disrumpat, si tamen eiusdem culpam expresse aut tacite non condonaverit, ius ipsi est solvendi coniugalem convictum, nisi in adulterium consenserit aut eidem causam dederit vel ipse quoque adulterium commiserit.

§ 2. Tacita condonatio habetur si coniux innocens, postquam de adulterio certior factus est, sponte cum altero coniuge maritali affectu conversatus fuerit; praesumitur vero si per sex menses vitae coniugalnis communio nem servaverit, neque recursum apud auctoritatem ecclesiasticam vel civilem fecerit.

§ 3. Si coniux innocens sponte vitae coniugalnis communionem solverit, debet intra sex menses causam separationis deferre ad competentem auctoritatem, quae, omnibus inspectis adiunctis, perpendat si coniux innocens adduci possit ut culpam condonet et separationem non protrahat.

Can. 195 (CA 120)

§ 1. Si alteruter coniugum culpabiliter vitam communem sive coniugi sive filiis periculosam vel nimis duram reddat, alteri legitimam praebet causam discedendi, auctoritate Hierarchae loci et etiam propria auctoritate si periculum sit in mora.

§ 2. Synodi episcoporum in Ecclesiis patriarchalibus vel Sedis Apostolicae in ceteris Ecclesiis est causas separationis, pro moribus populorum et locorum circumstantiis, statuere.

§ 3. In omnibus casibus, causa separationis cessante, vitae consuetudo restauranda est.

Can. 196 (CA 121)

Instituta separatione coniugum, opportune semper cavendum est de debita filiorum sustentatione et educatione catholica et civili.

Can. 197 (novus)

Potest laudabiliter coniux innocens alterum coniugem ad vitam coniugalem rursus admittere quo in casu iuri separationis renuntiat.

*Caput VIII - De matrimonii convalidatione*

*ART I - De convalidatione simplici*

Can. 198 (CA 122)

§ 1. Ad convalidandum matrimonium irritum ob impedimentum, requiritur ut cesse vel dispensemur impedimentum et consensum renovet saltem pars impedimenti conscientia.

§ 2. Haec renovatio iure ecclesiastico requiritur ad validitatem convalidationis etiamsi initio utraque pars consensum praestiterit nec postea revo- caverit.

Can. 199 (CA 123)

Renovatio consensus debet esse novus voluntatis actus in matrimonium quod renovans sciatur aut opinetur ab initio nullum fuisse.

Can. 200

§ 1. Si impedimentum sit publicum consensus ab utraque parte renovandus est forma canonica, salvo praescripto can. 169 § 3.

§ 2. Si impedimentum probari nequeat, satis est ut consensus renovetur privatim et secreto; et quidem a parte impedimenti conscientia, dummodo altera in consensu praestito perseveret, aut ab utraque parte, si impedimentum sit utriusque parti notum.

### Can. 201 (CA 125)

§ 1. Matrimonium irritum ob defectum consensus convalidatur, si pars quae non consenserat, iam consentiat, dummodo consensus ab altera parte praestitus perseveret.

§ 2. Si defectus consensus probari nequeat, satis est ut pars, quae non consenserat, privatim et secreto consensum praestet.

§ 3. Si defectus consensus probari possit, necesse est ut consensus renovetur forma canonica.

### Can. 202 (CA 126)

Matrimonium nullum ob defectum formae, ut validum fiat, iniri denuo debet canonica forma.

## ART. II - De sanatione in radice

### Can. 203 (CA 127)

§ 1. Matrimonii irriti sanatio in radice est eiusdem convalidatio, a competenti auctoritate concessa, secumferens dispensationem a lege de renovando consensu, de qua in cann. 198-202, et dispensationem impedimenti, si adsit, necnon retrotractionem, circa effectus canonicos, ad praeteritum.

§ 2. Convalidatio fit a momento concessionis gratiae; retrotractio vero intelligitur facta ad momentum celebrationis matrimonii, nisi aliud expresse caveatur.

§ 3. Sanatio valide concedi potest etiam alterutra vel utraque parte in scia; ne autem concedatur nisi probabile sit partes in vita coniugali persevere velle.

### Can. 204 (CA 128)

§ 1. Matrimonium irritum ob impedimentum vel ob defectum legitimae formae sanari potest, dummodo consensus utriusque partis perseveret.

§ 2. Matrimonium irritum ob impedimentum iuris naturalis aut divini positivi sanari nequit nisi postquam impedimentum cessaverit.

### Can. 205 (CA 129)

§ 1. Si in utraque vel alterutra parte deficiat consensus, matrimonium nequit sanari in radice, sive consensus ab initio defuerit, sive ab initio praestitus, postea fuerit revocatus.

§ 2. Quod si consensus ab initio quidem defuerit, sed postea praestitus fuerit, sanatio concedi potest a momento praestiti consensus.

Can. 206 (CA 130)

Patriarchae et locorum Hierarchae concedere possunt sanationem in radice in singulis casibus si validitati matrimonii obstat defectus formae celebrationis vel impedimentum in casibus in quibus ipsi dispensare possunt, salvis praescriptis canonum 148-152; in ceteris casibus sanatio in radice concedi unice potest a Sede Apostolica.

## Titulus VIII

### DE SACRAMENTALIBUS LOCIS TEMPORIBUSQUE SACRIS, CULTU SANCTORUM VOTO ET IUREIURANDO

#### Caput I - *De Sacramentalibus*

Can. 207

Quod attinet ad sacramentalia, quae sacra sunt signa quibus, in aliquam sacramentorum imitationem, effectus praesertim spirituales significantur et ex Ecclesiae impetracione obtinentur, et per quae homines ad praecipuum sacramentorum effectum suscipiendum disponuntur et varia vitae adjuncta sanctificantur, sedulo servanda sunt normae in libris liturgicis legitime adprobatis uniuscuiusque Ecclesiae sui iuris statutae.

#### Caput II - *De locis sacris*

Can. 208

Loca, quae ad divinum cultum destinantur, nonnisi ex licentia Hierarchae loci erigi possunt, de cetero vero reguntur iure tantummodo particuli, firmis canonibus qui sequuntur.

#### ART. I - De ecclesiis

Can. 209

Ecclesia est aedes exclusive divino cultui dedicata consecratione vel benedictione quam liturgici libri ad hoc praescribunt.

Can. 210

Nulla ecclesia aedificetur sine expresso Hierarchae loci consensu scriptis dato, quem tamen Syncellus praestare nequit sine mandato speciali.

Can. 211

§ 1. Divina officia in nova ecclesia ne celebrentur nisi post consecrationem vel saltem benedictionem.

§ 2. Consecratione dedicentur ecclesiae cathedrales, et, quantum fieri potest, ecclesiae paroeciales, ecclesiae monasteriorum et ecclesiae domui religiosae adnexae.

§ 3. Consecratio reservatur Hierarchae loci, qui potest alium Episcopum ad hoc delegare. De peracta consecratione vel benedictione ecclesiae redigatur documentum.

#### Can. 212

§ 1. Arcendum est ab ecclesiis quidquid a loci sanctitate absonum sit.

§ 2. Curent omnes ad quos pertinet, ut in ecclesiis illa munditia servetur, quae domum Dei decet, mediaque securitatis adhibeantur ad bona sacra et pretiosa tuenda.

#### Can. 213

§ 1. Si qua ecclesia nullo modo ad cultum divinum adhiberi queat et possibilitas non datur eam reficiendi, in usum profanum ab Hierarcha loci redigi potest.

§ 2. Item si Hierarcha loci iudicat bono animarum magis proficere ut aliqua ecclesia ad cultum publicum non amplius adhibeatur eam in usum profanum redigere potest, de consensu eorum qui iura in eam sibi legitime vindicant.

### ART. II - De coemeteriis et de sepultura ecclesiastica

#### Can. 214

§ 1. Omnes fideles defuncti exsequiis ecclesiasticis Deo commendandi sunt.

§ 2. Exsequiae seu ritus sacri quibus Ecclesia defunctis spiritualem opem impetrat simulque vivis spei solacium affert, celebranda sunt juxta ritum liturgicum et normas Ecclesiae ad quam defunctus pertinebat.

#### Can. 215

In exsequiarum celebratione omnis personarum acceptio evitetur.

#### Can. 216

§ 1. Omnes fideles et catechumeni defuncti exsequiis ecclesiasticis donandi sunt, nisi iisdem a jure expresse priventur.

§ 2. Concedi possunt ecclesiasticae exequiae non-Catholicis baptizatis, de prudenti loci Hierarchae judicio.

§ 3. Alii etiam qui aliquo modo ad Ecclesiam propinquai videbantur, sed antequam baptismum receperint decesserunt, suffragia Ecclesiae item de prudenti loci Hierarchae iudicio, ad normam legum liturgicarum recipere possunt.

§ 4. Illis qui proprii cadaveris cremationem elegerint, nisi constet ipsos talem electionem fecisse rationibus ductos christianaे vitae adversis, concedendi sunt exsequiarum ecclesiasticarum ritus, eo tamen modo celebrati, ut non lateat Ecclesiam consuetudinem corpora sepeliendi anteponere, vitatoque periculo scandali.

Can. 217

Exsequiis ecclesiasticis privandi sunt, nisi ante mortem aliqua dederint paenitentiae signa, peccatores quibus eaedem non sine publico fidelium scandalo concedi possunt.

Can. 218

§ 1. Ius est catholicae Ecclesiae possidendi propria coemeteria.

§ 2. Coemeteria Ecclesiae propria, ubi fieri potest, habeantur vel saltem spatia in coemeteriis civilibus fidelibus defunctis destinata, alterutra rite benedicenda; si vero hoc obtineri nequeat, toties quoties singuli tumuli rite benedicantur.

§ 3. In ecclesiis defuncti ne sepeliantur, reprobata contraria consuetudine, nisi de iis agatur qui Patriarchae vel Episcopi residentiales fuerunt.

§ 4. Paroeciae, Monasteria ceteraque Communitates religiosorum coemeterium proprium habere possunt.

Can. 219

Curent Hierarchae ne ullo modo taxae exigantur occasione exequiarum, unice eas oblationes permittentes quae ex fidelium spontanea voluntate fiunt.

Can. 220

Expleta tumulatione, in libro defunctorum describantur nomen et aetas defuncti, nomen parentum vel coniugis, tempus mortis, quis et quae sacramenta administraverit, locus et tempus tumulationis.

Caput III - *De diebus festis et paenitentiae*

Can. 221

§ 1. Dies festos et paenitentiae pro omnibus Ecclesiis Orientalibus communes constituere, transferre aut supprimere unius est Synodi Oecumenicae vel Sedis Apostolicae.

§ 2. Dies festos et paenitentiae pro singulis Ecclesiis Orientalibus constituere, transferre aut supprimere, praeter Apostolicam Sedem, competit Synodis Episcoporum, debita tamen ratione habita totius regionis ceterarumque Ecclesiarum et firmo can. 3 *De Ritibus*<sup>1</sup>.

<sup>1</sup> Agitur de canone 3 publici juris facto in *Nuntia* 3 pag. 48.

Can. 222

Diebus dominicis aliisque festis de pracepto fideles obligatione tenentur interesse Divinae Liturgiae aut celebrationi divinarum Laudum ad normam can. 43; abstineant his diebus ab illis operibus et negotiis quae cultum Deo reddendum, laetitiam diei Domini propriam, aut debitam mentis ac corporis relaxationem impediunt.

Can. 223

Diebus ieiunii et abstinentiae fideles obligatione tenentur paenitentiam agendi modo a iure particulari statuto.

Can. 224

§ 1. Singuli fideles extra territorium Ecclesiae sui iuris, cui adscripti sunt, versantes, quoad legem de diebus festis et paenitentiae, ad disciplinam in loco ubi degunt vigentem se plene conformare possunt.

§ 2. In familiis mixti ritus ubicumque terrarum hanc legem servare licet iuxta unum eundemque ritum.

Caput IV - *De cultu sanctorum, sacrarum imaginum et reliquiarum*

Can. 225

Bonum atque utile est Dei Servos una cum Christo regnantes, suppliciter invocare eorumque reliquias atque imagines venerari; sed prae ceteris filiali devotione Beatissimam Virginem Mariam fideles universi prosequantur.

Can. 226

Cultu publico eos tantum Dei servos venerari licet, qui auctoritate Ecclesiae inter Sanctos relati sunt.

Can. 227

Firma maneat praxis in ecclesiis sacras imagines fidelium venerationi proponendi modo et ordine a iure particulari cuiusque Ecclesiae sui iuris statuto.

Can. 228

§ 1. Imagines pretiosae, idest vetustate, arte aut cultu praestantes in ecclesiis fidelium venerationi expositae, si quando reparatione indigeant, numquam restaurentur sine data scriptis licentia ab Hierarcha; qui, antequam eam concedat, prudentes ac peritos viros consulat.

§ 2. Licentia Hierarchae necessaria quoque est quando agitur de alienatione vel translatione in aliam ecclesiam imaginum de quibus in § 1.

Can. 229

Insignes reliquiae aut imagines quae in aliqua ecclesia magna populi veneratione honorentur, nequeunt valide alienari neque in aliam ecclesiam perpetuo trasferri sine licentia Patriarchae de consensu Synodi permanentis aut, extra territoria Ecclesiae patriarchalis, sine licentia Sedis Apostolicae.

Caput V - *De voto et iureiurando*

Can. 230

§ 1. Votum, idest promissio deliberata ac libera Deo facta de bono possibili et meliore, ex virtute religionis impleri debet.

§ 2. Nisi iure prohibeantur, omnes congruenti rationis usu pollentes, sunt voti capaces.

§ 3. Votum metu gravi et iniusto emissum ipso iure nullum est.

§ 4. Votum est publicum, si nomine Ecclesiae a legitimo Superiore ecclesiastico acceptetur, secus privatum.

Can. 231

Votum non obligat, ratione sui, nisi emittem. *Can. 232*

Cessat votum lapsu temporis ad finiendam obligationem appositi, mutatione substantiali materiae promissae, deficiente conditione a qua votum pendet aut eiusdem causa finali, suspensione, dispensatione, commutatione.

Can. 233

Qui potestatem in voti materiam habet, potest voti obligationem tantiu suspendere, quamdiu voti adimplementum sibi praeiudicium afferat.

Can. 234

§ 1. A votis privatis suos subditos, iusta de causa dispensare possunt, dummodo dispensatio ne laedat ius aliis quae situm, omnes Hierarchae; locorum vero Hierarchae dispensare possunt etiam a votis privatis ceteros christifideles proprii ritus in eorum territoriis actu degentes.

§ 2. Dispensatio de qua in § 1 et sub eadem conditione, pro foro interno tantum, concedi potest a quolibet confessario.

Can. 235

Vota ante professionem monasticam vel religiosam emissa suspenduntur, donec vovens in Monasterio, Ordine vel Congregatione permanserit.

Can. 236

Iusiurandum, idest invocatio Nominis divini in testem veritatis, coram Ecclesia praestari potest tantummodo in casibus iure statutis, secus nullum parit canonicum effectum.

## THE SCHEMA DE MAGISTERIO ECCLESIASTICO - Part 1

The revision of the schema *De Magisterio Ecclesiastico* was entrusted to the same Study Group as had the task of revising the schema *De Clericis in genere*. Having taken up this latter schema first, the Group got busy with the revision of the schema *De Magisterio Ecclesiastico* only in its session of 12-24 March 1979. By that time, the membership of the Group had undergone some change (cf. *Nuntia* 8, p. 102). Vartaped Mesrob Krikorian of the Armenian Orthodox Church was also present as an Observer; his agreeable presence and timely interventions were always gratefully appreciated.

In this session, the Study Group first set to work on the preliminary canons of the *initial text* of the schema (published in *Nuntia* 3, p. 71ss). Then, it took up the section *De praevia censura librorum eorumque prohibitione* (*ibid.*, pp 87-91), which had been briefly surveyed already in a previous session in December 1977 and given a new title: *De instrumentis communicationis socialis et in specie de libris*. The single canon of *De Fidei Professione* (*Ibid.*, pp. 91-92) was rapidly examined, and the possibility of distributing the content of the same canon in different relevant parts of the future code was to be further explored. Now the Group returned to the *Caput I De divini verbi praedicatione* of the initial text (*ibid.* pp. 72-76), consisting of two Articles: *De catechetica institutione* (art. I) and *De sacris contionibus* (Art. II). Leaving Article I for revision in the next session, the Group focused its attention on the rest of this Caput I, to which it gave a new title *De divini verbi ministerio*. This change was suggested by Vatican II, *Dei Verbum* 24: «Ministerium verbi, praedicatio nempe, catechesis omnisque instructio christiana ... (sacrae) Scripturae verbo salubriter nutritur». Preaching the word of God and catechesis are thus two modes or species of the ministry of the word. Following this lead of the Council, the Group placed under the general title *De divini verbi ministerio* the above mentioned two Articles, renaming the second *De sacris contionibus* as *De verbi Dei praedicatione*. According to the new schema, therefore, the *De divini verbi ministerio* is to have the following two Chapters or Articles: 1. *De verbi Dei praedicatione*, 2. *De catechetica institutione*.

The following report proposes to present the work done by the Study Group *De Magisterio Ecclesiastico* in its first session, under the following three heads: 1. Preliminary canons; 2. *De divini verbi ministerio* with its *Caput I De verbi Dei praedicatione*; 3. *De instrumentis communicationis socialis et in specie de libris*.

As regards the general title *De Magisterio Ecclesiastico*, the Group

found no objection to the continuation of its usage or any positive advantages in changing it. No better title was proposed, and so the present title has been retained, in its traditional canonical sense (cf. CIC cc. 1323 §1 and 1366 §1).

### I. Preliminary Canons

Norms of general nature on ecclesiastical magisterium are given here in ten canons. In formulating them, the Study Group first took note of the fundamental norms in this matter, as are the canons 54-63 of the *Lex Ecclesiae fundamentalis*. It also examined the 7 canons *De fide catholica*, formulated by the previous Oriental Code Commission (cf. *Nuntia 2*, pp.56-57) as well as the 3 preliminary canons of the «initial text» (*Nuntia 3*, pp. 71-72). The present canons, while keeping to their general character, are complementary to the norms of the *Lex Ecclesiae fundamentalis*, but omit such purely moral rules as are found in the initial text.

#### Can. 1<sup>1</sup>

*Verbum Dei assidue audiens religioseque conservans, Ecclesia tenetur,  
Spiritu veritatis conducta, Christi Magistri vices agere omnesque homines  
docere.*

Like most schemas, *De Magisterio Ecclesiastico* also begins with what may be called «a leading canon», that is, a canon that points to the nexus between the juridical norms that follow and their theological foundation. The canons of the Church must be seen to be «*ordinatio fidei*» even more than «*ordinatio rationis*». And the first canon purports to be a help in this direction, without thereby ceasing to be juridical (cf. «*tenetur*»).

The Church's magisterium is vicarious to that of the one *magister*, Jesus Christ, in whose mission the Church shares and whose command to teach all she obeys. But before being a teacher, the Church must be a hearer of the word of God, and keep it with scrupulous fidelity. In the exercise of her teaching function, the Church is led by the Holy Spirit, the Spirit of Truth (Jn 14: 17,26; 16:13). Cf. *Dei Verbum*, 1, 2, and especially 10: «*magisterium...verbum Dei...pie audit, sancte custodit, et fideliter exponit.*».

The above version of the first canon is the result of a revision (effected by the Group in its second session in November-December 1979) of a previous text passed in the first session, which ran: *Verbum Dei assidue audire*

<sup>1</sup> Note of the Secretariate: As regards the omission of this canon in the *Coetus Centralis* of April 1980, together with other amendments to the draft canons, see the «Note concerning the *denua revisio* of the canons *de Magisterio ecclesiastico* in April 1980», on pages 83-86 of the present number of *Nuntia*.

*omnibusque gentibus nuntium in Christo salutis notum facere primum Ecclesiae est officium.* This wording was felt to be too partial to evangelization to be a general introduction to *De Magisterio Ecclesiastico*. — What is said of the Church as a whole in the first canon is now further specified for each individual faithful: canon 2 deals with the *duty*, canon 3 with the *right*, which is variously differentiated.

Can. 2

*Inhaerentes verbo Dei atque vivo Ecclesiae magisterio pastorali adhaerentes tenentur christifideles donum fidei, immenso pretio a majoribus custoditae ac transmissae, integre conservare et aperte profiteri, necnon eam et exercendo magis intellegere et in opera charitatis fructificare.*

Can. 3

*Nuntium salutis aliis communicare uniuscuiusque est christifidelis, ut-pote Baptismo consecrati et chrismatione Sancti Myri firmati, pro sua cuiusque competentia; in nomine autem Ecclesiae docendi munus solis Episcopis competit; in eodem tamen munere partem habent ad normam iuris sive qui Episcoporum per ordinem sacrum effecti sunt cooperatores vel adjutores, sive qui ordine sacro non aucti mandatum docendi receperunt.*

The duty of the faithful in canon 2 is rooted in the fact that faith is a gift, and it bids them to live their life of faith based on the word of God and in adherence to the teaching of the Pastors of the Church. This duty further bids them to keep intact and profess their faith openly, to understand it better not only by study but also by praxis (*et exercendo*) and to make it bear fruit. The teaching function in the Church is thus set in the context of a living and operative faith in search of fuller understanding (cf. *Dei Verbum* 10; «de fide catholica», cc. 3 and 4).

All have the human right to communicate to others their ideas, not excluding those on God and religion. Besides, through baptism and chrismation Christians share in the prophetic or teaching function of Christ. Each Christian may therefore teach, but only «proprio nomine», not «in nomine Ecclesiae». This latter requires a mission received from the Church. The bishops have this mission *per se* by their ordination and only they may teach in the name of the Church. Others however share in this mission either through Ordination (presbyters and deacons) or through special mandate (teachers of sacred sciences in ecclesiastical Faculties or in seminaries, catechists, etc.). In canon 3, «nuntium salutis» replaced «veritates salutares» (the plural was objected to) of the original draft schema, and was preferred to «nuntium evangelicum» of a motion; but perhaps it is still too narrow to embrace the whole extent of the objet of Christian teaching (*didaché*) as distinct from the message (*kérygma*) of salvation.

#### Can. 4

*Munus verbum Dei authentice docendi magisterio pastorali Episcoporum, sive singulorum sive in Synodis coadunatorum, competit; aliquam doctrinam autem de fide vel de moribus definitivo actu proclamare ad solum magisterium Ecclesiae Supremum spectat.*

The teaching of bishops whether singly or gathered in council, is authentic, that is to say, is the official teaching of the Church. But no instance lower than the highest teaching authority in the Church may define a dogma; hence, neither individual bishops nor the Synods of Particular Churches may do so. The Study Group voted against a suggested addition (2-7-0): «Episcopis in nomine Christi docere competit nonnisi quod traditum est», not because the text lacked conciliar authority (cf. *Dei Verbum*, 10), but the addition was generally felt to be unnecessary.<sup>1</sup>

#### Can. 5

*Ecclesiis particularibus officium incumbit, imprimis Patriarchis et Episcopis, modo unicuique generationi et culturae accomodato ad perennes hominum interrogations respondendi necnon res urgentioris momenti sub lumine Evangelii, signa temporum perscrutando, interpretandi, ita ut clarescat ubique magis lux Christi illuminans omnes homines.*

Besides teaching the word of God, the pastoral teaching in the various individual Churches should also extend to all matters connected with faith and salvation — questions that perennially recur or are urgent for the time being. Only thus can the light of Christ illuminate ever more fully all, generations and cultures. In other words, it is not enough for Pastors just to repeat what has been handed down; pastoral magisterium should also be relevant (cf. *Gaudium et Spes*, nn. 4 and 46 and 62). All this may be summed up in one word: inculturation.

#### Can. 6

*In cura pastorali non tantum principia scientiarum theologicarum sed etiam inventa aliarum scientiarum satis agnoscantur et adhibeantur, ita ut etiam fideles ad maturiorem fidei vitam ducantur.*

#### Can. 7

*Litterarum artiumque cultus, pro earum vi ad sensum fidei singulari efficacia exprimendum et communicandum, agnita justa libertate et diversitate culturali, provehatur.*

<sup>1</sup> In citing results of voting, as here (2-7-0), the first number refers to the *Placet*, the second to the *Non placet*, and the third to abstentions.

Canon 6 is almost a verbal transcription of *Gaudium et Spes*, 62, where psychology and sociology are expressly mentioned in relation to a purer and maturer life of faith. The same conciliar passage has suggested canon 7, having arts like music, painting, and dance in mind. Both the canons 6 and 7 discipline further certain specific areas of inculturation as regards the ecclesiastical magisterium.

#### Can. 8

*Ecclesiae pastoribus imprimis est curare ut inter varietates enuntiationum doctrinae in variis Ecclesiis vel culturis idem sensus fidei servetur atque promoveatur neve unitas fidei damnum patiatur, immo magis catholicitas Ecclesiae per pluralismum in meliorem lucem ponatur.*

#### Can. 9

*Ad Episcopos praesertim in Synodis coadunatos, singulariter vero ad Primam Sedem, pertinet, catholicam integritatem et unitatem fidei et morum auctoritative tueri et religiose defendere, etiam reprobando quatenus opus est sententias quae eisdem contrariae sint vel monendo de iis quae eadem in discrimen ponant.*

Theological pluralism as a consequence of inculturation is not only legitimate (*Unitatis Redintegratio*, 17: «enuntiatio diversa doctrinarum theologicarum») but can highlight the catholicity of the Church, but it should not damage the unity of faith, rather promote the same sense of faith (*Gaudium et Spes*, 62). Pastors have the prime responsibility for this unity and catholicity (can. 8), for which sometimes they may have to condemn a certain doctrinal position (can. 9).

#### Can. 10

§ 1. *Theologorum est pro sua mysterii salutis profundiore intelligentia et scientiarum sacrarum affiniumque necnon novarum questionum peritia fidem Ecclesiae illustrare et defendere progressuque doctrinali viam parare.*

§ 2. *In ea qua par est libertate utenda veritates theologicas investigandi et exprimendi, eorum est communitatis fidei aedificandae sollicitos esse atque, etsi missione canonica non muniti, cum episcopatu in ipsius munere docendi sollerter cooperari.*

§ 3. *Qui theologicis disciplinis praesertim in Seminariis et Studiorum universitatibus incumbunt, cum hominibus qui in aliis scientiis excellunt, collatis viribus atque consiliis cooperari studeant.*

This final canon reflects *Gaudium et Spes*, 62 (§3 is a literal quotation) and refers to the *Theses de Magisterio et Theologia* (1976) of the Pontifical

Theological Commission, without however being an exhaustive statement about the role, rights and duties of theologians. Theirs is a service of faith for the building up of the community of faith; consequently, they must be ready to cooperate with the bishops; obviously, *vivo Ecclesiae magisterio pastorali adhaerentes* (can. 2) applies also to theologians. A quotation from St. Thomas Aquinas (which was brought to the attention of the Group, in justification of the terminology «de magisterio ecclesiastico»), may be an apt conclusion. He says, «docere sacram Scripturam contingit...ex officio magisterii, sicut magistri theologiae docent» (In IV Sent. d. 19, q. 2, a. 2, q<sup>a</sup> 2 ad 4); but, «imminent pericula spiritualia his qui habent magisterii locum. Sed pericula magisterii cathedrae pastoralis devitat scientia cum caritate..., pericula autem magisterii cathedrae magistralis vitat homo per scientiam» (*Quodl.* q.3, a. 9 ad 3).

The reader will have noted that there is no canon on heresy among these preliminarily canons. This omission is surely not due to any unrealistic optimism on the part of the Study Group: after prolonged debate, it finally decided that the proper place to speak of heresy (along with schism and apostasy, as in the initial text) was somewhere in *De delictis et poenis*. In fact, the first Oriental Code Commission had consigned to a new section «de fide catholica» (cf. *Nuntia* 2, pp. 56-57, c. 5) the relative canon about heretics, schismatics and apostates, originally found in *De Magisterio Ecclesiastico* of CIC (c. 1325 §2). Evidently, schismatics and apostates are less fitted to be treated alongside heretics in the section on ecclesiastical magisterium. Rather, it is heresy and not heretics that should be defined here, if at all; and a definition of schism and apostasy would still be out of place.

The Group started with examining three canons proposed by the Relator, defining respectively heresy, schism, and apostasy as *delicta*, with the suggestion that the latter two be transferred elsewhere. The text was:

«1. Dicitur haeresis delictum contra communionem fidei Ecclesiae, quo quis christifidelis contumaciter respuit vel in dubium vocat aliquam veritatem salutarem ex fide divina et catholica credendam.

2. Schismatis nomine intelligitur delictum contra communionem regiminis ecclesiastici, quo quis christifidelis vel coetus christifidelium sive contra legitimam auctoritatem episcopalem rebellat, sive cum legitima communitate Ecclesiae catholicae recusat communicare.

3. Apostasia locum habet si quis christifidelis a communione ecclesiasticaliter recedit».

But the Group was not happy with the presentation of heresy, schism, and apostasy as *delicta* in the first place. Various efforts were made at reformulation, the simplest of which was the following.

«Dicitur haeresis alicuius veritatis fide divina et catholica credendae

negatio aut de eadem dubitatio; apostasia fidei christiana ex toto repudiatione; schisma a communione regiminis ecclesiastici separatio.»

Now for and against the inclusion of «pertinax» in the definition of heresy was debated. In the end, a minor group of three members was set up to produce a satisfactory formula. This group proposed: 1) to avoid defining heretics or heresy, etc. 2) to transfer this material to *de delictis et poenis*, can. 39 of the new schema, with the following text.

«§ 1. Qui aliquam veritatem fidei divina et catholica credendam denegat vel de ea dubitationem profert aut fidem christianam ex toto repudiat et a legitima Auctoritate ecclesiastica admonitus non resipiscat, ut haereticus aut apostata excommunicetur.

§ 2. Qui subjectionem Supremae Ecclesiae Auctoritati detractat et a legitima Auctoritate admonitus suam actionem omnino non revocat, ut schismaticus excommunicatione plectatur.»

This proposal was accepted, and the text voted (7-2-0).

## II. *De divini verbi ministerio*

This section also contains ten canons, the first two dealing with the ministry of the word in general and the following eight dealing with preaching in particular.

### Can. 1

*Ministerium verbi, praedicatio nempe, catechesis omnisque instructio christiana, inter quae homilia liturgica eximium locum habeat oportet, Sacrarum Scripturarum verbo salubriter nutriatur; celebratio vero verbi Dei opportune foveatur.*

This canon, following *Dei Verbum* 24, spells out what the ministry of the word in the Church extends to and directs that it should be nourished by Scripture. And the «celebratio verbi Dei» in the second part refers to the conciliar Constitution on the liturgy *Sacrosanctum Concilium*, 35 §4, where Bible Vigils and other such celebrations are encouraged, especially in the absence of priests.

### Can. 2

*Episcopi, presbyteri et diaconi praecipuum munus divini verbi ministerii habent, quod Episcopi per se ipsi absolvere tenentur; ceteri vero christificantes pro sua cuiusque competentia et mandato accepto libenter participant in ministerio verbi.*

On the «praecipuum munus» of bishops, cf. *Lumen Gentium* 25, *Christus Dominus* 12; of presbyters, cf. *Presb. Ordin.* 4; and of deacons, cf. *Lumen Gentium* 29. The canon invites the other faithful to participate in the ministry of the word: «libenter participant» replacing a previous formula «participare possunt». Cathechesis, homily, celebration of the word are all fields thus thrown open to those lay people, who have the necessary competence and the «mandatum», a word preferred to «missio canonica» as more «supple». An addition at the end «praesertim in catechetica institutione» was later suppressed; because, first, it was not felt necessary to descend into particulars at this point, and, secondly, in certain circumstances other forms of the ministry of the word may be more urgent.

The following eight canons are placed under *Caput I De verbi Dei praedicatione* (with the provision for a *Caput II De catechetica institutione*).

#### Can. 3

*Praedicationem verbi Dei moderari in suo territorio competit Hierarchae loci, firmis canonibus qui sequuntur.*

This canon was passed without discussion, and needs no explanation.

#### Can. 4

§ 1. *Episcopi omnes valent verbum Dei ubique terrarum praedicare, non exceptis ecclesiis quomodocumque exemptis, nisi loci Hierarcha expresse renuerit.*

§ 2. *Presbyteris facultas est praedicandi quo legitime mittuntur vel invitantur.*

§ 3. *Eadem facultate gaudent etiam diaconi, nisi ius particulare aliud statuerit.*

§ 4. *In extraordinariis adjunctis, maxime ad supplendam penuriam clericorum, ceteris quoque christifidelibus concedi potest ab Hierarcha loci facultas praedicandi etiam in ecclesia.*

According to the initial text (*Nuntia* 3, p. 75, c. 8. §1, 1<sup>o</sup>), «Episcopi ceterique locorum Hierarchae jus habent contionandi in qualibet sui territorii ecclesia, quamvis exempta». This *jus* of bishops has been extended to «ubique terrarum» by Pope Paul VI (*Patorale munus*, II, n. 1), a norm which the present canon embodies. In «episcopi omnes» is included «etiam titulares» and by equivalence «ceterique locorum Hierarchae» like Exarchs (§ 1).

In § 2, presbyters do not have the same extensive right or faculty, but need a legitimate *missio* (sending) or invitation. This *missio* may be attached to an office (cf. cc. 5 and 6 infra), as to that of a parish priest or others

who have «cura animarum» or the simple office of preaching. This question about presbyters engaged the Study Group in a prolonged discussion. Should they be deemed to have *de jure* the «facultas praedicandi ex ipsa sacra ordinatione», as they have to celebrate the Eucharistic Liturgy? Or should they be held to get a special faculty to preach, as for absolving sins in the sacrament of penance? Now, the Second Vatican Council has so to say revalued the ministry of preaching, placing it in an integral relationship with the ministry of the sacraments, especially the Eucharistic Liturgy. «Verbi praedicatio requiritur ad ipsum ministerium sacramentorum» (*Presbyterorum Ordinis* 4; on homily, see further the Constitution on the Liturgy *Sacrosanctum Concilium* 24, 52, 53). If so, it would seem that whosoever may celebrate the Divine Liturgy may also be deemed to have the faculty to preach as well. This logic seems to justify the custom of some Churches (like the Malabar Church) not to require priests to get a special faculty to preach. In fact it must be presumed that a priest is qualified to fulfil at least his «primum» or «praecipuum munus» (cf. can. 2) as priest, namely the ministry of the word otherwise he ought not to have been ordained at all. Of course the exercise of the ministry of the word, like any other form of apostolate, must remain subject to the moderation of the local Hierarch. But for this it would be enough for the local Hierarch to intervene in case of abuse. In this way, the hierarchical moderation of the spoken word and of the written word (cf. the following section on the norms for the publication of books) would be more alike. As a bishop member of the Group put it, «we should rather encourage our priests to preach than put a bridle in their mouth». All the same, it did not seem proper to equate wholly presbyters and bishops in the matter of preaching. In formulating 42 of the present canon, the Group wished to prescind on the one hand from the problematic of «ex ipsa sacra ordinatione» and on the other hand deem presbyters as having the faculty to preach subject to the moderation of the local Hierarch and subject to the condition, if and where, they are legitimately sent or invited to exercise this ministry of the word.

As regards deacons, the same norm applies, but Particular Law may determine otherwise (§3). The local Hierarch may moreover grant the faculty to preach to other faithful as well in special circumstances (§4).

#### Can. 5

*Vi officii legitima missione ad praedicandum gaudent omnes quibus cura animarum commissa est, qui etiam legitime invitare possunt ad praedicandum suae curae commissis quemlibet presbyterum vel diaconum, firmo can. 4 § 3, nisi a proprio Hierarcha vel a Hierarcha loci prohibitus sit.*

#### Can. 6

§ 1. In monasteriis, Ordinibus vel Congregationibus clericalibus exemptis, officium et jus praedicationem verbi moderandi pertinet ad Superiores maiores quoad suos sodales, firmo § 2 quoad Superiores locales.

§ 2. In aliis monasteriis et institutis religiosis, Superiori competit invitare ad praedicandum propriis sodalibus quemlibet presbyterum vel, firmo can 4 § 3, diaconum, qui a proprio Hierarcha vel a Hierarcha loci non est prohibitus.

Canons 5 and 6 specify c. 4 § 2 as regards «legitima missio» or invitation to preach; canon 6 deals with Religious.

#### Can. 7

Contra decretum Hierarchae quo quis prohibetur praedicare datur recursus in devolutivo tantum, cui sine mora attendendum est.

This canon adheres to the initial text c. 5 (cf. CIC 1340 § 3), adding a tone of urgency to the recourse in view of the intimate connection between the ministry of the word and the ministry of the sacraments. The Hierarch (cf. cc. 1 and 6 § 1) who has the «jus moderandi» has also the right to forbid someone to preach to those under his authority.

#### Can. 8

§ 1. Homilia, qua per anni liturgici cursum ex textu sacro fidei mysteria et normae vitae christianaee exponuntur, ut pars ipsius liturgiae valde commendatur.

§ 2. Parochis et rectoribus ecclesiarum incumbit officium curandi ut saltem diebus dominicis et festis intra divinam Liturgiam homilia habeatur, quae numquam omittatur nisi gravi de causa.

§ 3. Parocho non licet officium populo suaee curae pastoralis commisso praedicandi per alium habitualiter absolvere, nisi ob justam causam a loci Hierarcha probatam.

The definition and the commendation of the homily in § 1. is taken textually from the Constitution on the Liturgy of Vatican II (*Sacr. Concil.* 52; cf. also *Presb. Ord.* 4), where it is also prescribed on Sundays and other feast days (cf. also *Sacr. Concil.* 106), as in § 2. And § 3 retains the initial text c. 9 § 2.

#### Can. 9

Curent Hierarchae loci, opportunis normis datis, ut statutis temporibus, praesertim sacris, ad populi christiani renovationem spiritualem, specialis series sacrae praedicationis habeatur.

A simplified version of the initial text cc. 11 and 14

## Can. 10

*Divini verbi paecones, sepositis humanae sapientiae verbis abstrusisque argumentis, christifidelibus praedicent integrum mysterium Christi, qui est via et veritas et vita.*

*Edoceant ideo etiam doctrinam Ecclesiae de dignitate et libertate personae humanae, de vita familiali, de consortio civili et sociali necnon de sensu justitiae in vita oeconomica et laboris qui confert ad pacem in terris construendam et ad progressum populorum consequendum.*

*Ostendant res ipsas terrestres et humana instituta secundum Dei Crea- toris consilium, ad hominum salutem quoque ordinari, et ideo ad aedifica- tionem Corporis Christi non parum conferre posse.*

The final canon does not pretend to be a lesson in homiletics, but, following the pastoral slant of *Christus Dominus* 12 and of the initial text c. 12 §§ 12, sketches in broad outline the spirit and the contents of the ministry of preaching.

Someone in the Group wondered if this was the proper function of law. Apart from any theoretical discussion of the nature of law in the Church, the Group was of opinion that canons like the present one have the function of a juridical stand-by. If a Hierarch has to take a preacher to ask for the stuff he proffers from the pulpit, the present canon supplies him (and preacher as well, eventually for self-defence) with an objective juridical norm to go by: the Hierarch can enjoin on the preacher a precept to observe canon so and so. On purely homiletical grounds on the other hand, discussion may go on endlessly, for and against the position taken by the Hierarch or the preacher in question. It is surely one of the purposes of law to forestall conflicts, and if they arise, to help to speedily reestablish peace. Norms like the present one may not wholly conform to the style of State law; but that need cause us no concern, if they serve the Church by rendering the code of canon law more pastorally useful, as the Synod of Bishops in 1967 wanted it to be. The fact that with their hortative form they eschew the imposition of a strictly juridical obligation does not prevent their being turned into a strictly binding lawful precept as occasion arises. As such they have the function of a juridical stand-by, and are not pure and simple counsels. Their hortative form moreover is a reminder that in the Church there are ideals and norms that are not confined to precepts and commandments, to Do's and Don'ts. And in framing her laws, the Church may well reflect the style of the divine Lawgiver, who gently attracts through «the cords of love» towards the high ideal of perfection over and above the minimum necessary obedience to the divine commandments.

### III. *De instrumentis communicationis socialis et in specie de libris*

The following schema containing 15 canons is based principally on three documents: 1) the decree of Vatican II on mass media, *Inter mirifica*; 2) the decree of the Sacred Congregation for the Doctrine of Faith, *Ecclesiae pastorum* on pastoral vigilance over books (19 March 1975); 3) the initial text for revision *De praevia censura librorum eorumque prohibitione* (*Nuntia* 3, 87-91). A fourth document has supplied more general doctrinal orientation: the Instruction of the Pontifical Commission for Social Communication, *Communio et Progressio* (AAS 63, 1971, pp. 593-656)<sup>1</sup>.

After a general survey of above documents in March 1977 and an examination of a first draft schema drawn up by the Relator in the light of *Ecclesiae pastorum*, the Group formulated the following canons in its session of March 1979. This new schema was submitted to an overall revision in December 1979 mainly to correct certain minor oversights. In presenting these canons, it will not be necessary to explain each of them in detail, and our comments can often be brief.

As fore the title, it underlines the importance of mass media today for the teaching function of the Church. Books are not necessarily the most powerful medium to influence the masses, at least on a global account, but have still an irreplaceable role everywhere, and so are specially mentioned.

The first canon is, as usual, a sort of leading canon with a slight doctrinal charge. It highlights the part of the Church as a whole and of each of faithful individually, but especially of the experts of mass media among them.

#### Can. 1

§ 1. *Ad Evangelium ubique terrarum annuntiandi munus obeundum Ecclesia omnibus mediis uti tenetur, et ideo instrumenta communicationis socialis adhibendi et in specie scripta libere typis edendi jus ubique libere exerceatur.*

§ 2. *Omnis christifideles pro sua parte in tanta missione Ecclesiae collaborent inceptaque hujus apostolatus sustineant ac foveant; insuper ii prae-assertim qui in communicationibus efficiendis et transmittendis periti sunt actioni pastorali Episcoporum adjutricem operam sollicite praestent atque omni studio satagant ut eorumdem instrumentorum usus spiritu Christi im-buatur.*

<sup>1</sup> The first and second of these documents are recurrently referred to in the following canons. They are abbreviated as follows: *Inter mirifica* (IM) *Ecclesiae pastorum* (EP).

It should be clear beyond all doubt or suspicion that the ultimate goal of the Church in its use of mass media is spiritual: to evangelize, to imbue the whole world with the spirit of Christ (IM 3, 11, 14, 17). After first defining the general role of the individual faithful in can. 1, the role of the Pastors is specified in can. 2. Some of the «*incepta hujus aposolatus*» were at first specified in the draft proposal in a parenthesis («*cujusmodi sunt stationes radiophonicae et televisificae, taeniolae, prelum catholicum necnon consociationes*»); though in agreement with the enumeration as examples or illustrations, the Group preferred to omit this clause from the text of the canon, with a narrow majority.

### Can. 2

§ 1. *Ecclesiae pastorum est curare ut, per centra seu officia de instrumentis communicationis socialis constituta, fideles edocentur de critico et proficuo usu eorundem instrumentorum; inter varia officia cooperationem fovere; peritorum formationi providere; et denique, id quod plus quam malitia castigando et condemnando effici poterit, incepta bona promovere colaudando et benedicendo praesertim bonos libros, optimaque praemiando.*

§ 2. *Ad integritatem fidei et morum tutandum Episcopis tum singulis tum in Synodis aut collationibus ad normam iuris adunatis atque Supremae Ecclesiae Auctoritati competit prohibere quominus christifideles instrumentis communicationis socialis, quatenus eidem integritati detimento sint, utantur vel ea cum aliis communicent.*

If the role of the Pastors may be summed up in one word «moderatio», this does not consist principally in the use of checks, controls and prohibitions: the positive part is even more important, and comes first (§ 1) — promoting good initiatives, rewarding outstanding achievements, and, according to an Oriental tradition, blessing especially deserving books. (See IM 3, 15, 16, 18, 19, 21, 22; EP proemium).

### Can. 3

*Juris particularis est normas pressius statuere de usu radiophonico vel cinematographicō vel televisifico in tractandis iis quae ad doctrinam catholicaṁ aut mores referunt.*

The common code at the present juncture cannot do otherwise than leave to Particular Law to regulate certain mass media: 1) they are not all in universal use; 2) common norms do not obtain and are difficult to give, until they evolve from life experience, or from the base. Particular Law can in the meanwhile find some directives in «*Communio et Progressio*».

#### Can. 4

*Normae quae in sequentibus canonibus de libris statutae sunt valent etiam de libellis seu articulis de quibuslibet aliis scriptis aut sermonibus tamen magnetica vel orbi phonographica incisis et divulgationi publicae destinatis.*

Canon 4-14 deal with books, but the norms apply also to booklets, articles for reviews and other such writings, to recordings on tapes or cassettes or phono plates for publication. (EP 1 § 2).

Canon 5 in the first place deals with Sacred Scripture; canons 6 and 7 with liturgical books; canon 8 with catechetical books. All of these, in as much as they are destined for official use, may be published only with ecclesiastical approbation.

#### Can. 5

*§ 1 Christifidelibus aditus ad Sacram Scripturam late pateat oportet, proinde aptae et rectae versiones sufficientibus explicationibus instructae, ubi desunt, exarentur cura Hierarcharum loci at adeo communi cum aliis christianis opera, quatenus id convenienter et utiliter fieri potest.*

*§ 2. Omnibus christifidelibus, maxime pastoribus animarum, curae sit sapienter spargere exemplaria Sacrarum Scripturarum, aptis instructa adnotationibus, ad usum etiam non-christianorum accomodata.*

*§ 3. Ad usum liturgicum vel catecheticum eae tantum editiones adhibeantur quae approbatione ecclesiastica saltem loci Hierarchae munitae sunt; ceterae editiones Sacrae Scripturae licentia Hierarchae de qua in can. 12 § 1 munitae esse debent.*

On §§ 1 and 2, see *Dei Verbum* nn. 22 and 25. For the difference in concept between «licentia» and «approbatio ecclesiastica» in § 3, see canon 11.

#### Can. 6

*§ 1. In celebrationibus liturgicis recipiantur tantum libri approbatione ecclesiastica rite insigniti.*

*§ 2. Libri precum vel devotionum privatarum ad usum populi christiani destinati indigent approbatione Hierarchae loci de quo in can. 12 § 1.*

While § 1 was passed unanimously, the Group had to choose between § 2 and a motion, which advocated a somewhat more liberal norm: «Nisi sint a loci Hierarcha approbati, ne presto sint ecclesiis libri precum seu devotionum privatarum ad usum populi christiani.» (cf. EP 3 § 3). Though

books of personal prayers or private devotions are not liturgical books, and should not be governed by the same norms, they can exercise an enormous influence on the religious piety of people: and so it is felt that the local Hierarch should have some control over their popular use.

#### Can. 7

§ 1. *Textuum liturgicorum approbatio Superiori Auctoritati uniuscuiusque Ecclesiae particularis, praevia Primae Sedis recognitione, reservatur.*

§ 2. *Eidem Auctoritati quoque jus pertinet, facta relatione ad Primam Sedem, probandi versiones eorundem librorum ad usum liturgicum destinatas.*

§ 3. *Ad iterum edendos libros liturgicos, vel eorum in aliam linguam versiones ad usum liturgicum destinatas, vel eorum partes, requiritur et sufficit ut constet de concordantia cum editione approbata ex attestacione Hierarchae de qua in can 12 § 1.*

§ 4. *In mutationibus textuum liturgicorum attendatur can. 3. «De Ritibus».*

Though it is historically true that the Orient, the cradle of liturgies, produced and used liturgical books in the early centuries without reference to the see of Rome, and though the same praxis continued, even if not uniformly, in later centuries as well, for today the norm of § 1 has seemed to be the appropriate one. A similar canon has been formulated in the schema *De S. Hierarchia*<sup>1</sup>. As for the norm for the approbation of vernacular versions in § 2, see *Orient. Eccles.* 23; and for § 3, EP 3 § 2.

It is to be noted that both in § 2 and in § 3 there is question of the publication of texts *destined for liturgical use*, not of liturgical texts as such (e.g. an ancient manuscript newly discovered).

Unlike these §§ 1-3, which were passed unanimously by the Group, § 4 obtained less Placets (5-3-0). It refers to the norm that in up-dating the liturgy and the respective liturgical books, regard should be had for the Orthodox or non-Catholic churches of the same rite. The tree *Non-placets* would have preferred «innovatio» in place of «mutatio». A motion was put forwards to the effect that if the changes to be introduced are radical («pro funde renoveruntur»), the norm of § 1 would apply, but the Group, though in agreement, did not think it necessary to say so textually.

<sup>1</sup> «Textuum liturgicorum adprobatio Patriarchae de consensu Synodi Episcoporum reservatur, praevia Sedis Apostolicae recognitione.»

### Can. 8

§ 1. *Catechismi necnon alia scripta ad institutionem catechetica per-*  
*tinentia eorumque versiones approbatione eagent saltem loci Hierarchae.*

§ 2. *Eadem norma applicanda est ad alios quoque libros de fide aut*  
*moribus tractantes, si adhibentur ut textus quo institutio catechetica*  
*natur.*

For this canon see EP 4 §§ 1-3.

### Can. 9

*Commendandum ut scripta quaelibet quae fidem Ecclesiae aut mores*  
*illustrent saltem licentia ecclesiastica munita sint, salvis statutis monachorum*  
*ceterorumque religiosorum quae plus exigant.*

On the ground that this was a simple exhortation or counsel, 3 Consultants against 5 would omit this canon and leave its latter part to the Particular Law of monks and religious. (cf. EP 5 § 1).

### Can. 10

*In diariis, foliis aut libellis periodicis qui religionem catholicam aut bonos mores manifesto impetere solent, ne quidquam scribant christifideles, nisi justa et rationabili causa; clerici autem, monachi ceterique religiosi insuper nonnisi ex venia loci Hierarchae de quo in can. 12 § 1.*

On this canon see EP 5 § 2.

### Can. 11

§ 1. *Licentia ecclesiastica cum solo «imprimatur» concessa significat opus erroribus circa Ecclesiae fidem et mores liberum esse.*

§ 2. *Adprobatio vero ab Ecclesiae Pastoribus concessa ratum facit tex-*  
*tum ab Ecclesia acceptum esse aut opus cum doctrina authentica Ecclesiae consonum esse.*

§ 3. *Opus insuper ab ipsis Pastoribus laudatum vel benedictum habetur doctrinam authenticam Ecclesiae bene exprimere, unde commendatum esse.*

A triple gradation of ecclesiastical consent figures in this canon: permission, approbation, and commendatory blessing. This last is a characteristically Oriental praxis, and § 3 defines it juridical significance. While the «licentia» of § 1 is what is needed in c. 9, the approbation of § 2 is generally required in cc. 5-8, where there is question of the texts of Scripture, liturgy, and cathechesis for the official or public use of the Church.

### Can. 12

*§ 1. Licentia ecclesiastica ad libros edendos, nisi aliud expresse statuat, concedi potest sive ab Hierarcha proprio auctoris sive ab Hierarcha loci ubi publici iuris fiant sive denique a superiore auctoritate quae in personas vel in locos potestatem regiminis exsecutivam obtinet.*

*§ 2. Licentia denegata, via recursus patet auctori ad normam can. 6. «De re scriptis».*

On § 1, which deals with the authority competent to grant the «licentia ecclesiastica» (cf. c. 11 § 1), see the analogous norm of EP 1 § 1, which determines the meaning of «Ordinarius loci» in respect of the publication of books. As regards the «approbatio», however, of cc. 5 § 3, 6 § 2, and 8 § 1, «loci Hierarcha» may perhaps still turn out to be ambiguous.

The Group still hesitates as regards § 2, wondering if this is a question of a pure «concessio gratiae»; if so, there can be no strict juridical right of recourse: (cf. c. 14 § 3 «suo prudenti judicio...concedat»). According to a number of Consultors, however, the concept of «concessio gratiae» is not applicable in the present context, where the fundamental human right of self-expression also must be duly considered.

### Can. 13

*Licentia ad aliquod opus edendum vel alicuius operis adprobatio vel laudatio textui originali, non autem novis editionibus nec versionibus eiusdem operis suffragatur.*

The Group omitted a § 2 of the original draft (cf. initial text c. 8 § 2 being CIC c 1392 § 2) as «self-evident»: «Excerpta seorsim edita non censentur novae editiones».

### Can. 14

*§ 1. Judicium de libris committi potest ab Hierarcha loci sive censoribus ex elenco pro tota Ecclesia Particulari vel pro tota regione ecclesiastica collatis viribus una cum aliis Ecclesiis Particularibus a Synodo Episcoporum confecto, sive pro sua prudentia aliis personis quibus fidem facit; denique constitui potest commissio specialis censorum quam Hierarcha loci vel ipsa Synodus Episcoporum consulere potest.*

*§ 2. Censores elegantur scientia, recta doctrina et prudentia praestantes; et in suo obeundo officio, omni personarum acceptatione seposita, secundum doctrinam Ecclesiae magisterii authentici judicium ferant.*

*§ 3. Censores sententiam scripto dare debent; quae si faverit, Hierar-*

*cha pro suo prudenti judicio licentiam aut approbationem concedat expresso suo nomine; secus rationes denegationis cum operis auctore communicet.*

Cf. EP 6 and initial text c. 9, especially § 3.

Can. 15.

§ 1. *Caveant parochi et rectores ne in suis ecclesiis icones vel imagines arti sacrae germanae alienae aut libri religioni christiana vel moribus minus consonantes exponantur, vendantur aut distribuantur.*

§ 2. *Item eorum necnon praesidum scholarum catholicarum est curare ut spectacula cuiusvis speciei sub eorumdem institutorum patrocinio volvenda sensu discretionis christiana seligantur.*

§ 3. *Caveant christifideles omnes ne ea de quibus in § 1 emendo, vendendo, legendo vel cum aliis communicando sibi aliisve damnum spirituale inferant.*

Communication of ideas and attitudes is effected not only through books and the classical mass media. Icons and images can also be a potent media for transmitting the Christian message, as the Oriental Churches know very well. The final canon § 1 expressly mentions them along with books, so that certain abuses regarding them in churches may be avoided.

Similarly, § 2 puts on their guard Catholic schools in the use of the mass media or group media (films, television, theatre, etc.) in as much as their patronage may assume a kind of semi-officiality. And § 3 is of the nature of a moral reminder to all. On the utility and juridical nature of such hortative canons, what was said above on p. 75 may be recalled.

\* \* \*

In its session of 26 November — 7 December 1979, the Study Group *De Magisterio Ecclesiastico* completed the work assigned to it, revising the remaining schemas. These are, according to their new titles: *de evangelizazione gentium, de catechesica institutione, de oecumenismo, de educatione christiana, de baptizatis non Catholicis ad plenitudinem communionis catholicae convenientibus*. This enumeration does not mean, of course, that all these schemas will be finally included under the title «*De Magisterio Ecclesiastico*». Already, *De seminariis* has been transferred to *De clericis in genere*, with a new title «*De institutione clericorum*» (cf. *Nuntia* 8, pp. 68-84). In the next issue, with another instalment «*De Magisterio Ecclesiastico — Part 2*», we hope to complete our report.

GEORGE NEDUNGATT, S.J  
Relator

Rome, 10 April 1980

## Note concerning the *denua revisio* of the canons *de Magisterio ecclesiastico* in April 1980

To the Relation drawn up by the *Relator* of the *Coetus de Magisterio ecclesiastico* of March 1979, published above, it has seemed useful to add a brief report on the amendments introduced into the draft canons by the *Coetus Centralis* of April 1980 which concluded its sessions a short time before the manuscript of present number of *Nuntia* was sent to the printers.

### *Preliminary canons*

*Can. 1* (text on page 66 above) has been omitted. This canon was the subject of long discussion and several suggestions were offered for its amendment. It was suggested that *tenetur* be changed into *Ecclesiae est*; some consultors suggested that the prime emphasis be upon the *ius docendi*, others on the *officium docendi*, others, again, suggested that the phrase *assidue audire* be omitted because, in the context of the canon, it does not have the same sense it has in the Dogm. Constitution *Dei Verbum* n. 10 of the 2nd Vatican Council. Although none of these suggestions was supported by arguments sufficiently strong to convince the majority of the Consultors (13 present, besides the Vice-President and the Secretary of the Commission), so much controversy was aroused that the *Coetus* finally decided to omit the canon altogether, as being not necessary to the Oriental Code and indeed, as more appropriately placed in another type of normative document such as, for example, the *Lex Ecclesiae Fundamentalis*, which had also been considered by the *Coetus* (cf. *Communicationes* 9, 1977, page 106 can. 56 § 1: *Ecclesiae, quippe cui Christus Dominus fidei depositum concrediderit ut ipsa, Spiritu Sancto assistente, veritatem revelatam sanctae custodiret, intimius perscrutaretur, fideliter annuntiaret atque exponeret, officium est et ius nativum, a qualibet humana potestate independens, omnibus gentibus Evangelium praedicandi*).

*Can. 2* has been amended to read as follows:

*Verbo Dei inhaerentes atque vivo Ecclesiae magisterio pastorali adhaerentes tenentur christifideles fidem, immenso pretio a maioribus custoditam ac transmissam, integre conservare et aperte profiteri, necnon eam et exercendo magis intellegere et in opera charitatis fructificare.*

*Can. 5* (page 68 above): The words *Ecclesiis particularibus* are to be changed into *Singulis Ecclesiis*, while after *interrogationes* is to be added the

qualifying phrase *de sensu vitae* (from *Gaudium et Spes* n. 4).

*Can. 9:* The words *Primam Sedem* are changed in *Sedem Apostolicam*.

*Can. 10 § 2* (p. 69 above): the words *cum episcopatu in ipsius munere* are to be changed into *cum episcopis in eorum munere*.

The canons *De divini Verbi ministerio* (pp. 71-75 above) have not undergone amendments on the part of the *Coetus Centralis*, except for the inversion of the last two paragraphs of can. 10 (p. 75 above) *Ostendant...*; *Edoceant...*) and the change in can. 6 (p. 74 above) where the terms *Ordinibus vel Congregationibus* are replaced by *ceterisque Institutis vitae consecratae* in order not to exclude from the scope of the canon the *Societates in communi viventes sine votis clericales*.

In the canons *De instrumentis communicationis socialis et in specie de libris* the amendments introduced by the *Coetus Centralis* of April 1980 are the following:

*Can. 2 § 2* (p. 77 above): the term *collationibus* is to be changed into *Consiliis Hierarcharum*.

*Can. 5 § 3* is reformulated to read: *Ad usum liturgicum vel catecheticum eae tantum editiones Sacrae Scripturae adhibeantur quae approbatione ecclesiastica munitae sunt; ceterae editiones licentia saltem ecclesiastica munitae esse debent.*

*Can. 6 § 2* is amended to read as follows: *Libri precum vel devotionum privatarum ad usum populi christiani destinati indigent approbatione ecclesiastica.*

*Can. 7 § 1* is amended to read as follows: *Textuum liturgicorum approbatio Patriarchae de consensu Synodi Episcoporum vel Metropolitae de consensu Consilii Hierarcharum, praevia Sedis Apostolicae recognitione, reservatur.*

§ 2. The words *Primam Sedem* are changed into *Sedem Apostolicam*.

*Can. 8 § 1* is amended to read as follows: *Catechismi necnon alia scripta ad institutionem catecheticam pertinentia eorumve versiones approbatione ecclesiastica egent.*

*Can. 9* has been unanimously confirmed (13 votes) and thus has been eliminated the hesitation with regard to this canon which appears on p. 80 above. At the same time the term «*religiosos*» is replaced by «*sodales Institutorum vitae consecratae*» in order to include within the scope of the canon all the Institutes of consecrated life, even those which do not bear the name of «*religiosi*».

Can. 12 (p. 81 above): § 2, which reads «*Licentia denegata, via recursus patet auctori ad normam can. 6 'de rescriptis'*», is to be omitted. In connection with this paragraph the question was again discussed whether the author of a book had a strict right (*ius*) to obtain the *licentia* referred to in the canon or whether the grant of the *licentia* was no more than a *gratia*, in which case a *recursus ad normam iuris* would be out of place. Although the majority of Consultors of the *Coetus Centralis* favored the opinion that in the case in question one could not speak merely of *concessio gratiae*, it was decided to omit the § 2 as being unnecessary, in view of the canons concerning recourses against administrative decrees and because it would be sufficient to leave it to the *praxis* to determine whether in a given instance of *denegatio licentiae* a recourse is to be admitted; or not.

§ 1, following the decision regarding canons 5, 6 and 8, is amended with the addition of the words *adprobatio vel* before *licentia*, as follows: *Adprobatio vel licentia ecclesiastica ad libros edendos... etc.* The modification is substantial, as will be apparent from the brief explanation given here below and from the insertion of a new § 2.

As § 2 of the present canon, the *Coetus* elaborated the following text: *Si de libris de quibus in cann. 5, 6, 7 et 8 agatur, adprobatio ab uno Hierarcha legitime concessa non sufficit ut idem in alia eparchia adhiberi possunt, sed requiritur explicitus consensus Hierarchae eiusdem eparchiae.*

This text, together with the addition of the term *adprobatio* in § 1, is the fruit of a more thorough examination of canons 5 § 3, 6 § 3, 8 § 1, which required the *adprobatio saltem loci Hierarchae* (cann. 5 and 8) or *Hierarchae loci de quo in can 12 § 1 (can. 6).*

By the phrase *saltem loci Hierarchae* the *Coetus de Magisterio* of 1979 intended to refer to the bishop of the place where the books would be utilized, that is, where the liturgical ceremonies or the catechesis would be held. This meaning, however, was not considered by the *Coetus centralis* to have been made sufficiently clear by phrase in question.

Furthermore, in view of the facility with which this type of literature circulates in the contemporary Church, it did not seem possible to the *Coetus Centralis* to require for every utilization of Scriptural or catechetical texts the explicit *adprobatio* of the bishop of the place where they are utilized, — though it was recognized that it pertained to this bishop to determine what books can be used within his eparchy in the liturgy and in catechesis and even what private devotional books can be lawfully propagated. From this particular concern has emerged a new text which has been added to can. 12 as § 2.

This text (can 12 § 2) requires the *explicitus consensus Hierarchae eiusdem eparchiae*, the which *consensus* can be manifested in various ways and

also *semel pro semper*. The concession of formal *adprobatio* is reserved to the Hierarchs themselves, who can issue the *licentia* referred to in can. 12 § 1. This having been accepted, canons 5, 6 and 8 have been modified in the manner described above, the cross-references being omitted because unnecessary.

Can. 14 § 1 is reformulated to begin as follows: *Iudicium de libris committi potest ab Hierarcha loci sive censoribus ex elenco a Synodo Hierarcharum confecto, sive pro sua prudentia aliis personis..., etc.*

(I.Ž. - Relator)

## RÉVISION DES CANONS DE NORMIS GENERALIBUS

### *Canons préliminaires au Code tout entier*

Les canons préliminaires ont été discutées et proposés sous une forme nouvelle par le Relateur du groupe *De Normis* au cours de la réunion qui a eu lieu du 23 janvier au 4 février 1978, à laquelle participaient le Vice-Président et le Secrétaire de la Commission pour la révision du Code de Droit canonique oriental et treize consulteurs.

Il faut noter qu'il s'agit ici de la révision de l'une de ces parties du Code Oriental qui n'ont jamais encore été publiées, et dont le schéma, qui remonte à 1945, se trouve dans les archives de la Commission.

Cette partie est introductory à tout le Code Oriental tel qu'il était alors projeté. On peut en lire les canons dans leurs version initiale dans *Nuntia* 2, pp. 54-56 (cc. 1-8).

Pour la révision de cette partie du Code, comme des autres parties dont nous nous occupons ici, la Commission a évidemment tenu compte dans ses travaux du schéma *De normis generalibus* tel qu'il a été formulé par la Commission de la révision du Code latin.

Un schéma élaboré en 1978 a été soumis à une nouvelle révision auprès d'un groupe spécial de sept consulteurs de la Commission Orientale, qui se sont réunis à cet effet du 10 au 15 mars 1980.

L'on trouvera ici les canons tels qu'ils ont été formulés par ce dernier groupe, il faut souligner cependant que le travail continue et que les canons subiront probablement encore d'ultérieures modifications.

Le texte des canons est suivi d'un bref compte rendu sur les débats qui au sein des groupes d'étude, ont abouti à la présente formulation. Nous espérons par ce travail satisfaire les exigences des experts du Droit canonique Oriental.

### Can. 1

*Canonibus huius Codicis omnes et solae Orientales Ecclesiae Catholicae tenentur, nisi aliud ex natura rei constet.*

Dans le schéma de 1945 le texte de ce canon était le suivant:

*Codex iuris canonici orientalis obligat christifideles ritibus orientalibus adscriptos, ubique terrarum commorantes, etsi Hierarchae latini ritus sujetos; latinos autem non tenet, nisi ipsi expresse nominentur.* (Nuntia 2, p. 54).

On voit que ce canon correspond au premier canon du Code latin, où il est dit que le Code latin ne concerne que l'Eglise latine et ne s'applique pas aux Orientaux « *nisi de iis agatur, quae ex ipsa rei natura etiam Orientales afficiunt* ».

La discussion sur ce canon a été longue et serrée, surtout sur la question de savoir si oui ou non il faut parler de « *singulis christifidelibus* » ou des Eglises Orientales.

On a clos le débat le 27 janvier 1978, décidant de préciser dans le canon le deux point suivants:

- 1 — le CICO est commun à toutes les Eglises Orientales;
- 2 — il est commun aux seules Eglises Orientales.

Le mot *catholicae* est nécessaire. Sa suppression laisserait croire que le Code est également valide pour les Eglises orthodoxes.

De cette façon le groupe d'étude a été fidèle aux principes directifs pour la révision du CICO, approuvés par les membres de la Commission le 23 mars 1974, parmi lesquels il est entre autres mentionné, sous le titre « caractère oecuménique du CICO » que le futur Code « déclarera qu'il ne sera valable que pour ceux qui appartiennent légitimement à une Eglise Orientale Catholique » (Nuntia 3, p. 5).

Plus d'un texte avait été proposé pour la révision de cet canon; à la fin c'est le texte suivant qui a été accepté: « *Canonibus huius Codicis omnes et solae Orientales Ecclesiae Catholicae tenentur* ».

Ce texte était suivi d'un second paragraphe qui avait été ajouté quelques jours plus tôt après une discussion à ce sujet. Il s'agit du canon 303 § 2 qui figure dans le *Motu proprio* « *Postquam Apostolicis Litteris* » dans la partie III « *De verborum significatione* » et qui a été considéré par tout le groupe comme un texte important par son contenu et qui devait donc être retenu dans le futur Code.

Le texte du paragraphe 2 de ce canon a été reformulé de façon à ce qu'il puisse s'appliquer non seulement aux Evêques, mais encore à tout le clergé, et même aux laïcs.

Le groupe de 1978 a décidé que ce texte devait constituer le paragraphe 2 de tout premier canon du Code. Cependant cette dernière position a été reconsiderée par le groupe spécial de Mars 1980, qui était d'avis de placer ce texte à la fin de la section de canons préliminaires. Le lecteur est prié de se reporter ci-dessous au canon 8 pour la lecture de ce texte.

Il faut souligner à ce propos que le même groupe spécial, qui avait déjà

pris connaissance de presque tout le schéma du futur Code, a noté que plusieurs canons (surtout ceux où l'on retient le *jus divinum positivum vel naturale*, et certains autres, p. ex. les canons sur les mariages mixtes) concernent aussi les non catholiques. Pour cela le groupe a décidé d'ajouter en fin du canon 1 la phrase «*nisi aliud ex natura rei constet*». Cette phrase a été jugée suffisante pour répondre aux canons ici mentionnés.

Notons au passage que dans presque toutes ses décisions le groupe spécial a été unanime ou presque. C'est pourquoi l'on se dispensera de donner dans notre relation le détail des votes qui ont sanctionné l'adoption des différents canons: nous nous réservons de le faire seulement dans les cas où il n'y aurait pas cette unanimité.

#### Can. 2

*Codex plerumque non respicit normas liturgicas; si vero earum aliqua Codicis canonibus sit contraria pro nulla habetur.*

Le canon est assez différent du texte initial qui a été publié dans *Nuntia 2*, p. 54, surtout parce que le groupe *De normis* n'a pas voulu dire de façon explicite que les lois liturgiques jusqu'ici en vigueur «*vim suam retinent*», afin de laisser la possibilité aux Eglises *suis juris* d'apporter, lorsque cela paraît nécessaire et selon le mode établi par le Code (*Cleri Sanctitati*, c. 279) les modifications liturgiques qui s'imposent, même si cela ne devrait être fait que «*ratione proprii et organici progressus*», comme le dit le Concile dans le Décret sur les Eglises Orientales catholiques, n. 6. D'autres part, le groupe tenait à dire clairement que tous les changements liturgiques contraires au Code sont nuls.

Dans la réunion du groupe spécial du mois de mars 1980, le canon a été réexaminé, en raison surtout de la proposition d'un consulteur qui voulait qu'on dise expressément dans le canon *vim suam retinent* en relation avec les normes liturgiques. Tout bien considéré, les autres consulteurs du groupe ont donné un avis contraire, jugeant suffisant à ce sujet les canons «*De cultu divino*» où trouve place une telle affirmation.

#### Can. 3

*Codicis canones, initas aut adprobatas ab Apostolica sede cum Nationibus aliisve societatibus politicis conventiones, non abrogant nec iis derogant; eaedem perinde ac in praesens vigere pergent, contrariis huius Codicis praescriptis minime obstantibus.*

Ce canon n'a pas présenté de difficultés particulières. Il était formulé, avec quelques modifications, tel qu'on le trouve dans le Code latin. On retint le texte initial de *Nuntia 2*, p. 54. can. 3 avec quelques changements et en ajoutant «*aliisve societatibus politicis*».

---

Le groupe spécial *De normis* de mars 1980, en considération du can. 281 de CS déjà revisé et retenu dans le schéma «*De Patriarchis*» a ajouté également le mot «*vel adprobatas*». En fait ce canon donne aux patriarches le droit de nouer des conventions avec les sociétés civiles; conventions qui doivent être approuvées, pour être valides, par le Souverain Pontife.

#### Can. 4

*Iura quaesita, itemque privilegia quae, ab Apostolica Sede ad haec usque tempora personis sive physicis sive iuridicis concessa, in usu sunt nec revocata, integra manent, nisi huius Codicis canonibus expresse revocentur.*

C'est le canon 4 des textes initiaux (*Nuntia 2*, pp. 55) qui est retenu, en supprimant cependant l'expression «*sive a Patriarchis vel Episcopis*» qui est considéré ici trop restrictive. On dira seulement «*iura quaesita, itemque privilegia quae ab Apostolica sede...concessa*». Cela veut dire que lorsque le Code sera promulgué il faudra élaborer quelques normes temporaires au sujet des *iura quaesita* concédés par les Patriarches ou par les Evêques pour savoir comment agir à cet égard sans porter préjudice aux droits humains.

#### Can. 5

§ 1. *Vigentes in praesens, contra horum praescripta canonum, consuetudines sive universales sive Ecclesiae Orientalibus communes sive particulares, quae ipsis canonibus huius Codicis reprobantur, tanquam iuris corruptelae prorsus suppressae habentur, nec in posterum reviviscere sinantur; certae quoque suppressae sunt, nisi expresse Codice aliud caveatur aut centenariae sint vel immemorabiles, quae quidem, si de iudicio Hierarchae pro locorum ac personarum adjunctis submoveri nequent, tolerari possunt.*

§ 2. *Consuetudines praeter ius hucusque vigentes servantur.*

Comme on peut le voir en comparant ce canon avec le canon 6 des textes initiaux (*Nuntia 2*, n. 55), la formulation est différente, mais la substance est la même. Le texte de ce canon avait été formulé par le groupe d'étude le 28 janvier 1978. Il avait été voté presque sans modification le 31 janvier 1978. Le groupe spécial de mars 1980 l'a accepté sans y apporter de modifications.

#### Can. 6

§ 1. *Salvis praescriptis canonum Legis Ecclesiae Fundamentalis, hoc Codice vim obtinente, abrogate sunt omnes leges ac normae a quacumque auctoritate editae quae materias respiciunt quae hoc Codice ordinantur.*

§ 2. *Canones tamen huius Codicis, quatenus ius vetus referunt, aestimandi sunt ratione etiam canonicae traditionis habita.*

Ce canon est une révision du can. 7 des textes initiaux, publiés dans *Nuntia 2*, p.55. Le groupe d'étude a cherché à réduire ce canon à l'essentiel, en énonçant, dans un premier paragraphe, qu'avec la promulgation de ce Code, qui constitue le *ius commune* pour toutes les Eglises Orientales catholiques, il convient de rendre manifeste que toutes les autres normes concernant les mêmes matières qui sont traitées dans le Code seront abrogées.

En fait dans les *clausulae abrogatoriae* des 4 *Motu proprio* du Code oriental le Pape Pie XII a tracé cette ligne de conduite, lorsqu'il a annoncé qu'avec leurs promulgation «*sua destituentur vi quodlibet statutum, sive generale sive particulare vel speciale, etiam latum a Synodis speciali forma adprobatis, quaelibet praescriptio et consuetudo adhuc vigens, sive generalis, sive particularis..., neque amplius ius particulare iis contrarium vigorem habeat nisi quando et quantum in iis admittatur*» (SN, p. 129).

Il va de soi que le groupe d'étude s'est bien rendu compte que dire «*ius particulare normis Codicis communi contrarium abrogatur*» a une portée moindre que l'expression: «*ius particulare materias respiciens quae hoc Codice continentur abrogatur*».

C'est pourtant cette dernière expression qui a été adoptée par le *Coetus de Normis* et par le *Coetus specialis* de Mars 1980, en considération surtout du fait que le Code commun qu'on propose ici est déjà restreint aux normes qui sont strictement nécessaires à toutes les Eglises Orientales et cela en conformité avec les principes directeurs de la révision di CICO (cfr. *Nuntia 3*, pag. 14, n. 2).

Dans le groupe spécial de consulteurs, on s'est demandé si l'expression «*quae materias respiciunt*» est suffisamment claire pour soutenir cette prise de position. Mais l'on n'a pas trouvé jusqu'à présent de meilleure formulation. Il faut noter ici que le groupe spécial a supprimé après le mot «*leges*», le mot «*disciplinaires*» qui ne paraissait pas indispensable, car il lui semblait suffisant de dire «*a quacumque auctoritate editae*».

#### Can. 7

*Nomine Sedis Apostolicae vel Sanctae Sedis in hoc Codice intelliguntur non solum Romanus Pontifex, sed etiam, nisi ex rei natura aut sermonis contextu aliud appareat, Dicasteria aliaque Instituta, quae, auctoritate ipsius Romani Pontificis, munus sibi commissum explent, in bonum omnium Ecclesiarum.*

Le canon 7 a été formulé au cours de la réunion du 27 janvier 1978, durant la révision de la section «*De verborum significacione*». En fait il s'agit du can. 302 de PA qui, de fait, parle de la même matière. Dans ce canon, tel qu'il est formulé dans le PA, n'apparaît pas la locution «*Sanctae Se-*

*dis* ». Le groupe a cependant jugé opportun d'ajouter cette expression, parce que même si elle n'apparaît pas dans le Code oriental actuel, son usage est fréquent dans le langage diplomatique, et il ne semble pas qu'on puisse se dispenser de la mentionner dans le Code, in considération des relations du Saint-Siège avec les Nations du monde.

Au lieu de dire: «*Congregations, Tribunalia, Officia*», on a retenu «*Dicasteria aliaque Instituta*», mais on a tenu à exprimer clairement que ces Dicastères agissent «*auctoritate ipsius Romani Pontificis*», pour le bien de toutes les Eglises. La dernière phrase devrait substituer «*negotia Ecclesiae universae*» dans le can. 302 PA mentionné ci-dessus, parce que les «*negotia*» dont il s'agit appartiennent en général à l'une ou à l'autre Eglise, et très souvent, ne concernent pas l'Eglise universelle.

#### Can. 8

*Quoties in canonibus praescribitur vel commendatur, ut Hierarchae clericci vel ceteri christifideles cuiusvis ritus aliquid agant vel omittant, Hierarchae vel christifideles latini quoque ritus comprehenduntur.*

Ce canon, comme on l'a déjà dit au début, était le § 2 du can. 1 du schéma. Il présente une révision du can. 303 § 2 du PA et il a été transporté ici par le *Coetus specialis*, qui le retenait toujours important, mais sans pour autant vouloir le faire figurer au tout début du Code.

Il faut également indiquer que parmi les canons préliminaires avait été prévu un canon *novus de Oikonomia* que le *Coetus spécial* n'a plus jugé bon d'admettre.

Il convient de dire quelque chose sur cette décision.

On notera à ce propos que la question a été soulevée plusieurs fois par plusieurs groupes d'étude, surtout par celui *De Matrimonio* et celui *De Sacramentis*. Pour avoir une vision claire de toute la question, la Présidence de la Commission a formé un groupe mineur *de Oikonomia* formé de quatre consultants, faisant tous partie du groupe *de Matrimonio*. Après avoir consulté une vaste bibliographie sur ce sujet, le groupe s'est réuni les 6 et 7 février 1976, et a tiré la conclusion suivante:

«*L'oikonomia* est un concept théologique qui désigne le plan de salut pour tous les hommes, l'œuvre de la divine Sagesse. Selon ce dessein, Dieu le Père a envoyé son Fils dans le monde, lui donnant tout pouvoir nécessaire pour accomplir sa mission, c'est-à-dire de sauver tous les hommes. Ce pouvoir, le Christ l'a confié à son tour à son Eglise..(Matt. 28,18). Ce pouvoir s'étend à tout la mission pastorale de l'Eglise et ne se limite pas seulement à l'ordre juridico-canonical. Il s'agit donc d'un concept qui va bien au-delà des compétences mêmes du code tout entier.

Au prochain Synode pan-orthodoxe il semble que sera mis à l'ordre du jour l'examen de la notion de *oikonomia*, sur laquelle pour le moment il existe plusieurs opinions divergentes. La Commission préparatoire interorthodoxe a déjà préparé à ce sujet un document d'étude à soumettre à toutes les Eglises Orthodoxes. Il convient de noter que ce document affirme que *l'akribia*, c'est à dire la pleine conformité avec l'Evangile et les canons de l'Eglise, est le moyen de salut pour tous. Quant à *l'oikonomia*, c'est le pouvoir de l'Eglise de suppléer, dans l'abondance de sa grâce et de son amour, à ce qui manque à l'homme concrètement pour être en pleine conformité avec l'Evangile et les saints canons. La suppléance est légitime et efficace si elle est concédée (au moins implicitement) par la hiérarchie, laquelle a reçu du Christ tout pouvoir pour sauver les âmes: celle-ci assure la possibilité de salut même à l'homme qui en soi-même est bien disposé, mais se trouve dans un état anticanonique qui humainement n'est pas réparable. L'on recourt à *l'oikonomia*, dit encore ce document, justement dans les cas où il est impossible d'appliquer *l'akribia*.

La conclusion à laquelle a abouti le *Coetus minor* a été communiquée au *Coetus de Normis* du janvier 1976. La discussion a été longue, surtout à propos de l'opportunité ou non d'insérer, parmi les tout premiers canons préliminaires du Code, quelques normes sur *l'oikonomia*.

Trois textes ayant été présentés par trois consulteurs. Ce sont les suivants:

1er texte: *Oikonomia per quam lex quaedam ecclesiastica non urgetur, sed magis, sub pastorali sollecitudine et vigilantia Hierarchiae Ecclesiae, ad opus salvificum Domini Nostri Jesu Christi provocatur, magni habenda est.*

2me texte: § 1. *Oikonomia ecclesiastica intelligitur competentia Ecclesiae exercendi opus salvificum Domini Nostri Iesu Christi supplendo ex abundantia ejus gratiae et amoris id quod homini in concreto sumpto deest, ut sit in plena conformatio cum sacris canonibus; quapropter Hierarchae, in lege canonica urgenda, magis salutem animarum quam strictam oboedientiam litterae legis intendant.*

§ 2. *Hierarchae debent Oikonomiam sollecitudine, vigilantia et cautela exercere, et caveant ne abusus et morum relaxatio christifidelium in hoc exercitio irrepserint.*

3<sup>e</sup> texte: *Oikonomia ecclesiastica, qua opus salvificum Domini Nostri Iesu Christi applicatur ita exerceatur sub vigilantia Hierarcharum loci ut ubi observantia legum humano modo difficillima evadit, misericordia divina et amor maternus Ecclesiae suppleat.*

Dans la réunion du 31 janvier 1976, le *Coetus* est retourné sur ce problème et a examiné les trois textes en question. Chacun de ces textes a soulevé de fortes oppositions. Plusieurs consulteurs étaient même contraires à

l'insertion, sous quelque forme que soit, d'un canon de ce genre dans le code, soulignant que le concept en question n'est pas canonique et que, les canons sur les dispenses sont de surcroît tout à fait clairs à ce propos et pleinement satisfaisants. D'autres consulteurs, à qui il semblait possible d'insérer dans le code une norme de ce genre, ont exprimé le voeu que la question soit de nouveau confiée à un groupe mineur, chargé de proposer un texte plus acceptable à insérer soit dans les canons préliminaires, soit dans préface au code. Cette proposition a été acceptée presque à égalité de votes.

C'est au groupe spécial qui s'est réuni au mois de Mars 1980, sous la présidence du Vice-Président de la Commission, qu'a été demandé de résoudre la question concernant *l'oikonomia*.

Mais avant de tenter la formulation d'un nouveau texte sur *l'oikonomia*, il a été nécessaire de débattre, sur proposition de plusieurs consulteurs, la question de l'opportunité d'insérer ou non une telle norme dans le Code.

Cette fois c'est à l'unanimité que, tout bien considéré, on a décidé de ne rien dire à ce propos dans le Code, car l'on était tout à fait convaincu que la conception de *l'oikonomia* dépasse la stricte compétence du Code, et ne peut être exprimée que par certains mots comme: *epikeia, aequitas canonica, dispensatio*. Par ailleurs il existe aussi le principe pour des cas douteux: *in errore communi Ecclesia supplet potestatem regiminis gratiosam*. Ces concepts ont paru clairs et suffisants pour résoudre toutes les questions qui impliquent la notion *d'oikonomia*, en ce qui concerne le Droit.

#### *De legibus ecclesiasticis*

Dans cette section, le texte de base proposé par le Relateur ne différait pas beaucoup des textes initiaux de 1958, publiés dans *Nuntia 2*, pp. 65-69. Certains modifications y ont été apportées cependant après une étude du schéma de la Commission latine sur ce sujet. Il n'y a eu guère de difficultés à accepter les canons proposés par le Relateur, sauf pour quelques points de moindre importance comme on pourra le constater d'après notre compte rendu ci-dessous. Les schémas des canons qui vous sont ensuite présentés ont été approuvés, sous forme provisoire, et seront ultérieurement revus en tenant compte des observations des experts en Droit.

La question concernant la terminologie de «*leges territoriales, personalis, universales, particulares*» a été l'une des plus difficile à résoudre. La matière soulevée à ce sujet est en effet très riche et complexe.

La difficulté principale provient de la position du Code latin, can 8 § 2: «*Lex non praesumitur personalis, sed territorialis, nisi aliud constet*». Ce canon est retenu dans le schéma de la Commission latine (can. 14), mais seulement pour les *leges particulares*: «*Leges particulares non praesumuntur*

*personales, sed territoriales, nisi aliud constet*». Il faut noter cependant que les textes initiaux du CICO, formulés en 1958, disent justement le contraire, c'est-à-dire: *Leges non praesumuntur territoriales, sed personales, nisi aliud constet.*» (can. 4. *Nuntia 2 p. 65*). Il faut en outre souligner la définition de *lex universalis*, telle qu'elle apparaît dans le schéma latin, où il est supposé qu'on peut appeler universelles les lois qui s'appliquent à une Eglise donnée, tout entière, de n'importe quel rite.

Alors que cette terminologie peut être acceptable pour le schéma de l'Eglise latine, les consulteurs orientaux n'ont pas pu l'accepter pour le Code oriental, où le terme «*leges universales*» s'applique seulement aux lois qui sont communes à l'Eglise universelle, c'est-à-dire soit à l'Eglise latine, soit à toutes les Eglises orientales, et où on ne peut pas utiliser ces termes pour les lois promulguées par un Synode oriental, même si elles s'appliquent à toute une Eglise orientale et sont, par rapport à cette Eglise, «universelles». Ces lois seront toujours appelées «*leges particulières*» (ou '*jus particulare*') parce que valables pour une seule Eglise particulière (ou '*sui iuris*'). C'est ici qu'il faut poser la question, comment appeler les lois éparchiales et les lois qui sont valables seulement pour certaines communautés ou institutions (comme par. ex. les lois d'un Ordre religieux): elles aussi sont généralement appelées *leges particulières*.

En connexion avec ce débat, il a fallu revoir le can. 317 de la section «*De verborum significatione*» du PA. Le résultat de cette révision est le canon 5 du schéma où se trouve défini dans le § 1 le *jus particulare* et dans le § 2, ajouté par le *Coetus specialis* de mars 1980, le *ius commune*, tout en évitant les mots *leges universales*, où *leges particulières*.

Quant au canon 4 dans la session du 24 janvier 1976, le texte le plus acceptable a semblé être le suivant, soutenu par trois consulteurs, désireux d'éviter tous les temes en question, qui font problème: *leges vim habent tantummodo in territorio in quo auctoritas legislativa a qua leges latae sunt potestatem regiminis exercet, nisi ex natura rei vel ex iure aliud constat.*

Le second texte, soutenu par le Relateur, était le suivant: *leges particulières non praesumuntur territoriales, sed personales, nisi aliud constet.*

Le troisième texte était le texte même de la Commission latine: *leges particulières non praesumuntur personales, sed territoriales, nisi aliud constet.*

L'on notera que la première version, proposée par le trois consulteurs, présente l'avantage de ne point parler de présomption, mais de préciser de manière pragmatique les cas où les lois sont valides.

Toute la question était de nouveau à l'ordre du jour de la séance de travail qui s'est tenue dans la matinée du 27 janvier. L'on a de nouveau envisagé la possibilité d'utiliser le terme *universales* pour les *leges latae pro univer-*

*sa Ecclesia alicuius ritus.* De nouveau cela s'est révélé impossible à résoudre par l'affirmative. Le groupe d'étude est en effet tombé entièrement d'accord sur le fait que lorsque l'on parle de *leges universales* l'on entend en Orient se référer aux lois valables *pro universa Ecclesia Catholica*. C'est pourquoi le groupe a décidé de formuler pour le moment le texte des canons 5 et 7 de façon à éviter l'usage des termes soit *universales*, soit *particularées* en conformité avec la ligne du texte proposé par les trois consulteurs.

L'après-midi du même jour, l'on a formulé le texte suivant:

*Legibus a Suprema Ecclesiae universalis auctoritate latis, tenentur ubique terrarum omnes pro quibus latae sunt; ceterae leges vim habent tantummodo in territorio in quo auctoritas legislativa a qua leges latae sunt potestatem regiminis exercet, nisi ex natura rei vel ex iure aliud constet.*

Dans la séance de l'après-midi du 31 janvier 1976, ce texte a été inséré dans le schéma, comme premier paragraphe du canon 4.

Toutefois dans le *Coetus specialis* du 31 mars de 1980 et sur la proposition d'un consultant, le texte a de nouveau été examiné et corrigé de façon que la locution *ubique terrarum* ne s'applique pas aux lois que la Suprême Autorité elle-même limite à un certain territoire. Le texte ainsi corrigé est le suivant:

*Legibus a Suprema Auctoritate Ecclesiae universalis latis tenentur omnes pro quibus latae sunt ubique terrarum, nisi pro peculiari territorio latae sunt.*

Bien sûr, la formulation avec *latis-latae* est défective et devra être perfectionnée. Mais pour le moment, le *Coetus specialis* s'est contenté de définir l'essentiel de la question.

L'on a ensuite examiné le canon 6 des «textes initiaux» tel qu'il a été formulé par la Commission précédente et publié dans *Nuntia 2*, p. 66. Le canon a été rédigé à partir de documents pontificaux très importants et notamment de la Constitution Apostolique «*Etsi pastoralis*» de Benoît XIV du 26 mai 1742. Le canon se présentait de la façon suivante: *Fideles orientalium rituum non adstringuntur universalibus Ecclesiae legibus, etsi latis in litteris Encyclicis vel Constitutionibus Apostolicis, nisi agatur de rebus fidei vel morum, de declaratione legis divinae sive naturalis sive positivae aut expresse dicatur. Orientales lege teneri.*

Le Relateur de la session du 23 janvier 1978 a proposé que le canon soit inclus en entier dans le nouveau CICO, sans aucune modification. La proposition a suscité une longue discussion, au cours de laquelle certains consultants ont exprimé le désir d'introduire une sorte de présomption. Ils étaient toutefois divisés en deux groupes: ceux qui voulaient dire: «*Fideles Orientales praesumuntur non adstringi universalibus legibus Ecclesiae nisi aliud constat* et ceux qui voulaient exactement le contraire, c'est-à-dire *praesumuntur adstringi..*

Les questions impliquées par ce débat sont, on le voit, très importantes mais aussi très difficiles à résoudre. D'un côté, il ne semble pas opportun de préciser dans le Code lui-même que, lorsqu'il formule des lois, le Souverain Pontife entend toujours parler seulement de l'Eglise latine, sauf s'il ne dit explicitement que ces lois sont valables aussi pour les Orientaux. D'un autre côté, cette norme a été voulue par les Papes eux-mêmes, pour mettre bien au clair leur volonté de respecter la discipline orientale. Cette norme, qui est restée en vigueur depuis Benoît XIV, n'a donné que de bons résultats, car grâce à elle l'on a pu déterminer toujours quelles étaient, parmi les normes émanées par les Dicastères Romains, celles qui étaient valables pour les Eglises Orientales et celles qui ne l'étaient pas. Même après le Concile, ceci a été toujours observé pour le bien de tous. Dans les documents pontificaux, en effet, il est expressément indiqué si les normes qu'ils contiennent concernent ou non les Orientaux.

Dans la matinée du 31 janvier, le texte suivant a été soumis à l'examen des consulteurs:

*Leges ab Apostolica Sede latae Chritifideles Orientalium Ecclesiarum adstringere praesumuntur, nisi e natura rei vel expressa declaracione aliud constat.*

Après une longue discussion sur ce texte, les consulteurs n'ont pu trouver un accord à ce propos, car le texte proposé bouleverse totalement la norme établie depuis tant de siècles par les Souverains Pontifes.

Au cours de la réunion, le Secrétaire de la Commission demande aux consulteurs d'exprimer leur avis sur l'éventuelle nécessité d'un canon de ce genre dans le Code. Huit consulteurs se prononcent en faveur, deux sont contraires, trois s'abstiennent.

La discussion est donc reprise le premier février. Les documents pontificaux sont de nouveau examinés, et tous les consulteurs interviennent dans le débat.

Sur proposition d'un consultant, on vote la suivante motion: « le canon doit-il être retenu dans le Code? ». Cette fois, la réponse est négative: six consulteurs se prononcent pour la suppression du canon, quatre en faveur et deux s'abstiennent. Parmi les quatres consulteurs qui se prononcent pour le maintien de ce canon, un désire qu'il soit conservé tel qu'il figure dans les «textes initiaux», trois voudraient, au contraire, que soit maintenu le texte qui avait été proposé le jour précédent, en manifestant donc une intention diamétralement opposée.

On notera qu'avant la votation, l'on avait pris en considération le paragraphe premier du canon 4 où les paroles «*pro quibus latae sunt*» semblent indiquer suffisamment la nécessité de déterminer toujours clairement à qui sont adressées les normes émanées par le Saint-Siège. Si cette pratique est

respectée aucune présomption à cet égard n'est plus nécessaire. C'est surtout pour cette raison que les six consulteurs ont voté pour la suppression du canon en question, dans la perspective que la *praxis* à ce sujet continuera et sera même rendue encore plus claire qu'auparavant.

Etant donné le nombre de *non placet* et d'abstentions, la question toute entière a de nouveau été proposée au *Coetus specialis de Normis* du mois de mars 1980.

Un consultant du *Coetus specialis* a formulé encore une fois la motion qui tendait à réinsérer dans le schéma le canon 6 qui avait été publié dans *Nuntia* 2, p. 66. La discussion a donc repris sur cette question, mais le vote final des six consultants présents est resté de nouveau indecis: deux «*nihil dicatur*», deux «*retineatur canon*» et deux s'abstien-

Comme on devine d'après ce résultat, le canon n'apparaîtra pas dans le schéma ici présenté.

Les autres canons de ce schéma n'ont pas présenté de grandes difficultés.

On notera seulement que le *Coetus de Normis* a inséré, comme dernier canon, le texte du canon 318 de la section *De verborum significazione* du PA, qu'il considère indispensable pour faciliter la rédaction de beaucoup de canons où l'on ne met jamais la forme féminine, même dans le Droit des Religieux, comme *antistita, monialis..*

Voici maintenant le schéma des canons de cette section.

Can. 1

*Leges instituuntur cum promulgantur.*

Can. 2

§ 1. *Leges ab Apostolica Sede latae promulgantur per editionem in Actorum Apostolicae Sedis commentario officiali, nisi in casibus particularibus aliis promulgandi modus fuerit praescriptus; et vim suam exserunt tantum expletis tribus mensibus a die qui Actorum numero appositus est, nisi ex natura rei illico ligent aut brevior aut longior vacatio specialiter et expresse fuerit statuta.*

§ 2. *Leges ab aliis legislatoribus latae promulgantur, firmo iure communi, modo ab ipsis his legislatoribus determinato et obligare incipiunt a die ab iisdem statuto.*

Can. 3

*Legibus mere ecclesiasticis tenentur soli baptizati pro quibus latae sunt, quique sufficienti rationis usu gaudent, et, nisi aliud iure expresse caveatur, qui septimum aetatis annum expleverunt.*

Can. 4

§ 1. Legibus a Suprema Auctoritate Ecclesiae universalis latis tenentur omnes pro quibus latae sunt ubique terrarum, nisi pro particulari territorio latae sunt: ceterae leges vim habent tantummodo in territorio in quo Auctoritas a qua leges promulgatae sunt potestatem regiminis exercet, nisi ex natura rei vel ex iure aliud constet.

§ 2. Legibus conditis pro peculiari territorio ii subiiciuntur pro quibus latae sunt quique ibidem domicilium vel quasi-domicilium habent et simul actu commorantur.

§ 3. Peregrini:

1) non adstringuntur legibus particularibus sui territori quamdiu ab eo absunt, nisi aut earum trasgressio in proprio territorio noceat, aut leges sint personales;

2) neque legibus territorii in quo versantur, iis exceptis quae ordini publico consulunt, aut actuum sollemnia determinant, aut res immobiles in territorio sitas respiciunt.

§ 4. Vagi obligantur legibus tam universalibus quam particularibus quae vigent in loco in quo versantur.

Can. 5

§ 1. nomine iuris particularis veniunt in hoc Codice omnes consuetudines, leges, statuta et similia, quae nec Ecclesiae universalis nec omnibus Ecclesiis orientalibus communes sunt.

§ 2. nomine vero iuris communis veniunt leges et consuetudines Ecclesiae universalis aut omnium Ecclesiarum orientalium communes.

Can. 6

Leges respiciunt futura, non praeterita, nisi nominatim in iis de praeteritis caveatur.

Can. 7

Irritantes aut inhabilitantes eae tantum leges habendae sunt, quibus acutum esse nullum aut inhabilem esse personam expresse caveatur.

Can. 8

Leges, etiam irritantes et inhabilitantes, in dubio iuris non urgent; in dubio autem facti in eis dispensare possunt Hierarchae, nisi agatur de dispensatione quam Suprema Ecclesiae Auctoritas sibi aut alii auctoritati reservaverit.

Can. 9

§ 1. Nulla ignorantia legum irritantium aut inhabilitantium ab iisdem excusat nisi aliud expresse statuatur.

§ 2. Ignorantia vel error circa legem aut poenam aut circa factum proprium aut circa factum alienum notorium generatim non praesumitur; circa factum alienum non notorium praesumitur, donec contrarium probetur.

Can. 10

§ 1. Leges authentice interpretatur legislator eiusque successor et is cui potestas authentice interpretandi fuerit ab eodem commissa.

§ 2. Interpretatio authentica per modum legis eandem vim habet ac lex ipsa; et si verba legis in se certa declareret tantum, promulgatione non eget et valet retrosum; si legem coarctet vel extendat aut dubiam explicet, non retrorahitur et promulgari debet.

§ 3. Data autem per modum sententiae iudicialis aut per actum administrativum singularem, vim legis non habet et ligat tantum personas atque afficit res pro quibus lata est.

Can. 11

Leges intelligendae sunt secundum propriam verborum significationem in textu et contextu consideratam; quae si dubia et obscura manserit, ad locos huius Codicis parallelos, si qui sint, ad legis finem ac circumstantias et ad mentem legislatoris, est. recurrentum.

Can. 12

Leges quae poenam statuunt, aut liberum iurium exercitium coarctant, aut exceptionem a lege continent, strictae subsunt interpretationi.

Can. 13

Si certa de re desit expressum praescriptum legis, causa, nisi sit penalnis, dirimenda est secundum consuetudinem legitime inductam, canones Synodorum ac sanctorum Patrum, generalia principia iuris canonici cum aequitate canonica servata, iurisprudentiam ecclesiasticam, communem constantemque doctorum sententiam.

Can. 14

Leges latae ad praecavendum periculum generale, urgent etiam si in casu peculiari periculum non adsit.

*Can. 15*

*Lex posterior a competenti auctoritate lata, obrogat priori, si id expresse edicat, aut si illi sit directe contraria, aut totam de integro ordinet legis prioris materiam; sed, firmo praescripto can. 6 (praeleminarium), lex generalis a competente auctoritate lata minime derogat locorum iuri particulari nec personarum statutis, nisi aliud ipsa expresse caveatur.*

*Can. 16*

*In dubio revocatio legis praeexistens non praesumitur, sed leges posteriores ad priores trahendae sunt et his, quantum fieri possit, conciliandae.*

*Can. 17*

*Pronuntiatio in sexu masculino ad utrumque sexum porrigitur, nisi ex natura rei vel ex legis textu contextuque aliud constet.*

*De consuetudine*

Les canons sur la coutume ont été traités au cours de trois séances de travail du Groupe d'étude, et dans la dernière réunion du *Coetus* spécial du 8 au 15 mars de 1980. Le texte initial de cette section du Code, qui relève de la précédente Commission de l'année 1958, a été publié dans *Nuntia* 2, pp. 69-70, en cinq canons. Ces canons correspondent presque *ad litteram* à ceux du CIC (cc. 25-30).

Le 11 mars 1975, on a discuté le premier canon qui est formulé dans le texte initial comme suit: *Consuetudo in Ecclesia vim legis a consensu competentis Superioris ecclesiastici unice obtinet*. Plusieurs motions ont été faites en vue de faire commencer toute la section par un texte plus général, où l'on aurait de quelque manière indiqué la valeur des us et coutumes en général, comme héritage du peuple de Dieu, et insisté particulièrement sur cette raison plus profonde qui pousse tellement le législateur lui-même à dire «*anti-qua consuetudio servetur*» (Nicée I, can. 6), dans la conviction aussi que beaucoup de coutumes nous lient directement au temps des Apôtres.

Même si tous les consulteurs étaient d'accord sur le point que *l'assensus Superioris legitimi* doit être au moins *implicite* ou *tacite* contenu dans une coutume pour qu'elle soit valide, plusieurs consulteurs ont quand même exprimé le désir que cet *assensus* soit supposé dès que les conditions prescrites dans les canons pour la validité de la coutume sont réalisées.

La discussion a naturellement été longue. Les textes qui devaient correspondre aux *desiderata* n'ont pu être trouvés au cours de cette réunion. Ce ne fut qu'à réunion du 14 mars 1975 que parmi les textes proposés les deux suivants ont retenu une certaine attention.

Formule 1:

§ 1. *Inter principales fontes juris Ecclesiarum Orientalium habetur patrimonium nobis transmissum per traditionem Patrum, disciplinam antiquam et legitimas consuetudines populi christiani.*

§ 2. *Hae consuetudines vivum sensum fidei populi christiani exprimunt et proinde jus moribus introductum constituunt.*

§ 3. *Consuetudo est optima legum interpres.*

Formule 2:

*Nulla consuetudo vim legis obtinere potest nisi sit: rationalibus, inducta a communitate christiana legis saltem recipienda capaci, praxi continua et pacifica per annos quadraginta, a Superiori admissa, non opposita iuri divino, sive naturali sive positivo, nec iuri communi huius Codicis.*

Aucun des deux textes n'a été accepté par le Groupe d'étude à l'exception du second paragraphe de la première formule qui fut accepté, par 7 *placet* et 6 *non placet*, comme premier paragraphe de toute la section.

Comme second paragraphe c'est la suivante formulation qui a été acceptée par 9 *placet*, 2 *non placet*, et 1 *abstention*: *Eae tantum consuetudines vim legis in Ecclesia obtinent quae conditiones a competenti Superiori definitas implent ad normam canonum qui sequuntur.*

Ce canon ainsi formulé a été soumis à l'appréciation du *Coetus Centralis* lors de la séance de travail du 19 décembre 1975, où le paragraphe premier a été tellement critiqué qu'à l'unanimité des consulteurs présents il a été décidé de soumettre ce paragraphe à un *novum examen*. Le *Coetus* était de l'avis qu'une définition des us et coutumes ne devait pas figurer dans le Code à moins que le Groupe n'ait de sérieuses motivations pour justifier l'introduction d'une définition, auquel cas il serait nécessaire d'élaborer une version du premier paragraphe apte à obtenir une majeure convergence de votes.

Un nouveau débat a donc eu lieu au sein du Groupe de *Normi generalibus* de 1978, et précisément le matin du 30 et le soir du 31 janvier. La discussion s'est avérée longue et difficile, toutefois, contre la ligne de conduite conseillée par le *Coetus Centralis*, il a été décidé par 6 *placet* contre 6 *non placet* de conserver le premier paragraphe du can. 1. Les 6 *placet* concordaient pleinement en effet avec les motivation du *Coetus centralis*, mais étaient d'opinion qu'il ne s'agissait pas de donner ici une définition des us et coutumes à respecter, mais de souligner l'importance du *vivus sensus fidei* du peuple de Dieu, qui est pris tellement au sérieux par l'Eglise. En raison

de l'égalité des voix, le paragraphe premier a donc été maintenu dans le schéma, mais tout en restant susceptible d'être remis en question. C'est ainsi qu'il a dû être réexaminé par le *Coetus specialis* de mars 1980, et cela à deux reprises. Une première fois, à cause surtout du «*sensus fidei*» où, à défaut de meilleure expression, on était prêt à supprimer le paragraphe en question, donnant ainsi raison au *Coetus Centralis*.

Ce ne fut que quelques jours plus tard, le 14 mars, au matin, après que l'un des consulteurs présents eût proposé un texte qui, à la suite d'une légère modification, obtint une acceptation unanime, qu'on décida enfin de le retenir comme premier paragraphe du premier canon. Voici ce texte tel qu'il a été adopté:

*Consuetudo communitatis christianaæ quatenus actuositati Spiritus Sancti in corpore ecclesiæ respondet, normam iuridicam constituit iuxta canones qui sequuntur.*

En ce qui concerne le second paragraphe de ce même canon, formulé en 1975, il faudra noter qu'il a été réexaminé dans le *Coetus Centralis* du 19 décembre 1975. Alors le *Coetus Centralis* était plutôt de l'avis qu'il fallait le reformuler dans la ligne du Code actuel, c'est-à-dire en sorte que le *consensus Superioris* soit explicitement mentionnée comme nécessairement requis pour la validité de toute coutume. C'est pour cela que le *Coetus de Normis* de 1978 a réexaminé le canon et l'a reformulé comme suit, en mentionnant expressément le *consensus Superioris*, qui peut être soit antérieur aux conditions requises (et doit être dans ce cas manifeste, même si c'est *tacitum*) soit postérieur (il est dans ce cas simplement supposé exister *ipso facto*). Voici ce deuxième paragraphe: *Eae tantum consuetudines vim in Ecclesia obtinent, quae conditiones implent ad normam canonum qui sequuntur, nisi competens legislator, consensu saltem tacite manifestato, eas ante tempus de quo in can. 3 adprobaverit vel, conditionibus impletis, expresse renuerit.*

Examinant de nouveau ce paragraphe dans la réunion de Mars 1980, le *Coetus specialis* a omis, sur proposition d'un consultant, les derniers mots du texte *vel conditionibus impletis...* parce que superflus, vu que le législateur peut toujours abroger une coutume. En outre, le *Coetus specialis* a éliminé le mot *manifesto* ne le trouvant pas bien placé après le mot *tacito*. dans le texte on lit maintenant: *consensu suo, saltem tacito, eas...adprobaverit.*

Il semble opportun aussi de souligner que le texte ne dit pas *consuetudines vim legis obtinent* mais plutôt *vim iuris*, parce que le Groupe a cru préférable de conserver pour chaque chose un terme spécifique, approprié tant aux *consuetudines constitutivae* que aux *consuetudines abrogativaee*.

Le canon 2 a été formulé dans la réunion de 1975 et accepté de la façon suivante: *Nulla consuetudo vim legis habere potest nisi sit rationabilis et a communitate legis saltem recipienda capaci, praxi continua et pacifica inducta necnon per tempus a iure statutum praescripta.*

En ce qui concerne le mot *communitate*, plusieurs consulteurs souhaitaient que l'on dise *communitate christiana*, par respect pour les coutumes encore valides chez les Orthodoxes et reconnues par le Concile Vatican II au n. 16 de *Unitatis redintegratio*. Toutefois dans le *Coetus specialis* de Mars 1980, après un nouvel examen, le mot *christiana* n'était pas admis, parce que le Code lui-même déclare dans les tout premiers canons de ne vouloir obliger par ses prescriptions que les catholiques.

Il faut noter encore que dans le même *Coetus specialis* l'on a gardé (comme § 2 de can. 2), sur proposition d'un consultant, la norme du canon 3 § 2 de *Nuntia 2*, p. 69 (C.I.C. can. 27 § 2): *Consuetudo quae in iure expresse reprobatur, non est rationabilis*.

Le canon 3 approuvé au mois de mars 1975 était le suivant:

§ 1. *Iuri divino, sive naturali sive positivo, nulla consuetudo potest ullo modo derogare.*

§ 2. *Iuri communi orientalium, praeiudicium afferre potest, tantum consuetudo centenaria vel immemorabilis.*

§ 3. *In iure particulari consuetudo vim obtinet si fuerit per annos triginta praescripta, nisi ipsa Auctoritas quae legem particularem fert aliter statuat.*

La principale question soulevée à propos de ce texte concerne le § 2. Dans la réunion du 11 mars 1975, dans la matinée, a été posée sur la table de discussion la motion suivante: *utrum placeat Coetui ut in canone 3 dicatur nullam consuetudinem valere contra ius commune?* Par *ius commune* l'on entendait le Code et toute prescription éventuelle du S. Siège, valable pour toutes les Eglises Orientales.

La raison de cette motion provient de ce que le *ius commune* pour toutes les Eglises Orientales devrait obtenir une autorité plus grande que le Code actuel, de façon que même les usages centenaires ou relevant d'une époque immémorable ne puissent pas, théoriquement au moins, porter préjudice au *ius commune*.

La discussion a ce propos a été longue. A la votation finale du 14 mars 1975, on retient en substance le *ius vigens*: c'est-à-dire que les usages centenaires et immémorables peuvent abroger même les normes du Droit commun, bien que le cas soit plutôt hypothétique.

Le *Coetus Centralis* de décembre 1975, examinant ce §, a voulu le revoir une fois de plus. Il lui semblait nécessaire d'établir qu'une coutume ordinaire de 30 ans est suffisante pour abroger le *ius commune*.

Cette proposition a obtenu 5 *placet*, 1 *non placet* et 3 abstentions. Dans le *Coetus de Normis* du 30 janvier 1978 un seul consultant s'est prononcé en faveur de l'avis du *Coetus Centralis*, et un seul contre. Les autres consultants étaient hésitants. Le jour d'après la motion suivante était proposée à la votation:

1) Est-ce que le § 2 du canon 3, nonobstant le désir du *Coetus Centralis*, doit rester inchangé?

2) Au cas où la réponse serait négative, est-ce qu'il plaît au *Coetus* d'adopter le texte suivant de la Commission pour la révision du CIC latin en substitution des paragraphes 1 et 2 du même canon?. *Consuetudo vigenti iuri canonico contraria aut quae est praeter legem canonicam, vim legis obtinet tantum, si legitime per annos viginti continuos et completos servata fuerit; contra legem vero canonicam quae clausulam contineat futuras consuetudines prohibentem sola praevalere potest consuetudo centenaria aut immemorabilis.*

Après discussion, l'on a procédé au vote. Le désir exprimé par le *Coetus Centralis* est approuvé alors par 10 placet et 2 non placet et, par le même vote, est approuvé le texte de la Commission latine en substitution des paragraphes 2 et 3. Le paragraphe premier est resté identique.

Le *Coetus Specialis* de Mars 1980 n'a apporté aucun changement à ce canon, sauf qu'il a remplacé «*legis*» par «*iuris*» en conformité avec le premier canon de ce schéma.

Les deux canons suivant, n. 4 et 5, avaient déjà été acceptés au mois de mars 1975; on les a confirmés dans le *Coetus Specialis* de 1980 comme valables, en retenant aussi dans le paragraphe 2 les mots *lex generalis* sur lesquels avait été manifestée une certaine hésitation en 1975. Ces mots semblent les seuls qui soient utilisables dans le canon, même si il n'y a nulle part dans les schémas du futur Code une définition précise sur ce qu'est la *lex generalis*. Cela peut être dit en contraposition à *consuetudines particulares*. Voilà un des cas où le texte du Code doit être clair *ex ipso contextu canonis*.

Le dernier schéma, toujours provisoire bien entendu, des cas concernant la coutume se présente donc sous la forme suivante:

#### *Can. 1*

§ 1. *Consuetudo communitatis christianaæ quatenus actuositati Spiritus Sancti in corpore ecclesiæ respondet, normam iuridicam constituit iuxta canones qui sequuntur.*

§ 2. *Eae tantum consuetudines vim iuris in Ecclesia obtinent quae conditiones implet ad normam canonum qui sequuntur, nisi competens legislator, consensu suo saltem tacito, eas ante tempus de quo in can. 3 adprobaverit.*

#### *Can. 2*

§ 1. *Nulla consuetudo vim legis habere potest nisi sit rationabilis et a*

*communitate legis saltem recipienda capaci, praxi continua et pacifica, inducta necnon per tempus a iure statutum praescripta.*

§ 2. *Consuetudo quae a iure expresse reprobatur non est rationabilis.*

*Can. 3*

§ 1. *Iuri divino, sive naturali sive positivo, nulla consuetudo potest ullo modo derogare.*

§ 2. *Consuetudo vigenti iuri canonico contraria aut quae est praeter legem canonicam, vim iuris obtinet tantum, si legitime per annos viginti continuos et completos servata fuerit: contra legem vero canonicam quae clausulam contineat futuras consuetudines prohibentem sola praevalere potest consuetudo centenaria aut immemorabilis.*

*Can. 4*

*Consuetudo est optima legum interpres.*

*Can. 5*

§ 1. *Firme praescripto can. 6 (pag. 90), consuetudo quae vim iuris obtinuit cessat eodem modo ac ipsa lex.*

§ 2. *Nisi expressam de iisdem mentionem fecerit, lex non revocat consuetudines centenarias aut immemorabiles, nec lex generalis consuetudines particulares.*

*De actibus administrativis*

Cette section du Code a été traitée pour la première fois pendant la réunion du *Coetus De Normis Generalibus* du 23 janvier au 1<sup>er</sup> février 1978. Les «textes initiaux» dont il a fallu faire la révision se trouvent dans *Nuntia* 2, pp. 57-65, 79-72 (*praescripta, privilegia, dispensationes*). Ces textes correspondent presque entièrement aux canons 36-86 du Code latin. Le groupe a tenu compte du nouveau schéma de la Commission latine, où, avec grande compétence, cette partie a été réélaborée selon les conceptions les plus modernes, avec une distinction entre les *decreta generalia* et *instructiones* (les «*decreta generalia propriae sunt leges et reguntur praescriptis canonum de legibus*»; les *instructiones* «*legum praescripta declarant atque rationes in iisdem exsequendis servandas evolvunt et determinant*») d'un côté, et de l'autre les *acta administrativa singularia*, qui sont divisés ultérieurement en

*decreta, praexcepta et rescripta.* A cela la Commission pour le C.I.C. ajoute encore un titre «*De statutis et ordinibus*» (*Statuta sunt «ordinationes, quibus definiuntur consociationis universitatis finis, Constitutio et regimen, atque actionis rationes»; «ordines sunt regulae seu normae servandae in personarum conventibus... necnon aliis in celebrationibus, et quibus definiuntur quae ad constitutionem, moderamen et rerum agendarum rationes pertinent»).*

Le Coetus de Normis Generalibus, tout en acceptant presque tous les canons de la Commission latine, a toutefois dû prendre en considération le fait que le Code Oriental doit être restreint et se limiter davantage à ces normes qui doivent être obligatoires pour toutes les Eglises Orientales, en laissant au *ius particulare* le soin de déterminer les détails.

La préoccupation de la Commission latine, semble avoir été d'élaborer un traité aussi complet que possible sur les actes administratifs ou les décrets généraux propres à l'Eglise latine. Notre Coetus n'a pas jugé nécessaire d'inclure toutes ces normes dans le Code commun aux Eglises orientales. C'est pour cela que le titre «*de statutis et ordinibus*» a été laissé de côté et cela est encore justifié par la définition même du *ius particulare* dans le Code Oriental: «*Nomine iuris particularis veniunt in hoc codice omnes consuetudines, leges et similia quae nec Ecclesiae universalis nec omnibus Ecclesiis orientalibus communes sunt*» (can. 5 de ce schéma *De legibus*).

Dans le Code Oriental on utilise plusieurs fois les mots *statuta, typica*, et autres termes semblables qui sont toujours compréhensibles, au moins dans le contexte, sans que l'on soit obligé d'en donner une définition. Le Coetus a voulu aussi éviter ce qui semblait être une répétition dans le schéma latin, et a pour cela réuni plusieurs canons de ce schéma: c'est ainsi que les canons 37, 52, 67, 77, 92 sont tous réunis dans le canon 2 de notre schéma et les canons 45, 55, 72, 79, 93 sur la révocation ou cessation des actes administratifs, sont réunis dans le canon 3 de notre schéma.

Cela avait déjà été effectué dans le Coetus de Normis de janvier 1978. La commission restait cependant indécise à l'égard de cette section qui semblait devoir être réduite aux normes essentielles, facilement compréhensibles et observables par tous les Evêques orientaux, à qui il revient d'émaner les actes administratifs.

Une vérification de cette nécessité et une éventuelle réduction de ce schéma furent confiées au Coetus *specialis* mentionné précédemment, qui s'est réuni du 10 au 14 mars 1980.

Dans ce Coetus s'est manifestée clairement la nécessité d'écartier entièrement le titre *De decretis atque praexceptis generalibus et de instructionibus*. La question a été discutée pendant deux séances de travail. Le 14 mars, le Coetus s'est prononcé à l'unanimité pour l'élimination de ce titre.

La seule distinction importante dans ce domaine pour le Code commun à toutes les Eglises Orientales est en effet, entre les *leges* et les *actus administrativi*. Sans cette distinction le Code ne peut pas déterminer exactement l'autorité compétente à laquelle il appartient d'émaner les lois, et celle à laquelle il appartient d'émaner les actes administratifs, quel que soit le nom qu'on donne aux actes administratifs, quant à leur précise dénomination dans le droit particulier. L'on sait, par exemple, que le canon 245 § 1 du Motu proprio «Cleri sanctitati» précise:

*Patriarcha proprio iure valet:*

1° *Edicta, mandata atque ordinationes generales, pro toto etiam patriarchatu, ferre, ad legum applicationem definiendam earumque exsecutio- nem urgendam;*

2° *Instructiones ad clerum populumque dirigere ad sanam doctrinam exponendam, pietatem fovendam, abusus corrigendos et exercitia quae spirituale fidelium bonum foveant approbanda et commendanda;*

3° *Encyclicas litteras universo patriarchatu dare circa quaestiones ad propriam Ecclesiam ac ritum pertinentes.*

La révision de ce canon relève du *Coetus de Sacra Hierarchia*. C'est au droit particulier de définir, quelle force pourront avoir ces *edicta, mandata, ordinationes generales, instructiones, encyclicae litterae* d'un Patriarche. Pour le Code commun ces actes seront considérés comme provenant exclusivement du pouvoir administratif du Patriarche. De cette façon on remet aux Synodes des Evêques orientaux le soin de donner, s'ils le veulent, à certains de ces actes, la force de loi, et pourtant il est impossible d'établir dans le Code que *edicta, mandata atque ordinationes generales propriae sunt leges*, ou quelque chose de semblable. Cela serait contraire au canon 10 § 1 du schéma *De Patriarchis* (publié dans *Nuntia 7*, pag. 37): *Synodo Episcoporum exclusive competit leges ferre iuri communi non contrarias pro tota Ecclesia sui ritus.*

Comme on le voit, l'on touche ici à un point des plus délicats dont on laisse la solution au Synode des Evêques lui-même.

Cette question est moins difficile à résoudre quand il s'agit des Evêques éparchiaux car ils réunissent en eux-mêmes, *iure divino*, les pouvoirs législatif et administratif. C'est à eux qu'il revient de déterminer ce qu'est précisément loi éparchiale et ce qui ne l'est pas, en utilisant pour cela la terminologie en usage dans chaque Eglise particulière.

Une autre raison de ne pas inclure ce titre dans le Code Oriental relève du fait qu'un tel titre n'a jamais existé dans aucun recueil canonique oriental, et que cela n'a jamais soulevé de problème sérieux. Par ailleurs il ne semble pas opportun de suivre la ligne de conduite des sociétés civiles où

l'on trouve en ce domaine des distinctions provenant surtout de la diversité des autorités qui détiennent les différents pouvoirs législatif, judiciaire et administratif.

Le schéma de cette section. Tel qu'il a été accepté par le *Coetus de Normis* en 1978, était divisé en cinq titres.

1) *De actibus administrativis singularibus normae communes*: 10 canons.

2) *De decretis et praeceptis singularibus*: 8 canons.

3) *De rescriptis*: 16 canons.

4) *De privilegiis*: 8 canons.

5) *De dispensationibus*: 5 canons.

Les 47 canons ont été réduits à 31 canons par le *Coetus specialis* de Mars 1980, en supprimant entièrement, ou en incorporant à d'autres, 15 canons. Il convient de noter que les canons 4, 5, 6, 7 de l'article 1<sup>er</sup> proviennent de la section *De processibus administrativis*.

En examinant de nouveau cette section du Code, le *Coetus specialis* n'a pas eu le temps de s'occuper en détail de la place que chacun des canons devait occuper dans le schéma. Il a donné, ici ou là, quelques indications à cet égard, mais il a laissé au Secrétariat et au Relateur du *Coetus* le soin de faire cette mise en ordre, qui pourra aussi, comme les canons, être soumise à un ultérieur débat de la Commission. Le schéma tel qu'il se présente, après cette mise en ordre, est le suivant:

### *De Actibus administrativis*

#### *Can. 1*

*§ 1. Actus administrativi, de quibus in hac sectione, elici possunt ab iis qui potestate regiminis executiva gaudent, intra limites suaे competentiae, necnon ab illis quibus haec potestas explicite vel implicite competit sive ipso iure sive vi legitimae delegationis.*

*§ 2. Actus administrativi sunt praesertim:*

1) *decreta quibus pro casu particulari datur decisio aut canonica fit provisio;*

2) *praecepta singularia quibus directe alicuius normae canonicae aut decreti aut poenae canonicae observantia urgentur;*

3) *rescripta quibus conceditur privilegium, dispensatio seu legis in casu particulari relaxatio, licentia, aliave gratia.*

### *Can. 2*

§ 1. *Actus administrativus quicumque intelligendus est secundum propriam verborum significationem et communem loquendi usum, nec debet ad alios casus praeter expressos extendi.*

§ 2. *In dubio actus administrativus qui ad lites refertur, ad poenas comminandas infligendasve attinet, iura personae coarctat, iura aliis quaesita laedit aut adversatur legi in commodum privatorum, strictam recipit interpretationem; secus vero latam.*

§ 3. *In privilegiis ea semper adhibenda est interpretatio, ut privilegio aucti aliquam revera gratiam consequantur.*

§ 4. *Non solum dispensatio sed ipsamet facultas dispensandi ad certum casum concessa strictae subest interpretationi ad normam §§ 1 et 2.*

### *Can. 3*

§ 1. *Per legem contrariam nullus actus administrativus revocatur, nisi aliud in ipsa lege caveatur aut lex lata sit ab auctoritate ipsi qui actum administrativum emisit superiore.*

§ 2. *Per cessationem auctoritatis qui actum administrativum emisit ab officio, actus ab eadem emissus non perimitur, nisi aliud ex appositis clausulis appareat, aut actus contineat potestatem alicui factam concedendi gratiam peculiaribus personis in eodem expressis, et res adhuc integra sit.*

§ 3. *Revocatio actus administrativi per alium actum administrativum auctoritatis competentis effectum tantummodo obtinet a momento quo legitime significetur personae pro qua datus est.*

§ 4. *Dispensatio quae tractum habet successivum cessat quoque certa ac totali cessatione causae motivae.*

§ 5. *Decretum praceptum singulare vim habere desinit etiam cessante lege ad cuius executionem datum est; praceptum singulare cessat etiam resoluto iure praecipientis nisi legitimo documento impositum fuerit.*

Le premier canon est conçu de façon à ce que dans un premier paragraphe on détermine l'autorité qui est en mesure d'émaner les actes administratifs. Dans un second paragraphe on nomme les principaux actes administratifs, dont nous nous occuperons ici, avec quelques définitions réduites vraiment à l'essentiel qui ont pour but d'éviter que, dans le schéma, l'on ait à y revenir.

Le second canon, qui était déjà formulé dans le *Coetus De Normis* de 1978, n'a subi que de très légères modifications. Il tend à donner toutes les normes nécessaires pour l'interprétation des actes administratifs, tant en général (§§ 1 et 2), que pour quelques cas particuliers (*privilegia, dispensations*, aux paragraphes 3 et 4).

Le canon 3 lui aussi a déjà été formulé en 1978. Il figurait comme dernier canon de la section: *De actibus administrativis singularibus, normae communes.*

A ce canon toutefois, le *Coetus specilis* a ajouté à la fin du 5me paragraphe la norme suivante: *Praeceptum singulare cessat etiam resoluto iure praecipientis nisi legitimo documento impositum fuerit.* Cela afin d'incorporer dans les canons préliminaires la même norme qui figurait dans le dernier canon de la section *De decretis et praecceptis singularibus* de schéma de 1978.

#### ART. I - *De procedura in decretis extra iudicium ferendis*

##### Can. 4

§ 1. *Antequam decretum extra iudicium ferat, Superior necessarias notitias et probationes exquirat; in iure audiendos vel consulendos audiat nel consulat; eos quos directe decretum attingit ac praesertim quorum iura laedi possunt audiat.*

§ 2. *Petitori et etiam legitime contradictenti, Superior notitias et probationes patefaciat, quae sine publici vel privati damni periculo cognosci possunt, et rationes forte contrarias ostendat, data eis facultate respondendi, etiam per patronum, intra terminum ab ipso Superiore determinatum.*

##### Can. 5

*Recepta petitione ad decretum obtainendum, Superior decretum intra sexaginta dies ferat, nisi lex particularis breviores vel longiores terminos statuit; quod si Superior non fecerit, et petitor scripto instet ut decisio detur, tricesimo die, ex quo haec instantia ad Superiorem pervenit, petitio pro reiecta habetur tamquam si eo die per decretum reiectio prolata sit, ita ut recursus adversus eam proponi possint.*

##### Can. 6

§ 1. *Qui decretum fert, id prie oculis habeat et intendat, quod animarum saluti et publico bono maxime conducere videatur, servata quidem lege et generali et particulari, iustitia, canonica aequitate.*

§ 2. *Decretum scripto feratur, expressis, saltem summarie, motivis; quod si forte periculum publici vel privati damni obstet ne motiva patefiant, haec in libro secreto exprimantur, atque ei, qui de recursu forte adversus decretum proposito videbit, ostendantur, si ipse petat.*

### Can. 7

§ 1. *Decretum statim vim iuris habet, postquam ei, ad quem destinatur, notificatum est, modo qui secundum locorum leges et conditiones tutissimus sit.*

§ 2. *Si periculum publici vel privati damni obstet ne scriptus decreti textus tradatur, potest Superior iubere ut decretum ei ad quem destinatur coram duobus testibus, vel coram notario ecclesiastico, legatur, processu verbali redacto, ab omnibus praesentibus subscribendo.*

§ 3. *Si autem is, ad quem decretum destinatur, notificationem recusaverit, vel, rite vocatus ad decretum accipendum vel audiendum, sine iusta causa, a decreti auctore perpendenda, non comparuerit vel scribere recusaverit, decretum pro intimato habetur.*

### Can 8

*Ad recursus iure admissos quod attinet praecepta singulare decretis aequiparantur.*

Ces canons ont une histoire propre. Ils étaient formulés dans le *Coetus de Processibus* du 7 mai 1976, en même temps que les canons de *recursu hierarchico* et de *recursu ad sectiones administrativas tribunalium*. Toutefois, le *Coetus de Processibus* lui-même a jugé que cette section était à incorporer dans la partie *De Normis*, car la section de *recursibus* ne s'occupe évidemment pas des prescriptions préalables à l'émanation d'un décret.

Il faut noter que si ces canons sont acceptés dans le Code, comme il est souhaité par les groupes d'étude (ce qui est par ailleurs conforme aux principes directeurs pour la révision du CICO - cf. *Nuntia 3* pag. 9 n. 5), ils auront une importance extrême. En effet, si ces canons ne sont pas observés, le *recursus* au tribunal administratif contre l'évêque et les autres hiérarques sera possible, parce que la *norma legis in procedendo vel decidendo* serait violée, selon un canon prévu par le *Coetus de Processibus* où il est dit:

*Is qui se gravatum censem ex decreto aliquo... potest ad sectionem administrativam tribunalis competentis recurrere adversus idem decretum quoties contendat violatam esse legem in procedendo vel decidendo vel motiva in decreto allata non esse vera, caeteris casibus omnino exclusis.*

Le voeu du *Coetus de Processibus* d'inclure ces canons dans la section *De normis generalibus* a été examiné par le *Coetus de Normis* le 28 janvier 1978, mais la décision prise a voulu que ces canons restent dans la section *De processibus administrativis*, et que soit inséré dans *De normis*, seulement le canon suivant:

*Antequam decretum praeceptumve singulare ferat, auctoritas prae ocu-*

*lis habeat ac observet canones NN* (c'est-à dire nos 4 canons) *de decretis extra iudicium ferendis.*

Dans le *Coetus de Processibus* qui s'est réuni au mois de février 1980 il a de nouveau été souhaité que ces canons soient insérés dans la section *De normis generalibus*, et cela même s'il n'y avait pas eu un vote formel à cet égard.

Dans le *Coetus specialis de normis generalibus*, le 14 mars 1980, dans la matinée, le souhait du *Coetus de processibus* a été accepté. Ainsi les 4 canons déjà formulés par le *Coetus de Processibus* apparaissent-ils ici dans le schéma sous les numéros 4, 5, 6, 7.

Toutefois, un canon nouveau a dû être ajouté pour couvrir aussi le *praeceptum singulare* qui n'est pas contemplé dans les 4 canons ici mentionnés, alors qu'il l'était dans le canon de 1978 qu'on vient de citer (*antequam decretum praeceptumve*).

Ce canon 8 du schéma devra être davantage précisé comme cela est indiqué dans le texte suivant:

*Ad proceduram in praeceptis singularibus ferendis, necnon ad recursus iure admissos quod attinet, praecepta singularia decretis aequiparantur.*

C'est seulement avec cette formulation que le canon sera complet. Voilà ici un cas typique du «caractère provisoire» des schémas.

## ART. II - *De exsecutione actuum administrativorum*

### Can. 9

*Exsecutor alicuius actus administrativi invalide suo munere fungitur, antequam litteras receperit earumque authenticitatem et integritatem recognoverit, nisi prævia earundem notitia ad eum fuerit auctoritate eundem actum edentis transmissa.*

### Can. 10

§ 1. *Exsecutor actus administrativi cui committitur merum exsecutio-nis ministerium, exsecutionem huius actus denegare non potest, nisi manife-sto appareat eundem actum esse nullum aut sustineri non posse; si tamen actus administrativi exsecutio adiunctorum personae aut loci ratione videatur inopportuna, exsecutor exsecutionem intermittat; iis vero in casibus sta-tim certiorem faciat auctoritatem quae actum edidit.*

§ 2. *Exsecutor rescripti cui committitur merum exsecutio-nis ministe-rium, exsecutionem rescripti degenare debet si in rescripto apponantur con-ditiones quas exsecutori constet non esse impletas; quod si rescripto ipsa concessio exsecutori committatur, ipsius est pro suo prudenti arbitrio et conscientia gratiam concedere vel denegare.*

*Can. 11*

*Exsecutor actus administrativi procedere debet ad mandati normam, et nisi conditiones essentiales in litteris appositas impleverit ac substantialem procedendi formam servaverit, irrita est exsecutio.*

*Can. 12*

*Exsecutio cuiuscumque actus administrativi qui forum externum resipicit, scripto est consignanda.*

*Can. 13*

*Actus administrativi exsecutor potest alium pro suo prudenti arbitrio sibi substituere, nisi substitutio prohibita fuerit, aut electa industria personae, aut substituti persona praefinita; quibus tamen in casibus exsecutori licet alteri committere actus praeparatorios.*

*Can. 14*

*Actus administrativus exsecutioni mandari potest etiam ab exsecutoris successore in officio vel dignitate, nisi fuerit electa industria personae.*

*Can. 15*

*Exsecutori fas est, si quoquo modo in actus administrativi exsecutione erraverit, eundem iterum exsecutioni mandare.*

*Can. 16*

*Actus administrativus cuius applicatio committitur exsecutori, effectum habet a momento exsecutionis: secus a momento quo personae auctoritate ipsius decernentis vel praecipientis intimatur vel, in rescriptis, a momento quo datae sunt litterae.*

Cette section empruntée au schéma latin a déjà été acceptée en 1978 par notre *Coetus de Normis*. Le paragraphe 2 du canon 10 et le canon 16 ont été ajoutés ici par le *Coetus specialis* de mars 1980. Ils correspondent aux textes de la Commission latine, dont le premier figure parmi les canons *De rescriptis* (c. 70 du schéma latin) et le deuxième sous le titre *De decretis et praceptis singularibus* (c. 53 du schéma latin).

### **ART. III - De rescriptis**

#### **Can. 17**

*§ 1. Nemo gratiam a Romano Pontifice denegatam, valide ab alia auctoritate obtinet.*

*§ 2. Gratia a Dicasterio Romanae Curiae denegata, invalide ab alia competenti auctoritate infra Romanum Pontificem conceditur sine Dicasterii assensu.*

*§ 3. Gratia a Patriarcha denegata nequit valide concedi ab alio Hierarcha eiusdem Ecclesiae etiam facta recusationis mentione, Patriarcha non consentiente.*

*§ 4. Firmis § 1, 2, 3, gratia ab auctoritate quacum agi coeptum est denegata nequit valide ab alia aequo competenti aut superiore auctoritate impetrari, nulla facta recusationis mentione; item invalida est gratia ab auctoritate superiori denegata ac dein nulla facta denegationis mentione, ab auctoritate competenti inferiori concessa, nisi auctoritas superior expresse consentiat.*

#### **Can. 18**

*§ 1. Quae in canonibus de rescriptis statuuntur, de concessionibus gratiarum vivae vocis oraculo quoque valent, nisi aliud manifesto constet.*

*§ 2. Gratiam oretenus concessam quis probare tenetur quoties id legitime ab eo petatur.*

#### **Can. 19**

*Rescriptum, etiam Motu proprio concessum, conferens gratiam personae de iure inhabili ad eandem consequendam, itemque editum contra leges particulares, legitimas consuetudines, alicuius loci statuta peculiaria, vel contra ius alteri quaesitum, effectum non habet, nisi expressa derogatoria clausula legitime apponatur.*

#### **Can. 20**

*Rescriptum impetrari potest pro alio, etiam praeter eius assensum, et valet ante eiusdem acceptationem, nisi aliud ex appositis clausulis appareat.*

#### **Can. 21**

*Conditiones in rescriptis tunc tantum ad validitatem concessionis censentur adiectae, cum per particulias si, dummodo, vel aliam eiusdem significationis exprimuntur.*

Can. 22

§ 1. Reticentia veri in precibus non obstat quominus rescriptum vim habeat, dummodo expressa fuerint quae ad validitatem sunt exprimenda ad normas curiae Hierarchae qui rescriptum concedit.

§ 2. Nec obstat expositio falsi dummodo una saltem causa motiva proposita sit vera.

Can. 23

§ 1. Facultas habitualis quae conceditur aut in perpetuum aut ad praefinitum tempus aut ad certum casuum numerum, accensetur privilegio praeter ius.

§ 2. Nisi in eius concessione electa fuerit industria personae vel aliud expresse cautum sit, facultas habitualis alicui Hierarchae concessa, non permittitur resoluto iure eiusdem Hierarchae, etiamsi ipse eam exequi coeperit, sed transit ad quemvis Hierarcham qui ipsi in regimine succedit; item sub iisdem conditionibus facultas habitualis concessa Hierarchae loci competit quoque Protosyncello et Syncello atque, intra fines suae competentiae, Vicario episcopali.

§ 3. Concessa facultas alias quoque potestates secum fert quae ad illius usum sunt necessariae; quare concessa facultas habitualis potestatem etiam includit removendi obstacula, si quae sint, gratiae executionem impedientia, ad effectum dumtaxat gratiae consequendae.

1) De privilegiis

Can. 24

§ 1. Privilegium praesumitur perpetuum, nisi contrarium probetur.

§ 2. Privilegium cessat:

- 1) si est personale cum persona cui concessum est extinguitur;
- 2) si est reale vel locale per absolutum rei vel loci interitum;
- 3) elapso tempore vel expleto numero casuum pro quibus concessum est;
- 4) si temporis progressu rerum adiuncta ita, iudicio auctoritatis competentis, immutentur ut noxium evaserit aut eius usus illicitus fiat.

§ 3. Privilegium locale, si locus intra quinquaginta annos restituatur, reviviscit.

Can. 25

§ 1. Nullum privilegium per renuntiationem cessat nisi haec a competenti auctoritate fuerit acceptata.

§ 2. *Privilegio in sui dumtaxat favorem concessso quaevis persona privata renuntiare potest.*

§ 3. *Privilegio concessso alicui personae iuridicae, aut ratione dignitatis loci vel rei, privatae personae valide renuntiare non possunt.*

§ 4. *Nec ipsi personae iuridicae integrum est privilegio sibi concessso renuntiare, si renuntiatio cedat in Ecclesiae aliorumve praeiudicium.*

*Can. 26*

*Per non usum vel per usum contrarium privilegium aliis haud onerosum non cessat; quod vero in aliorum gravamen cedit, amittitur, si accedat legitima praescriptio aut tacita renuntiatio.*

*Can. 27*

*Possessio centenaria vel immemorabilis praesumptionem inducit concessi privilegii.*

*Can. 28*

*Qui abutitur potestate sibi ex privilegio permissa a Hierarcha moneatur; graviter abundantem ac frustra monitum, Hierarcha privet privilegio quod ipse concessit; quod si privilegium concessum fuerit ab auctoritate Hierarchae superiori, eandem Hierarcha certiore facere tenetur.*

*2) De dispensationibus*

*Can. 29*

*§ 1. A lege ecclesiastica ne dispensemur sine iusta ac rationabili causa, habita ratione adiunctorum casus et gravitatis legis a qua dispensatur; alias dispensatio illicita et, nisi ab ipso legislatore eiusve Superiore data sit, etiam invalida est.*

*§ 2. Dispensatio in dubio de sufficientia causae licite et valide conceditur.*

*Can. 30*

*Dispensationi obnoxiae non sunt leges quatenus definiunt ea quae institutorum aut actuum iuridicorum essentialiter sunt constitutiva.*

*Can. 31*

*§ 1. Hierarcha loci dispensare valet tum in legibus Ecclesiis Orientalibus communibus quam in ceteris legibus in suo territorio vigentibus in casu*

---

*particulari christifideles in quos ad normam iuris exercet auctoritatem, quoties id ad eorum bonum spirituale conferre iudicet, nisi ab auctoritate quae leges tulit specialis reservatio facta fuerit.*

*§ 2. Si difficilis sit recursus ad auctoritatem cui dispensatio reservata est et simul in mora sit periculum gravis damni Hierarcha quicumque in casu particulari dispensari valet christifideles in quos ad normam iuris potestatem exercet, dummodo tamen agatur de dispensatione quam eadem auctoritas in iisdem adiunctis concedit.*

*§ 3. Quae supra dicuntur applicantur etiam Protosyncello et Syncello nisi Hierarcha loci expresse renuerit.*

### Can. 32

*Qui gaudet potestate dispensandi eam exercere valet, etiam extra territorium existens, in subditos, licet ex territorio absentes, atque, nisi contrarium expresse statuatur, in peregrinos quoque in territorio actu degentes.*

Les canons de l'article III ont été rangés de façon à correspondre à l'ordre de présentation des termes juridiques du premier canon de cette section indiqué au paragraphe 2.

Come on le voit, dans cet article figurent en premier lieu 6 canons qui s'appliquent à tout genre de rescripts, y compris *privilegia* et *dispensationes*. Ces deux genres de rescripts ont chacun plusieurs canons spéciaux qui les distinguent dans le schéma par un sous-titre: *De privilegiis*, *De dispensationibus*. Ces deux sous-titres sont simplement indicatifs et n'ont d'autre but qu'une plus grande clarté dans l'exposition.

L'on pourra remarquer que les modifications introduites par le *Coetus specialis* de Mars 1980 tendent essentiellement à obvier aux omissions des canons approuvés en 1978. Certaines améliorations dans la rédaction y ont été apportées, comme par exemple dans le canon 24, où deux canons ont été rassemblés, c'est-à-dire les can. 78 et 83 du schéma de la Commission latine.

Archimandrite ELIAS JARAWAN - Relator

## RESOCONTI SULLA PUBBLICAZIONE DELLE FONTI DELLA CODIFICAZIONE ORIENTALE

*Acta Martini PP. V*

Ai precedenti volumi già pubblicati contenenti fonti e documenti sulla storia del Cristianesimo e delle Chiese orientali (Theiner, Rinaldi, Hofmann, i vari Bullari, solo per citare alcuni autori e argomenti che hanno dato vita alla Collezione), si aggiunge ora la pubblicazione del vol. XIV (diviso in due tomi) contenente gli *Acta Martini PP. V*.

Il primo dato da rilevare di questo volume — preparato dal canonico L. Tautu sulla base della sua ricerca di documenti dell'Archivio Vaticano, arricchiti a loro volta da note e osservazioni di carattere storico-giuridico e geografico ambientale — è che esso offre una ricca messe di dati che testimoniano i molteplici momenti di incontro ecclesiale fra Roma e le varie Chiese orientali nel secolo XV.

Il volume, come si è detto, è diviso in due tomi. Il *primo tomo*, dopo una prefazione (pp. VII-XII) e l'indice dei 530 documenti disposti in ordine cronologico (pp. XII-LVI) che compongono gli Atti, prosegue con la pubblicazione degli Atti stessi (pp. 1-626). Il *secondo tomo* dopo una presentazione («*ad lectorem*»: p. I-V), continua con la pubblicazione degli Atti (pp. 627-1277) concludendo con un indice delle persone e delle località contenute negli Atti (pp. 1279-1314). Questo Indice è stato curato dal L. Glinka o.f.m.

L'opera, come le precedenti della stessa collana, è edita dalla Pontificia Commissione per la Revisione del Diritto Canonico Orientale (CICO). Essa abbraccia un periodo di un quarto di secolo e i suoi documenti concernono non solo la storia dei rapporti tra Roma e le Chiese e le comunità orientali ortodosse, ma contengono anche preziose testimonianze sulla storia della Chiesa romana in Italia, Francia, Spagna e Germania e degli altri paesi europei. Sembra quindi indubitabile che il volume in questione non interessa soltanto l'orientalista o comunque lo studioso delle Chiese cristiane d'Oriente, ma anche lo storico della Chiesa latina e lo storico degli avvenimenti europei del secolo XV.

Il volume contiene documenti rilevanti sulla problematica dell'unione ecclesiastica e dell'unità dei Cristiani svolto sotto il pontificato di Martino. In questi documenti, tuttavia possono ritrovarsi argomenti e temi quali l'attività svolta dagli ordini religiosi e monastici nelle regioni orientali, l'attività dei Collettori e dei Nunzi nominati dal Romano Pontefice, la situazione dei

benefici ecclesiastici, l'attività dei vescovi di rito latino e delle loro diocesi poste nelle regioni orientali: in particolare, di questi, si rileva come avessero benefici anche in Europa; il problema dello scioglimento dei matrimoni e delle cause matrimoniali che venivano poste e discusse; il problema delle prebende ai chierici; le concessioni di indulgenze con le più diverse finalità; la corrispondenza fra il Romano Pontefice e gli uomini politici e di Stato del tempo: da quelli di Costantinopoli, Cipro e Venezia a quelli dell'Ungheria e Polonia. Nel volume possono ritrovarsi inoltre non poche notizie sulla condizione degli Ebrei, europei ed orientali, sui Saraceni, sui Turchi e sui Tartari.

Bastano queste brevi indicazioni per far comprendere la vasta gamma di notizie e informazioni che possono trarsi dalla lettura di quest'opera.

Martino V (21.XI.1417-20.II.1431) dei cui Atti qui trattasi, era della famiglia dei Colonna; la sua attività si svolse principalmente all'interno della curia romana ove ebbe vari e notevoli incarichi, al servizio dei suoi predecessori Bonifacio IX, Innocenzo VII e Gregorio XII. Quando Egli salì sulla cattedra di Pietro vasto era il sentimento unitario con i Cristiani d'Oriente all'interno della Chiesa romana che vedeva con qualche disappunto il generico «conciliarismo» diffuso a più livelli in Occidente.

Proprio per compiere questa unione con i Cristiani d'Oriente, Martino V operò con sagacia e fermezza e di ciò fan fede gli Atti, che il Tautu pubblicò. Scopo del Pontefice era quello di trovare una via d'uscita dall'immobilismo del tempo onde offrirla all'Imperatore bizantino, al Patriarca della Chiesa di Costantinopoli e alle altre Chiese orientali. Dopo aver superato le difficoltà all'interno della Chiesa latina, salvando così l'Unità ad Occidente, il Pontefice volse la sua attenzione all'Oriente offrendo il dialogo all'Imperatore bizantino Manuele II Paleologo: il quale, peraltro, ben accolse l'invito.

Iniziando con il concistoro in data 28 dicembre 1417 ampie facoltà di giurisdizione ecclesiastica furono concesse al Vicario Generale del Patriarca latino di Costantinopoli per coloro che «ad unitatem et devotionem seu oboedientiam Sanctae Romanae Ecclesiae et Sedis Apostolicae cum humilitate venientium ac participantium» (p. 32); proseguendo in data 1º gennaio 1418 con il lasciare il salvacondotto a tre «fratelli» etiopici che partecipavano al concilio di Costanza (p. 41-43); rispondendo in modo affermativo alla petizione dell'Imperatore bizantino Manuele II affinché i suoi figli potessero sposare con principesse cattoliche di rito latino, con bolla del 6 aprile 1418 con la sola limitazione che «quod ipsae mulieres fidem, cultum et oboedientiam ipsius Sanctae Romanae Universalis Ecclesiae et semper observare tenantur» (pp. 72-73).

Un altro documento importante è del 4 maggio 1418, in cui si confermavano tutti i privilegi ed indulti concessi dai precedenti romani Pontefici

al Re di Polonia, Ladislao e al granduca di Lituania, Vitoldo «ut Universali Ecclesiae catholicae se uniant et coniugant» (p. 96-97), ossia per l'attività svolta da questi due nel condurre i fratelli separati all'unione cattolica. Il 13 maggio dello stesso anno Martino V nominava con apposita bolla Ladislao e Vitoldo Vicari generali per le cose temporali dei loro regni e delle regioni dove si trovavano gli ortodossi (p. 109-113). Il 7 maggio 1420 l'abate del sacro Monte di «Athos» con i suoi monaci inviava una lettera al Pontefice nella quale chiedeva: «Offerunt sincero corde, firma intentione et simplici devotione oboedientiam, subiectionem et reverentiam Sedi Apostolicae Sanctaeque Romanae Catholicae Ecclesiae ac Beatitudini Vestrae, profitentur corde ore et opere se illa in fide et moribus per omnia tenere velle, quae ipsa Sancta Mater Ecclesia Romana tenet et profitetur nec ab ea ullo unquam tempore causa vel occasione qualiber declinare» (pp. 330-331) implorando la protezione del Papa, cui si chiedeva di inviare loro aiuti militari per proteggerli dalle incursioni dei Turchi. Il Papa del resto non era insensibile a queste richieste tanto è vero che mentre cercava di incoraggiare i cristiani occidentali a prestare aiuti militari ai cristiani orientali, sotto il costante pericolo mussulmano, contemporaneamente condannava fermamente i cristiani che prestassero in qualche modo aiuti ai nemici della Chiesa. A questo proposito il 7.XI.1422 egli confermò la scomunica del Papa Niccolò IV (p. 609).

Disponibilità dei bizantini dovuta alle necessità incombenti favori, di fatto, il lavoro dei legati pontifici inviati dal Papa per discutere i tempi e i modi di una eventuale celebrazione di un Concilio Ecumenico. Il che risulta chiaramente dall'«instrumentum laboris» con le allegate nuove conclusioni che fr. Antonio da Massa aveva portato all'Imperatore e al Patriarca (12 novembre 1422) (pag. 616-621). La risposta dell'Imperatore non fu però pari alle aspettative del Romano Pontefice: si faceva infatti rilevare che se per principio si era favorevole all'unione fra le due Chiese, dato il pericolo turco che incombeva su tutta l'Asia e sull'Europa, si chiedeva tuttavia al tempo stesso di far fronte comune contro tale pericolo e che solo dopo aver stabilito la pace ai confini dell'Impero si poteva convocare l'auspicato Concilio che comunque avrebbe dovuto svolgersi a Costantinopoli con la partecipazione di tutti i vescovi orientali e Patriarchi e di un legato pontificio. Si aggiungeva inoltre che Roma avrebbe dovuto accollarsi le relative spese economiche. Nel frattempo l'imperatore premeva sul Papa a che questi provvedesse in ogni modo alla difesa della città di Costantinopoli: successivamente, all'arrivo del legato pontificio, «tunc conveniente sacro Concilio secundum antiquam sanctorum universalium semptem praeteritorum ordinem et consuetudinem et veritate sine contentione quaesita» (pag. 622).

Questa, ed altre attività, dimostrano che quanto compiuto da Martino

V non è stato speso invano, benché i frutti non si siano avuti immediatamente; il suo successore, infatti, Eugenio IV, ne erediterà l'opera conducendola avanti fino alla riconciliazione della Chiesa di Costantinopoli con quella Romana.

*Gli ordini religiosi.* L'opera ecumenica, missionaria, assistenziale e caritativa dei religiosi nei confronti degli orientali, cristiani o meno, rappresenta un importante capitolo della storia della Chiesa cattolica. I religiosi (mendicanti, monaci, monache, suore) erano presenti ovunque, ma principalmente in Lituania, Polonia, Ungheria, nei Balcani, Costantinopoli, Gerusalemme, Siria ed Egitto. Primeggiavano fra questi ordini i francescani, i domenicani e i carmelitani per il loro valido contributo dato alle trattative portate avanti tra Martino V e i Bizantini. La presenza di questi ordini, peraltro, si concretizzava con conventi della Polonia, dell'isola di Rhodi, dell'Egitto, della Bosnia (i francescani). In queste regioni combattevano le eresie (come i fratelli dell'Opinione), predicavano la fede ai non cristiani (Tartari, Saraceni) e cercavano di incoraggiare gli orientali ortodossi all'unione cattolica con Roma.

Alcuni di questi missionari verranno poi elevati dalla Chiesa alla dignità vescovile, e presiederanno sedi di rito latino nei territori orientali. Nelle bolle di nomina a vescovi spesso veniva aggiunta la clausola: «ad personalem residentiam obligans et pontificalia officia extra suam civitatem et dioecesim exercere vetans». Dai documenti editi non sembra che esistessero comunità o case religiose di rito orientale con provenienza dagli Ordini latini.

Agli ordini religiosi latini sono da aggiungere i monaci basiliani che avevano monasteri non solo nei territori orientali, ma anche in Italia (Grottaferrata, Messina) e altrove in Europa. A questo proposito va ricordato come l'abate basiliano del Monastero di San Giovanni in Piro chiedesse al Papa di poter celebrare l'ufficio divino secondo il rito latino (pp. 964). Ricordiamo ancora, fra gli altri religiosi, i Fratelli uniti, i Peregrinanti e gli Eremiti agostiniani. L'opera assistenziale era predominante soprattutto negli ospedali di Rodi, Gerusalemme, Cipro dove l'attività ospedaliera era al servizio di tutti e non solo dei cristiani. Accanto all'attività dei religiosi emerge infine dalla documentazione una ricca messe di notizie circa le Chiese, cappelle, monasteri latini ed orientali di cui per lo più oggi non si trovano tracce.

*Altri eventi storici.* In diversi documenti si riflette l'attività dei Legati Pontifici e dei Collektorii, nominati a Roma; in altri possono trovarsi, come già si è avuto modo di rilevare precedentemente, concessioni di indulgenze sia per la costruzione o ricostruzione di chiese, monasteri, cappelle, sia per le opere assistenziali; vasta è la documentazione sulle cause di scioglimento e di annullamento matrimoniali, o quelle circa le dispense concesse ai chierici ammessi agli ordini maggiori per difetto di nascita o per altri motivi disciplinari; si ritrovano infine diverse suppliche al fine di ottenere benefici e privilegi.

Concludendo questa breve presentazione del contenuto di questo volume XIV della Serie III della presente Collezione — basta rilevarne l'utilità e la necessaria consultazione, sicuri come siamo che essa apporti nuova luce e ulteriori chiarimenti alla storia del Diritto canonico orientale e alla storia della Chiesa sia orientale che occidentale in Europa.

#### *Qualche nota riguardante le tre serie delle Fonti*

La necessità di un approccio diretto alle fonti del diritto orientale e alla storia delle Chiese orientali per poter redigere un codice è stata il movente della creazione delle tre «Series», nelle quali venivano orientate le attenenti pubblicazioni. Infatti il Can. Aloisio Tautu così sintetizzava in *Nuntia*: «La Pontificia Commissione per la redazione del CICO nel pubblicare le Fonti che dovevano servire come base per la preparazione del testo del redigendo codice per le Chiese orientali unite con Roma, decise di dividere detta pubblicazione in tre serie. Nelle prime due serie sono stati pubblicati, senza un preciso criterio di discernimento, testi di diritto canonico antico, di diritto canonico di Chiese particolari, studi e monografie riguardanti questi testi, ecc. Il materiale pubblicato in queste due serie, anche se non in tutto è stato adoperato un criterio critico, metodico e tecnico moderno, è servito da orientamento non soltanto ai membri della Commissione costituita già nel lontano 1929, ma anche agli studiosi. La terza serie doveva comprendere gli Atti dei Romani Pontefici agli Orientali» (Can. A. Tautu, *Relazione sulla stampa della Series III delle Fonti della Codificazione orientale*, in *Nuntia* 3).

Le Serie avevano lo scopo di aiutare gli studiosi di diritto canonico orientale e per questo la Commissione ne ha continuato la pubblicazione, particolarmente quella della terza serie, ed incoraggiato gli studiosi per seguitare la prima e seconda serie con nuovi criteri.

In questo momento si è arrivati a stampare i seguenti volumi:

#### *Serie I.*

- 1 — Fasc. I. Testi vari di diritto nuovo (1550-1902) - Parte prima, 1930, pp. XVI-582 (*esaurito*)
- 2 — Fasc. II. Testi vari di diritto nuovo (1550-1902) - Parte seconsa, 1931, pp. 630 (*esaurito*)
- 3 — Fasc. III. Disciplina antiochena (Siri): I. Nomocanone di Bar-Hebreo, 1931, pp. 172 (*esaurito*)

- 4 — Fasc. IV. Discipline caldeen: I. Droit ancien: Synodes (Synodicon orientale), 1931, pp. 326 (*esaurito*)
- 5 — Fasc. V. Disciplina alessandrina (Etiopi): Testi di diritto antichi e moderni riguardanti gli Etiopi, 1931, pp. 352 (*esaurito*)
- 6 — Fasc. VI. Disciplina alessandrina (Etiopi). Testi di diritto antichi riguardanti gli Etiopi, 1932, pp. 518 (*esaurito*)
- 7 — Fasc. VII. Disciplina armena: Testi vari di diritto canonico armeno (secoli IV-XVII), 1932, pp. 633 (*esaurito*)
- 8 — Fasc. VIII. Studi storici sulle fonti di diritto canonico orientale, 1932, pp. XVI-712 (*esaurito*)
- 9 — Fasc. IX. Disciplina Generale antica (II-IX s.)<sup>1</sup>
- a) T.I., pars I. Les Canons des Conciles Oecumeniques. 1962, pp. XII-342
  - b) T.I., pars II. Les Canons des Synodes particuliers. 1962, pp. XX-552
  - c) Extrait: Pape, Conciles, Patriarches dans la tradition canonique de l'Eglise orientale jusqu'au IX s., 1962, pp. 68 (*esaurito*)
  - d) T. II. Les Canons des Pères, 1963, pp. XXVI-336
  - e) Index analytique aux CCO, CSP, CPG par P. Pierre Joannou, 1964, pp. XII-366
- 10 — Fasc. X. Disciplina Bizantina (Rumeni): Testi di diritto particolare dei Rumeni, 1933, pp. 880 (*esaurito*)
- 11 — Fasc. XI. Disciplina Bizantina (Ruteni): Testi di diritto particolare dei Ruteni, 1933, pp. XXVIII-1142 (*esaurito*)
- 12 — Fasc. XII. Disciplina antiochena (maroniti). I. Ius particolare maronitarum a) Textus iuris approbati, 1933, pp. XVI-1294-1932)
- 13 — Fasc. XV. Discipline Byzantine (Melkites): Droit particulier des Melkites. - Première partie: Textes du droit approuvé, 1934, pp. XVI-604.

<sup>1</sup> Il fascicolo stampato in un solo volume nel 1933 è esaurito. Al posto di una riedizione di esso nel 1962 e 1963 sono stati composti a cura di P.P. Joannou, i fascicoli menzionati sotto le lettere a, b, c, d.

*Serie II.*

- 14 — Fasc. I. François Kozman. Textes législatifs touchant le cénobitisme égyptien, 1935, pp. 96 (*esaurito*)  
— Fasc. II. François Kozman. *Textes du droit canonique des Coptes.* (*fascicolo progettato e non stampato*)
- 15 — Fasc. III. Ioannes Oudot. Patriarchatus Constantinopolitani. Acta Selecta. I, 1941, pp. XVI-224
- 16 — Fasc. IV. Ioannes Oudot. Patriarchatus Constantinopolitani. Acta selecta II, 1967, pp. XIV-224
- 17 — Fasc. V. Isidorus Croce. *Textus selecti ex operibus commentatorum byzantinorum iuris ecclesiastici*, 1939, pp. 242
- 18 — Fasc. VI. Aemilius Herman S.I. *De Fontibus iuris ecclesiastici russorum Commentarius historico-canonicus*, 1936, pp. 106 (*esaurito*).
- 19 — Fasc. VII. Ae. Herman et A. Wuyts. *Textus selecti iuris ecclesiastici russorum*, 1944, pp. XII-390 (*esaurito*)
- 20 — Fasc. VIII. Placidus a S. Joseph T.O.C.D. *De fontibus iuris ecclesiastici syro-malankarensium. Commentarius historico-canonicus*, 1937, pp. 132 (*esaurito*)
- 21 — Fasc. IX. Placidus a S. Joseph T.O.C.D. *Fontes canonici syro-malankarensium*, 1940, pp. 348 (*esaurito*)
- 22 — Fasc. X. Placidus De Meester. *De monachico statu iuxta disciplinam byzantinam statuta selectis fontibus et commentariis instructa. Indices*, 1942, pp. I-524 (*Esaurito*)  
— Fasc. XI. *vedi nota 2.*
- 23 — Fasc. XII. Garabed Amaduni, mechitarista. *Disciplina armena. Monachismo. Studio storico-canonicco e fonti canoniche. II*, 1940, pp. XXXV-248
- 24 — Fasc. XIII. J.B. Darblade. *La Collection Canonique Arabe des Melchites (XIII-XVII siècles), Introduction*, 1946, pp. 184  
— Fasc. XIV. *vedi nota 2.*
- 25 — Fasc. XV. Caldei. *Diritto antico. II. «Ordo iudiciorum ecclesiasti-*

<sup>2</sup> I fascicoli con «vedi nota 2» non sono mai apparsi e nemmeno si è potuto finora accettare quali materie erano progettate per essi.

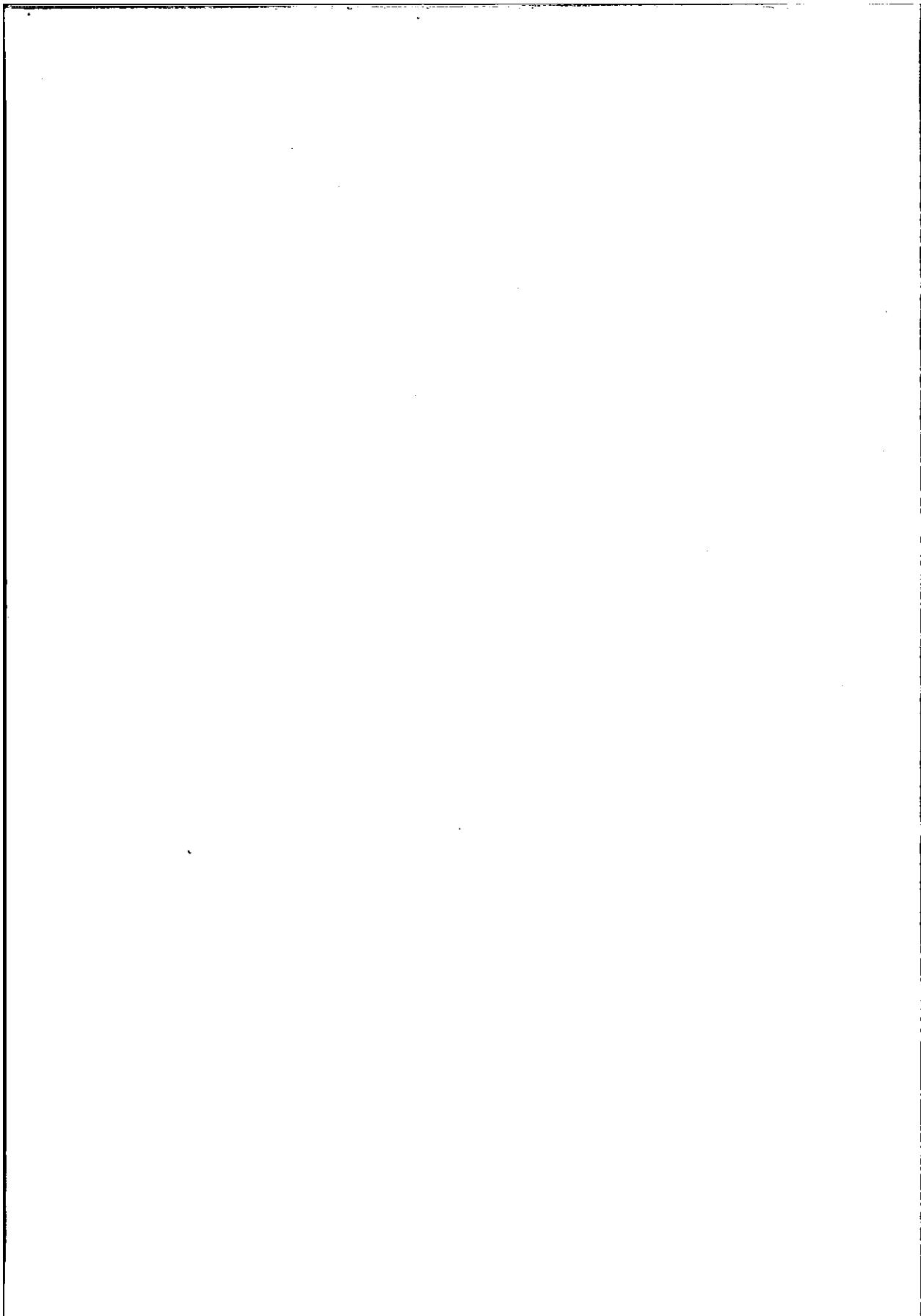
- corum» collectus, dispositus, ordinatus et compositus  
a Mar «Abdiso» Metropolita Nisibis et Armeniae,  
1940, pp. 268
- 26 — Fasc. XVI. Iacobus-M. Vosté, O.P., Caldei. Diritto antico. III.  
«Liber Patrum», 1940, pp. 42
- 27 — Fasc. XVII. Jacobus M. Vosté, O.P., Caldei. Diritto nuovo. Les  
actes du Synode Chaldéen célébré au Couvent de Rab-  
ban Hormizd près d'Alqoche du 7 au 21 Juin 1853,  
1942, pp. 176
- Fasc. XVIII. vedi nota 2.
- Fasc. XIX. vedi nota 2.
- Fasc. XX. vedi nota 2.
- 28 — Fasc. XXI. P. Hemaagh Ghedighjan. Disciplina armena. Canones  
apostolici. Testo armeno con versione latina e appara-  
to critico, 1941, pp. XIV-122
- Fasc. XXII. vedi nota 2.
- Fasc. XXIII. vedi nota 2.
- Fasc. XXIV. vedi nota 2.
- Fasc. XXV. vedi nota 2.
- 29 — Fasc. XXVI. S.E. Mgr. Paul Hindo. Disciplina antiochena antica  
(Siri): II. Les Personnes, avec appendices. I. Juridiction  
territoriale du Patriarche d'Antioche. II. Eparchies du  
Maphrianat. III. Listes des principaux couvents Sy-  
riens, 1951, pp. XXIV-564
- 30 — Fasc. XXVII. S.E. Mgr. Paul Hindo. Disciplina antiochena (Siri): III.  
Textes concernant les Sacraments, 1941, pp. XVI-302
- 31 — Fasc. XXVIII. S.E. Mgr. Paul Hindo. Disciplina antiochena (Siri):  
IV. Lieux et temps sacrés — Culte divin — Magistère  
ecclésiastique - Bénéfices et biens temporels ecclésiasti-  
ques, 1943, pp. XX-480
- Fasc. XXIX. vedi nota 2.
- 32 — Fasc. XXX. Carlo de Clerq. Les Textes juridiques dans les Pandec-  
tes de Nicon de la Montagne Noire, 1942, pp. 94
- Fasc. XXXI. vedi nota 2.
- Fasc. XXXII. Mgr. Joseph Panjikaran. *Fonti del diritto canonico dei  
Siro-Malabaresi; (Fascicolo progettato e non stampato)*

Dall'elenco sopraindicato delle pubblicazioni di questa serie si può os-  
servare che il quadro non è completo. Si è cercato di presentare il piano

tracciato in un primo momento per offrire agli interessati almeno i titoli dei fascicoli progettati, data la difficoltà di rinvenire il progetto originario. Tuttavia si spera in seguito di poter rendere un servizio completo.

IV. — *Serie III.*

- 33 — Vol. I.      a) Acta Romanorum Pontificum. A.S. Clemente I (an.c. 90) ad Coelestinum III (+ 1198) - T.I. Introductio, Textus actorum, additamentum, appendix, collegit A. Tautu, 1943, pp. LXII-946  
                      b) T. II. Indice, 1943, pp. 947-1255
- 34 — Vol. II.     Acta Innocentii PP. III (1198-1216), 1944, pp. XXXII-674 collegit Theodosius Haluscynskyj OSBM
- 35 — Vol. III.    Acta Honorii et Gregorii IX (1216-1227) (1227-1241), collegit A. Tautu, 1950, pp. XXIV-400
- 36 — Vol. IV.     a) T.I. Acta Innocentii Papae IV (1243-1254), collegerunt P. Theodosius Haluscynskyj et Meletius Wojnar OSBM, 1962, pp. IV-226  
                      b) T. II. Acta Alexandri Papae IV (1254-1261), collegerunt Theodosius Haluscynskyj et Meletius Wojnar OSBM, 1956, pp. XXVII-164
- 37 — Vol. V.     a) T.I. Acta Urbani IV, Clementis IV, Gregorii X (1261-1276), collegit A. Tautu, 1953, pp. XVI-154  
                      b) T. II. Acta Romanorum Pontificum ab Innocentio V ad Benedictum XI (1276-1304), collegit A. Tautu, 1954, pp. XVI-296
- 38 — Vol. VI.    Excerpta ex Actis synodorum oecumenicarum, collegit A. Tautu, 1944, pp. XX-198
- 39 — Vol VII.    a) T.I. Acta Clementis PP.V (1303-1314), collegerunt Ferdinandus Delorme OFM et A. Tautu, 1955, pp. XX-132  
                      b) T. II. Acta Ioannis PP. XXII (1317-1334), collegit A. Tautu, 1952, pp. XVI-304
- 40 — Vol. VIII.   Acta Benedicti PP. XII (1334-1342), collegit A. Tautu, 1958, pp. XVI-260
- 41 — Vol. IX.    Acta Clementis PP. VI (1342-1352), collegit A. Tautu, 1960, pp. XX-360
- 42 — Vol. X.    Acta Innocentii PP. VI (1352-1362), collegit A. Tautu, 1961, pp. XVI-300



- 43 — Vol. XI. Acta Urbani PP. V (1362-1370), collegit A. Tautu, 1964,  
pp. XXVIII-386
- 44 — Vol. XII. Acta Gregorii PP. XI (1370-1378), collegit A. Tautu,  
1966, pp. XLIV-532
- 45 — Vol. XIII. *a)* T.I. Acta Romanorum Pontificum Urbani VI (1378-  
1389), Bonifacii IX (1389-1404), Innocentii VII (1404-  
1406) et Gregorii XII (1406-1415), collegit A. Tautu,  
1970, pp. XLIV-356  
*b)* T. II. Acta Pseudopontificum Clementis VII (1378-  
1394), Benedicti XIII (1394-1417), Alexandri V (1409-  
1410) et Johannis XXIII (1406-1414), collegit A. Tautu,  
1971, pp. XL-308
- 46 — Vol. XIV. T.I. II. Acta Martini PP.V (1417-1431), collegit A. Tau-  
tu, 1980, pp. LVI-1314

P. LUIGI GLINKA O.F.M.

**LIBRERIA EDITRICE VATICANA**  
CITTÀ DEL VATICANO

C/C post. 00774000

NOVA VULGATA  
**SACRORUM BIBLIORUM**  
EDITIO

Volumen, forma in 8°, ut dicitur, insigne, 2160 pagg. continens, tegumento «balakron» contectum, in fronte et in tergo titulos exhibens aureis litteris impressos,

venit lib. It. 40.000

Hoc magni momenti opus, e Pauli VI voluntate a peritorum virorum Consilio susceptum, ad finem est feliciter perductum, et a Joanne Paulo II promulgatum. In quo confiendo veteris textus Vulgatae editionis, quantum fieri poterat, est ratio habita, is vero prudenter emendatus, ubi a primigeniis exemplis deflectit vel ea minus recte interpretatur.

Haec editio, quam Ioannes Paulus II «typicam» declaravit, non solum usui liturgico et pastorali destinatur, sed etiam fundamentum quoddam potest haberi, in quo studia biblica hac aetate exercentes innitantur.

**NUNTIA**

Commentarium cura et studio

PONTIFICIAE COMMISSIONIS CODICI IURIS CANONICI ORIENTALIS RECOGNOSCENDO  
editum

prohibit bis in anno et quoties utilitas id postulare videbitur



*Directio: penes Pontificiam Commissionem Codici Iuris Canonici Orientalis Recognoscendo*  
*Direction et rédaction: Commission Pontificale pour la révision du code de Droit canon oriental*  
(Via della Conciliazione 34, 00193 Roma)

*Administration: Libreria Editrice Vaticana, Città del Vaticano*  
(c.c.p. N. 00774000)

Italia  
Extra Italia

	Abbonamento annuo Abonnement annuel Annual subscription	Annate arretrate Années précédentes Past years
Italia	L. 6.500	L. 13.000
Extra Italia	L. 8.500 (\$ 13)	L. 13.000 (\$ 16)